תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר נשים

אור הישר על כתובות

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על כתובות

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-כתובות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ג: 8
דף ד. 9
דף ד: 10
דף ה. 10
דף ה: 10
דף ו. 11
דף ו: 11
דף ז. 12
דף ז: 14
דף ח. 15
דף ח: 16
דף ט. 16
דף ט: 17
דף י. 18
דף י: 18
דף יא. 18
דף יא: 20
דף יב. 20
דף יב: 20
דף יג. 21
דף יג: 22
דף יד. 22
דף יד: 23
דף טו. 24
דף טו: 24
דף טז. 25
דף טז: 26
דף יז. 26
דף יז: 27
דף יח. 27
דף יח: 27
דף יט. 29
דף יט: 29
דף כ. 30
דף כ: 31
דף כא. 32
דף כא: 33
דף כב. 33
דף כב: 34
דף כג. 35
דף כג: 37
דף כד. 37
דף כד: 37
דף כה. 39
דף כה: 40
דף כו. 40
דף כו: 40
דף כז. 41
דף כז: 41
דף כח. 42
דף כח: 43
דף כט. 43
דף כט: 44
דף ל. 44
דף ל: 44
דף לא. 45
דף לא: 46
דף לב. 46
דף לב: 46

דף לג. 47
דף לג: 47
דף לד. 48
דף לד: 48
דף לה. 49
דף לה: 49
דף לו. 50
דף לו: 50
דף לז. 51
דף לז: 51
דף לח. 52
דף לח: 52
דף לט. 52
דף לט: 52
דף מ. 53
דף מ: 54
דף מא. 54
דף מא: 54
דף מב. 55
דף מב: 55
דף מג. 55
דף מג: 56
דף מד. 56
דף מד: 57
דף מה. 57
דף מה: 57
דף מו. 58
דף מו: 58
דף מז. 59
דף מז: 60
דף מח. 60
דף מח: 61
דף מט. 61
דף מט: 61
דף נ. 62
דף נ: 63
דף נא. 63
דף נא: 64
דף נב. 64
דף נב: 64
דף נג. 65
דף נג: 66
דף נד. 66
דף נד: 67
דף נה. 68
דף נה: 68
דף נו. 68
דף נו: 69
דף נז. 70
דף נז: 70
דף נח. 71
דף נח: 71
דף נט. 71
דף נט: 72
דף ס. 72
דף ס: 73
דף סא. 73
דף סא: 74
דף סב. 74
דף סב: 74
דף סג. 74
דף סג: 75
דף סד. 75
דף סד: 76

דף סה. 76
דף סה: 76
דף סו. 77
דף סו: 77
דף סז. 77
דף סז: 78
דף סח. 78
דף סח: 79
דף סט. 79
דף סט: 79
דף ע. 80
דף ע: 81
דף עא. 81
דף עא: 82
דף עב. 82
דף עב: 84
דף עג. 85
דף עג: 85
דף עד. 86
דף עד: 87
דף עה. 87
דף עה: 87
דף עו. 88
דף עו: 88
דף עז. 89
דף עז: 90
דף עח. 91
דף עח: 91
דף עט. 91
דף עט: 92
דף פ. 92
דף פ: 93
דף פא. 93
דף פא: 93
דף פב. 94
דף פב: 95
דף פג. 95
דף פג: 95
דף פד. 96
דף פד: 96
דף פה. 97
דף פה: 98
דף פו. 99
דף פו: 100
דף פז. 101
דף פז: 101
דף פח. 102
דף פח: 102
דף פט. 103
דף פט: 103
דף צ. 104
דף צ: 105
דף צא. 105
דף צא: 105
דף צב. 105
דף צב: 106
דף צג. 107
דף צג: 107
דף צד. 108
דף צד: 109
דף צה. 109
דף צה: 110
דף צו. 110
דף צו: 111

דף צז. 112
דף צז: 112
דף צח. 112
דף צח: 113
דף צט. 113
דף צט: 114
דף ק. 114
דף ק: 114
דף קא. 115
דף קא: 115
דף קב. 116
דף קב: 116
דף קג. 117
דף קג: 117
דף קד. 118
דף קד: 118
דף קה. 119
דף קה: 119
דף קו. 119
דף קו: 120
דף קז. 120
דף קז: 121
דף קח. 121
דף קח: 122
דף קט. 122
דף קט: 122
דף קי. 123
דף קי: 124
דף קיא. 124
דף קיא: 125
דף קיב. 125
דף קיב: 125

דף ב.

במשנה
בתולה נשאת ליום הרביעי כו' שאם הי"ל טענת בתולים היה משכים לב"ד, ע' בת' הרשב"א סי' אלף רכ"ט ובת' דברי ריבות סי' רל"ח.
שם הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות. ע' אור זרוע ה' נדה סי' שמ"א וסי' שנ"ו.
שם לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קמ"ד וסי' תתקל"ט ובשערי תשובות שלו שי"ל ע"י חברת מקיצי נרדמים שער שני סי' ק' ובת' ח"צ סי' ב'.
שם חלתה היא מהו מצי אמר לה אנא הא קאימנא א"ד מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו. ע' בת' הרא"ש כלל ל"ד סי' א'.
רש"י ד"ה בשני ובחמישי ומתוך שיבא לב"ד יתברר הדבר כשיצא הקול שמא יבאו עדים כו'. ע' בת' הגרע"א סי' ק"י.
רש"י ד"ה מריה דאברהם. תמה על דברי רבו כו' ועוד שחלה רב יוסף כו', ע' בת' דברי ריבות סי' רל"ט.
תוד"ה נשאת. הא דלא קתני נושאין את הבתולה כו', ע' בקונטרס פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
תוד"ה שאם. ואור"ת דלא פלוג רבנן בתקנתא ומשום אשת כהן ופחותה מג' תקנו בכל הנשים שינשאו ביום ד'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' י"ד
תוד"ה ותינשא. לא בעי לשנויי דנשאת ברביעי כדי שתבעל בחמישי משום ברכה כו' ועוד ל"ל בממשו ברכה כו' טעם דשקדו תיפ"ל משום ברכה כו', לכאורה שתי הקושיות אחת היא ועמש"כ בזה בת' דברי ריבות סי' שמ"ט.

דף ב:

פשיט רב אחאי הגיעו זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה נשאו לא קתני אלא לא נישאו כו', ע' בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
שם אלמא קסבר רבא אין אונס בגיטין כו'. ע' אבני מלואים ר"ס ל"ח ובקצוה"ח ונה"מ ר"ס נ"ה.
שם מת הוא דאינו גט הא חלה ה"ז גט כו', ע' אור שמח פ"ט הי"ח מה' גירושין.

שם ורבותינו התירוה להנשא ואמרינן מאן רבותנו א"ר יהודה א"ש בי דינא דשרו משחא כו', ע' קונטרס בכור שור למס' ע"ז ל"ו ע"א.
שם ודילמא אונסא דשכיח שאני כו'. ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ו.
שם אלא רבא סברא דנפשיה קאמר משום צנועות ומשום פרוצות כו', ע' בת' הרמ"א סי' צ"א וע"ע במיוחסות סי' קכ"ה וסי' קמ"ב ובריב"ש סי' רע"א.
רש"י ד"ה ולענין גיטין אינו כן. אלפיכך קאי דאשמעינן כו', ע' בת' דברי ריבות סי' ש"נ וע"ש עוד בהסימנים הסמוכים השייכים להא ד דבסוגיין.
תוד"ה מציא אמרה. ועוד דהאשה היא שדה של הבעל ואין הבעל שדה שלה, ע' בס' חזקה רבה חח"מ סי' קי"ד.

דף ג.

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה ע' תוס' גיטין ל"ג ע"א ד"ה ואפקעינהו ובחידושי הרשב"א בסוגיין ובתשובותיו סימנים אלף קס"ו ואלף קפ"ה ובת' עונג יו"ט סי' קנ"ט ק"ס.
שם תינח קדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר כו', ע' בת' הריב"ש סי' שע"ו ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק"ח.
שם מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד יב"ח כו', ע' מיוחסות סי' קמ"ז.
רש"י ד"ה שויוה רבנן. וכל הלמד מגז"ש כמו שכתוב מפורש הוא לכל דבר כו' ע"כ. ואילה"ק הרי היא דק אחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, די"ל דבזה יפה כחה דאין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ למדה מרבו א"כ נתקבלה מסיני כדפירש"י בפסחים ס"ו סוף ע"א וע' ברש"י שבת קל"ב ע"א ובתוס' שם צ"ז ע"א ובכ"מ ר"ה אישות ובתשב"ץ ח"א סי' א'.
תוד"ה וסברה. ולהכי קרי להו צנועות שמחמירין על עצמן כו' ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ו.
תוד"ה תינח דקדיש בכספא. ואפילו למ"ד בהאשה רבה דיש כח לחכמים לעקור דבר מה"ת היינו כגון דליכא עבירה כו'. ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' קפ"א.
תוד"ה אי איכא. נראה לר"י דמ"מ אין נשאת בששי דהא אין דנין בשבת ועתה נוהגין לישא אף בששי כו' ע' בת' הריב"ש סי' קל"ה.

דף ג:

מאי סכנה אילימא דאמרו בתולה הנישאת ליום הרביעי תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה, ע' בת' דברי ריבות סי' ר"מ.

שם האי סכנה אונס הוא משום דאיכא צנועות דמסרן נפשייהו לקטלא כו' ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' רכ"א ובת' דברי נחמיה סי' ל"ב.
שם ולדרוש להו דאונס שרי, ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' קנ"ו
רש"י ד"ה מאי שקדו היכן שנינו שקדו דמקשינן לה הכא כו', ע' בשער התירוצים לריש מכילתין.
רש"י ד"ה אביו של חתן, והתירו להם להכניס את המת לחדר שלא יקברוהו דא"כ חלה אבילות על האבל כו'. ע' בת' הרשב"א סי' קנ"ה וסי' קע"ב.
תוד"ה ולדרוש קמא. ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת מצרי כו'. ע' בהפלאה ובת' ח"ס אה"ע ח"א סי' ט' ובס' חזקה רבה חי"ד סי' רי"ש בחידושיו לקידושין שם וע"ע בתרומת הדשן סי' רי"ט.
בא"ד הא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והא אסתר גילוי עריות הויא משמע דמשום עריות לא הוה מיחייבא כו' ע"כ, והנה כדעת ר"ת מבואר בשאילתות פ' וארא סי' מ"ב דז"ל אבל איהי לא מחייבא למימסר נפשה לקטלא אלא כשאר עבירות שבתורה דהא אסתר לא מסרה נפשה לקטלא. וע"ש בהעמק שאלה ובמה שהאריך בזה בס' אור גדול סי' א' וע"ע בס' לבוש האורה מהגאון בעל הלבושים לפ' לך ע"ד רש"י בד"ה למדך דרך ארץ ובת' הריב"ש סי' שע"ג ובנובי"ת חאה"ע סי' י"ב ובאבני מלואים סי' ז' סק"ד.
תוד"ה ולדרוש בתרא. אין לפרש דפריך הכי לדרוש כו' ע' בת' דברי ריבות סי' רמ"א

דף ד.

ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות. ע' בת' הריב"ש סי' שכ"ו.
שם וכן מי שפירסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים כו', וה"ה בימי לבונה דהיינו בתוך שבעה נקיים כדכ' הראבי"ה בסי' קצ"א וע' בתמים דעים להראב"ד סי' קפ"ח.
שם הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים מסייע ליה לר' יוחנן דאר"י אע"פ שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים של צינעא נוהג, ע' בת' הרשב"א סי' תמ"ו ובתורת האדם להרמב"ן בענין מי שמתו מוטל לפניו ובענין שבתות וימים טובים וע"ע בבעל המאור ובהעמק שאלה ל לשאילתות פ' חיי שרה סי' ט"ו אות ז'.
רש"י ד"ה ואין מונעין בשביל האבילות אין אוסרין עליה תכשיטים כו' כל שלשים יום ואע"פ שהן ימי אבילות כו'. ע' בראש ובהעמק שאלה לשאילתות פ' חיי שרה סי' ט"ו אות ח'.

תוד"ה בועל בעילת מצוה ופורש קודם שיקבר המת אבל לאחר שנקבר לא כו', ע' בת' דברי ריבות סי' רמ"ב ובחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
בא"ד ואור"י דהו"מ למימר פורש משום דם בתולים כו', ע' במהרש"א ובת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ג.
תוד"ה בעילת. קרי ליה בעילת מצוה משום דכתיב כי בועליך עושיך כו'. ע' נובי"ת חי"ד סי' קי"ז ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק"נ.
תוד"ה אבל איפכא. ור"ת רצה לאמר דבאין לו בנים אפילו לבעול שרי תוך שלשים אחר ז' משום פריה ורביה כו', ע' בת' הרא"ש כלל כ"ז סי' ה'.
תוד"ה אבל דברים של צינעא נוהג. פי' חובה לעשות כן ולא רשות כו', ע' בת' דברי ריבות סי' רמ"ג.

דף ד:

כל מלאכות שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו, בראב"ן סי' שי"ט מסיק וכש"כ כל גופו כו' ע"ש.
שם אלא דקתני נוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות, ע' ברמב"ם ומפרשים פי"א ה"ז מה' אבל ובהעמק שאלה לשאילתות פ' חיי שרה סי' ט"ו אות ז'.
תוד"ה ומי שאני. תימה דבלאו מילתא דרב יוסף הוה מצי למיפרך ברייתות אהדדי כו', ע' בת' דברי ריבות סי' רמ"ד.

דף ה.

בתולה נישאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נישאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם, ע' בת' הרשב"א שב"א סי' תי"ג.
שם אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים, ע' בת' הריב"ש סי' שע"ג.
תוד"ה מאי איכא בין ברכה לשקדו. אע"ג דמשום ברכה לא מיקרי עבריינא כו', ע' בת' דברי ריבות סי' רמ"ה.

דף ה:

שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו ע' משך חכמה לפ' מצורע בפסוק והזה על המשקוף.

שם ואם תמצא לומר לדם הוא צריך ופתח ממילא קאתי הלכה כר"ש דאמר מותר או הלכה כר"י דאמר דשא"מ אסור, ע' תוס' פסחים כ"ה ע"ב ד"ה לא אפשר ובת' באר יצחק הא"ח סי' ט"ו.

שם ואת"ל דם חיבורי מיחבר לדם הוא צריך ואסור א"ד להנאת עצמו הוא צריך ושרי, הנה מהכא למד בשערי תשובות למהר"ם בר ברוך שער א' סי' מ"א דאשה מינקת שמתקשה לה חלב בדדיה ומצטערת דמותרת להקל ע"ג קרקע דלהנאת עצמה היא.

תוד"ה דם מפקד פקיד. וכן גבי חבורה דמילה לא שייך צביעה כו', ע' בת' דבר אברהם סי' כ"ג,

תוד"ה לדם. וא"ת והא פסיק רישיה הוא לענין הפתח כו', ע"ל בתוס' ד"ו ע"א ד"ה האי שבת כ"ט ע"ב ד"ה ובלבד ושם מ"א ע"ב ד"ה מיחם ע"ה ע"א ד"ה טפי ק"ג ע"א ד"ה ל"צ יומא ל"ד ע"ב ד"ה ה"מ סוכה ל"ג ע"ב ד"ה מודה סנהדרין פ"ה ע"א ד"ה ור"ש כריתות ד"כ ע"ב ד"ה ס"ל וע"ע בת' דברי ריבות סי' רמ"ו ובהעמק שאלה לשאילתות פ' חיי שרה סי' ט"ז אות ט"ו.

תוד"ה את"ל קמא. משום דאיכא תרתי מקלקל בחבורה ודבר שאינו מתכוין. ע' מל"מ פ"א ה"ה מה' שבת ובת' באר יצחק חא"ח סי' ט"ו וע"ע בת' דברי ריבות סי' דמ"ו.

בא"ד וי"ל דהכא שרי טפי משום דאיכא נמי מצוה א"נ שלא במקום מצוה נמי כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' י"א.

תוד"ה את"ל הלכה. וי"ל דמתעסק שמתכוין למלאכה לא מיפטר בשבת אלא משום מלאכת מחשבת כו', ע' תוס' שבת ע"ה ע"א ד"ה מתעסק ובתרומת הדשן סי' רס"ה.

דף ו.

האי מסוכריא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא כו', ע, בת' הריב"ש סי' שצ"ד.

תוד"ה האי מסוכרייתא. והכא אור"ת דל"ל דאסור משום מפרק כיון שהנסחט הולך לאיבוד כו', ע' ריקאנטי סי' ק"י ובמעשה בצלאל שם.

בא"ד וראיות הערוך אינן ראיות דההיא דמתיר רשיי לזלף יין ע"ג האישים איכא למימר דמצוה שאני כו'. ע' דרושי הגרע"א במערכה עשירית.

בא"ד ועל פי הערוך קשה דתנן בפ' שמונה שרצים המפיס מורסא בשבת כו', ע' מה שהאריך בזה בהעמק שאלה לשאילתות פ' אמור סי' ק"ה אות ה'.

דף ו:

א"ל אביי לא דטריד דלא בעיל. ע' בת' הריב"ש סי' שע"ג.

שם ואם להוציא ממנה לחה פטור. בראבי"ה סי' קצ"ד הביא גרסא בשם רש"י ז"ל שאינה לפנינו וז"ל פי' רבינו שלמה אם להוציא ממנה לחה פטור שיוציא הלחה בלא פתח עכ"ל, והיא נמי גרסא מוזרה דהיא כנגד המציאות להוציא הלחה בלא פתח. וע"ע מש"כ בחידושי לעדיות פ"ב מ"ה.
רש"י ד"ה חייב. משום בונה דאשכחן בניין בבעלי חיים דכתיב ויבן את הצלע, ע' ח"ס חא"ח סי' ע"א.
תוד"ה לא כהללו. פי' אינו פסיק רישיה דכל העולם אינו כמו בבליים כו'. ע' בת' דברי ריבות סי' רמ"ז.
תוד"ה חוץ ובקונטרס דפי' שנאמר בהן פאר ואבל מעולל בעפר קרנו וראשו היינו ליתן טעם דלא נילף שאר מצות מתפילין ע"כ. בברכות י"א ריש ע"א כתבו התוס' תירוץ זה בשם השר מקוצי, ועוד תירוץ אחר ע"ש.
בא"ד וא"ת ומ"ש לגבי תפילין אמרינן דדוקא ליחזקאל נאמר ולא לשאר אבלים וגבי תלמוד תורה ילפינן שאר אבלים מיחזקאל דאמרינן אבל אסור בת"ת מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל האנק דום וי"ל כי', וע' מה שתירצו התוס' בזה בסוכה כ"ה סוף ע"א, אולם לולא דבריהם ז"ל נלע"ד עפמש"כ רש"י במו"ק כ"א ע"א בד"ה ואסור לקרות, דאיסור לימוד התורה לאבל הוא משום לתא דשמחה ע"ש, ועפ"ז י"ז דחז"ל הבינו דבנוגע לשמחה בזמן האבילות אין נ"מ בין אבילות דיחזקאל לשאר אבלים.

דף ז.

ר' אמי שרא למיבעל בתחילה בשבת אמרו ליה רבנן והא לא כתיבא כתובתא אמר להו אתפסוה מטלטלין, וכ' הריטב"א שיתפסוה מבעוד יום דבשבת אסור דהוי"ל קנה קנין בשבת שהוא אסור אפילו לדבר מצוה אא"כ בשעה דחוקה ע"כ,
והנה הר"ן כ' בביצה י"ז ע"א גבי מי שלא הניח עירובי תבשילין דמקנה קמחו לאחרים ואופין לו ומבשלין לו דהאי הקנאה צריך להיות בלשון מתנה בלא סודר אלא כשאר מטלטלין הנקנין במשיכה ע"ש. ולפ"ז עכ"פ בלשון מתנה בלא קנין שרי ליתן בשבת לצורך מצוה, ואע"ג דהתם יהיב ליה במתנה גמורה להיות לו קנין בגוף החפץ ואפ"ה שרי בשבת משום שהוא לצורך מצוה אם הוא רק בלא קנין סודר כעובדין דחול. והשתא קשה הלא הכא הוא נמי לצורך מצוה ואינו מקנה לה בגוף המטלטלין כלום אלא למשכון עד כתיבת הכתובה כדפירש"י, ולפ"ז בודאי דהי"ל להיות מותר ואיך כתב הריטב"א דבשבת אסור. ודוחק לעשות מחלוקת גדולה כזו בין הראשונים ז"ל דלהר"ן יהיה מותר

לתת בשבת מתנה אפילו לקנין הגוף אם הוא לצורך מצוה ולהריטב"א יהיה אסור אפילו בתורת משכון, ואחרי כל אלה חזינן דהאחרונים לא חילקו ביניהם ובחדא מחתא מחתינהו לדברי הר"ן והריטב"א וע' בב"י או"ח סי' תקכ"ז ובמג"א ס"ס י"ג וסי' ש"ו ס"ק ט"ו ובאבני מלואים סי' מ"ה סק"א.

ובכלל בלתי מובן לע"ד מדוע נאסור התפסת מטלטלין לכתובה בשבת הלא גם מתנה גופה לא נאסרה רק משום גזירה דמקח וממכר בשבת, וא"כ עכ"פ צריך להיות דומה קצת למקח וממכר הנעשה בקנין גמור באופן שנקנה לו גוף החפץ דומיא דאין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין דאסרו בשבת משום גזירה דמו"מ כדאמרו בביצה ל"ז ע"א. דהתם שפיר ניחא משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וא"כ אמירתו להקדש היא גמר הקנין ככל דיני מקח וממכר דגבי הדיוט משא"כ התפסת המטלטלין דהכא בודאי שוה יותר משיעור כתובתה דאל"ה מאי מתפיס עבורה, וחפצים השוים יותר בודאי לא מקנו לה בהחלט רק למשכון בעלמא עד לאחר השבת ומה ענין כזה למגזר משום מקח וממכר, ומכש"כ שהוא במקום מצוה דוגמא דגבי עירוב תבשילין בביצה שם ומדוע לא נימא דבמקום מצוה לא גזור.

ואפשר דהריטב"א לטעמיה בשיטה כת"י לשבת ק"כ ע"א דגם הפקר בשבת אסור כמובא בשעה"מ פ"ח ה"ב מה' לולב וע' בת' הגרע"א סי' קצ"ד. ואע"ג דהפקר נמי לא דמי למו"מ דהתם בע"כ מקנה המוכר אל הלוקח משא"כ בהפקר דהוא רק סילוק רשות כדכ' התוס' ביבמות מ"ח ע"א ובש"מ, ובע"כ דהריטב"א ז"ל סובר דכל דבר שנראה קצת כעין יציאה מרשות לרשות איכא בזה שבות דרבנן, וה"נ תפיסת המטלטלין עכ"פ לשעתו היא הקנאה אל הכלה ומשועבדים החפצים לה עד אחר כתיבת הכתובה כהלכתו ולהכי איכא בזה שבות דרבנן כנ"ל. וצ"ע כעת וע"ע מש"כ בחידושי לשבת ק"כ ע"א ולבכורות ד"ב ע"א ובהשמטות שם.

שם ומי איכא הוראה לאיסור אין והתנן הורוה בית הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות כו', ע' אור זרוע ה' נדה סי' שנ"א.

שם עליך א"ק אך אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש כו', ע' תורת האדם להרמב"ן בענין ההוצאה.

שם מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים כו' ובועז אלמון שנשא אלמנה הוה כו', ע' בת' הרשב"א סי' רט"ז וע"ע במס' כלה ובמש"כ בחידושי שם.

שם ואב"א בבחור שבעה לברכה ושלשה לשמחה, ע' במהרש"א ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

תוד"ה מתוך שהותרה דבמצוה דרבנן נמי שרינן היכא דאיכא למימר מתוך כו'. ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ג וע"ע בשאג"א סי, פ"ג ובחידושי קהלת יעקב על או"ח סי' תק"א מהגאון בעל נה"מ.
בסה"ד והא דקאמר ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו היינו משום דמותר להוציא לצורך, ע' מה שהקשה במהרש"א ומאי דמיישב קושיתו בהעמק שאלה לשאילתות פ' בשלח סי' נון אות א'.
תוד"ה א"ל אנא. ועוי"ל דכיבוי הנר מפני דבר אחר הוי כמו מכשירין דאפילו באוכל נפש אסור כו', ע' בס' נחלת יעקב להגאון בעל נה"מ ח"ב בחידושיו למס' ביצה דף י"ב ע"א.

דף ז:

מאי מברכין כו' בא"י אמ"ה אקב"ו על העריות כו', ברא"ש הקשה מדוע אין מברכין אקב"ו לקדש את האשה ותירץ דמצות פו"ר אפשר לקיים ע"י פלגש והנה בתומים ר"ס צ"ז הביא דברי הרשב"א בתשובה סי' י"ח שהקשה למה אין מברכין על צדקה וכיוצא בזה, ותירץ דשמא לא ירצא העני ליקח, וכ' בתומים דהרא"ש בסוגיין לא ס"ל להאי תירוצא דאל"ה ל"ל לתרץ דאפשר לקיים ע"י פלגש דזה תליא במחלוקת אי פלגש מותר ולא תירץ בפשיטות אולי לא תאבה האשה לקחתו ע"ש. ולע"ד א"א להניח כוונה כזו בדעת הרא"ש, דאע"ג דהרא"ש הביא דעה זו שצריך לברך אחר האירוסין דילמא הדרא בה האשה והויא לה ברכה לבטלה, מ"מ איהו גופיה ודאי לא ס"ל הכי אלא כדעה הראשונה, ובת' הרא"ש ריש כלל כ"ו הביא בהדיא תשובת הרי"ף והוא הסכים עמו להלכה ולמעשה דברכת אירוסין צריך להיות דוקא קודם הקידושין ע"ש ולפי סברת התומים ניחוש אולי לא תאבה האשה לקחתו ותהיה ברכתו לבטלה, ובע"כ דלא ס"ל להרא"ש חששא זו וע"ע בבני אהובה ספ"ג מה' אישות
לבד זה חזינן דחששא דדילמא הדרא בה ומשו"ה יהיה צריך לברך אחר האירוסין שהביא הרא"ש, היא דעת יחיד וכל הראשונים לא ס"ל הכי, ויש לצרף לדעת המרובים סברא אלימתא מש"כ הר"ן בנדרים פ"ז ע"א דלהכי לא אמרינן גבי קידושין כו' תוך כדי דבור כדבור דמי ויוכל לחזור, משום דדבר כזה חמירה ליה טובא ואינו עושה אותו אלא בהסכמה גמורה כו' ע"ש, ולפ"ז עצם הסברא דחזרה בשעת קידושין אין לה מקום, מפני ההחלטה הגמורה מרצון שניהם להנשא זל"ז בלא שום חזרה כנלע"ד.
ובמש"כ הרא"ש שם שאינו מחוייב ל לשחוט ולאכול כו', ע' תשבץ ח"א סי' ק"מ.

שם ואסר לנו את הארוסות, בחידושי הרשב"א הקשה היכן מצינו ברכה כגון זו שמברכין על מה שנאסר לנו ע"ש וע' מש"כ בזה בעקידה שער פ"ח וע"ע ראבי"ה סי' קצ"ב ובח"ס חא"ח סי' נ"ד נ"ה וע"ע בחילוקי נוסחאות הברכה בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קכ"א ובאבודרהם סדר ברכת אירוסין ובנובי"ית האה"ע סי' פ"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' חיי שרה סי' ט"ז.

תוד"ה שנאמר. ויש ללמוד משם שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת ע"י שליח שהרי אליעזר שליח היה, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ג' וע"ע בת' מהר"ח אור זרוע סי' קכ"ח ובח"ס אה"ע ח"א סי' קכ"ג.

דף ח.

ואשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו. ע' אבודרהם בפי' ברכת נשואין ובת' אבקת רוכל סי' כ"ז.

שם רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תרמ"ו וסי' אלף קס"ז ובמיוחסות סי' קפ"ה ובתמים דעים להראב"ד סי' ל"ה וסי' קפ"ט ובח"ס אה"ע ח"א סי' קכ"ב.

שם אמר ר"פ משמיה דרבא עד תריסר ירחי שתא, ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' קי"ט.

שם לא איסתייע מילתא והדרי בהו. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"ה ר"ו.

שם רב חביבא איקלע לבי מהולא בריך שהשמחה במעונו ולית הלכתא כוותיה ע' תרומת הדשן סי' רס"ח.

רש"י ד"ה דהוה טריח ליה. מתוקנים היו לו כל צרכי חופה וסעודה ע"כ, פירוש לפירושו דלא נימא דתירוץ הש"ס שאני ר"פ דהוה טריח ליה. קאי על תחילת הכנת שמחת חופה. והוא מכי רמי שערי באסינתא וכפירש"י בלשון הראשון וכן בתוס' רי"ד דהיא ההכנה לעשות שכר, וע"ז שפיר משני שאני ר"פ דהוה טריח ליה, משום דעסקו היה בשכר, כדאמר איהו גופיה בב"מ ס"ה ע"א שכראי לא פסיד. ובערבי פסחים קי"ג ע"א אמר ר"פ אי לא דרמאי שכרא לא איעתרי, ולפיכך לדידיה היה מן המוכן. אולם אי הוה מפרשינן הכי, איך הוה ניחא לפירוש השני ברש"י אהא דמכי רמי שערי באסינתא ע"ש, להכי פירש"י דתירוץ הש"ס שאני ר"פ דהוה טריח ליה. קאי על צרכי חופה וסעודה, ומשום דעשיר הוה כנ"ל משא"כ באינש אחרינא.

תוד"ה רב. ומדלא קאמר ר' יוחנן תנא הוא ופליג יש להוכיח דר"י אמורא היה כו' ע' בתוס' יבמות ד"ז ע"ב ובנזיר ס"ה ע"א ובפסחים צ"ב ע"א ובזבחים ל"ב ע"ב.

דף ח:

כי קאמר ר' יוחנן בשורה כו' אלא כי קאמר ר' יוחנן ברחבה, ע' תמים דעים להראב"ד סי' קע"ו.
שם איל קום אימא מילתא כנגד שבחו של הקב"ה פתח ואמר כו' א"ל קום אימא מילתא כנגד אבלים פתח ואמר כו'. ע' בתורת האדם להרמב"ן ענין התחלה ד"ה בפרק כהן גדול.
שם רבים שתו רבים ישתו כו', ע' עקידה למגילת איכה בפסוק מה אעידך מה אדמה לך הבת ירושלים.
שם החזירו הדבר ליושנה. ע' תורת האדם להרמב"ן ענין האבלות ד"ה אר"י א"ר.
שם והאידנא נהוג עלמא אפילו בצרדא בר זוזא. ע' שאילתות פ' חיי שרה סי' ט"ו ובהעמק שאלה שם.
תוד"ה כי תניא. פי' בקונטרס להצטרף עם ב' לזימון שהרי חייב בכל המצית ואין נראה לר"י כו', ע' תורת האדם להרמב"ן ענין האבלות ד"ה ת"ר מה הן אומרים.

דף ט.

ואמאי ס"ס הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון ל"צ באשת כהן. ע' בתוס' ריש מכילתין ד"ה שאם הי"ל ובת' הרשב"א סי' אלף רכ"ט וע"ע שם סי' אלף קפ"ז ובס' התרומה ה' איסור והיתר סי' ע"ו ובנובי"ת חאה"ע סי' י"ד וסי' י"ט ובס' חזקה רבה חי"ד ס"ס צ"ו.
שם אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקע"ג ובח"ס אה"ע ח"א סי' קל"א וע"ע בת' מהרי"ק סי' ק"ס.
שם ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' י"א וסי' ט"ו ובחוט המשולש חלק התשובות להגרא"י סי' ו'.
שם וכי תימא מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה התם אונס הוה. ע' בת' דברי נחמיה סי' ל"ב.
רש"י ד"ה פחותה מבת ג' שנים. ועכשיו היא גדולה ופיתויה פיתוי ואינו אונס הלכך חד ספק איכא ספק אונס ספק רצון כו'. ע' בת' מהרי"ק סי' פ"א ובשאג"א סי' צ'.
תוד"ה האומר. כך בוגרת פעמים אין לה דמים פעמים יש לה, ע' במהרש"א אולם בפני יהושע יצא לדון בדבר החדש דלכן תלינן בדם בתולים משום דדם בתולים הוי קורבא דמוכח דגם בהעראה משיר דם בתולים כו', וע' מה שדחה לדבריו בת' באר יצחק חי"ד סי' י"ז וע"ע בס' חזקה רבה חי"ד סי' קל"ב.

תוד"ה לא צריכא. דאוקמה אחזקת הגוף שהיתה בתולה, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"מ ובנובי"ת חי"ד סי' קי"ח ובאבני מלואים סי' ו' סק"ח ובחזקה רבה חי"ד סי' ל"ב.
תוד"ה ואב"א. וא"ת אכתי איכא ס"ס ספק באונס ספק ברצון ואת"ל ברצון ספק כשהיא קטנה ופיתוי קטנה אונס הוא כו'. ע' בתוס' לקמן ד"מ סע"ב וביבמות נ"א ע"ב ד"ה אי ובמג"מ ס"ג ה"ב מא"ב ובכ"מ פ"ב ה"ד מה' סוטה ובמהרי"ק שרש פ"א ובמל"מ פי"א ה"ח מה' אישות ובמש"כ הגר"א ז"ל באליהו רבא לנדה פ"ה מ"ה ובח"ס אה"ע ח"ב סי' קע"ב וע"ע בת' הרשב"א סי' ת"א ובת' עין יצחק חא"ח סי' י"ח ובשאג"א סי' צ'.
בא"ד וא"ת ונוקמה בחזקת היתר לבעלה וי"ל דאונסא קלא אית לה, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' כ"ו ובס' שערי ישר שער הספיקות פי"ט וע"ע נובי"ק חאה"ע סי' זיין ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רי"ד.
בא"ד במקום ס"ס שרי ובמקום חד ספיקא חשבי רבנן רצון לגבי אונס רובא, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתר"כ ובת' אחיעזר חי"ד סי' ח' וע"ע בת' הריב"ש סי' שע"ב ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קי"ח ובהפלאה בחידושיו לקמן י"ג ריש ע"א.
בא"ד ואשכחן כה"ג גבי תינוק שנמצא בצד העיסה דלא הוי רובא אלא מדרבנן, צ' חוט המשולש בחלק התשובות מהגאון מהר"ח ז"ל סי' יוד.
תוד"ה מפני. לא ראו כמכחול בשפופרת כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' כ"ו ובהעמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ד אות י"ב.

דף ט:

כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"א.
תוד"ה אי למיתב. וא"ל דאפילו בס"ס מפסדה כתובתה משום דמוקמינן ממונא בחזקתיה דהא לקמן גבי משארסתני נאנסתי כו'. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"מ ובש"ש שמעתא א' פי"ט ובס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ו.
בא"ד וי"ל דלא חשיב ס"ס כה"ג משום דהאי ספיקא שמא באונס היה לא הוה חשיב ספיקא גמורה כו', ע' בת' עין יצחק חא"ח סי' ט"ז.
תוד"ה לא דקא טעין אבל קשה דליהמנה במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך כו', ע' בת' הגרע"א סי' רי"ש ובתומים סי' ק"ח סק"ב,
בא"ד אע"ג דבעיא היא בפ"ק דב"ב אי אמרינן מיגו במקום חזקה או לא שמא חזקה דהכא עדיפא כו'. ע' בס' חזקה רבה חא"ח סי' א.

דף י.

חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו כו', והנה נאמנות זו היא על עיקר כתובה אבל בנוגע אל התוספות ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"ה.
שם חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ע' בר"ן ובנתיבות סי' מ"ו סקכ"ג.
שם ההוא דאתא לקמיה דר"ג א"ל פ"פ מצאתי א"ל שמא הטית כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' חיי שרה סי' ט"ז אות ט"ו.
תוד"ה אמר ר"נ. ועוד אר"י דלא קיי"ל כר"ג דאשכחנא רב אשי דהוא בתראה דפליג עליה כו', ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' ה'.

דף י:

ההוא דאתא לקמיה דר"ג ב"ר א"ל רבי בעלתי ולא מצאתי דם כו' אמר להן הביאו שתי שפחות כו', ע' בת' פמ"א ח"א סי' ה'.
שם א"ל לך זכה במקחך אשריך שזכית למשפחת דורקטי כו', ע' בת' חוט המשולש בחלק התשובות של הגרא"י ז"ל סי' כ"ג.
שם וא"ד חנא בגדתאה תמרי משחנן משבען כו', ע' בעתים לבינה לס' העתים סי' ק"מ.

דף יא.

א"ר הונא גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד מאי קמ"ל דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו תנינא זכין לאדם כו' א"ר יוסף הגדילו יכולין למחות כו', נלע"ד בהסבר הסוגיא דרב הונא אשמעינן עינן דכל זמן שאין בנכרי זה דעת לקבל דת ישראל או שלא לקבל מתחשבין עם זכותו האמיתי ולהטבילו ע"ד ב"ד, ועל זה פריך הש"ס מאי קמ"ל הלא ודאי זכות הוא לו ותנינא דזכין לאדם שלא בפניו ומשני אע"ג דכי אתא בתר הכי לכלל גדלות ואז ודאי יהיה ניחא ליה בהפקירא להכי אשמעינן דכל זמן דלא טעים טעמא דאיסורא מתחשבין אנו רק עם זכותו ומטבילין אותו ע"ד ב"ד. ובזה שפיר חדית לן רב יוסף הגדילו יכולין למחות דאין כח ב"ד יפה להטיל על עכו"ם דת ישראל בעל כרחו, ואם אחרי מחאתו על הגירות נשא בת ישראל אינו נחשב כישראל מומר להצריכה גט. וע' עקידה שער צ"ט וע"ע בת' הרשב"א סי' צ"ט.
והנה התוס' בד"ה מהו דתימא נכרי בהפקירא ניחא ליה הקשו הלא רבנן פליגי אר"מ בפ"ק דגיטין ולית להו טעמא דבהפקירא ניחא ליה כו' ע"ש אבל לפמש"כ סרה קושית

התוס' דאם היינו באים להתחשב ע"פ רגשות העבד או הנכרי בגדלותן ודאי כו"ע הוו ס"ל דבהפקירא ניחא להו כאשר יעיד ג"כ הנסיון, רק הכא איירי רב הונא לענין זכות הגר כל זמן שהוא בקטנותו ולפי ראות עיני הב"ד בזכותו במה שיכניסוהו לדת ישראל, וגם גבי עבד בהא פליגי דר"מ חשיב החוב לעבד ע"פ רגשותיו הגסות דזילא ליה שכיחא ליה כו' ורבנן ס"ל דאנו מתחשבין עם זכותו שבא לכלל ישראל בקבלת עול מלכות שמים עם חיוב כל מצות התורה כאשר הארכתי בחידושי בזה במק"א.

והנה בח"ס חי"ד סי' רנ"ג כי דאף אם הגדיל יכול למחות מ"מ יכול לברך על הטבילה ע"ש שהאריך בזה, אבל עדיין יש מקום להסתפק בבן שנולד לישראל מן הנכרית דמבואר בסי' רס"ו סייג דאין מלין אותו בשבת משמע דבחול מהלינן ליה, אבל בע"כ שדינן ליה בתר אימיה דבנך הבא מעכו"ם אין קרוי בנך אלא בנה כדאמרינן ביבמות ספ"ק ובש"מ, ולפ"ז צ"ע אם המוהל מברך על המילה, דבשלמא התם דהב"ד טובלין אותו לשם ישראל ואין לנו להסתפק אלא שמא ימחה לכשיגדיל ותהיה הברכה לבטלה. ע"ז שפיר הכריע בח"ס דלא הויא ברכה לבטלה למפרע ע"ש משא"כ הכא חל הספק בשעת המילה אולי לא תניח אמו להטבילו וישאר נכרי. ועל מילת נכרי ליכא שום מצוה ואיך יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה. ולפ"ז נלע"ד דמספק ימול בלא ברכה, וע"ע בס' חזקה רבה חי"ד סי' קט"ז,

שם א"ר יוסף הגדילו יכולין למחות כו', ע' בתוס' סנהדרין ס"ח סוף ע"ב ובת' באר יצחק חא"ח סי' א'.

שם ואי אמרת הגדילו יכולין למחות יהבינן לה קנס דאזלה ואכלה בגיותה. ע' ת' הרא"ש כלל י"ז סי' יוד וע"ע בשטמ"ק בסוף הסוגיא משה"ק בשם הרשב"א ובס' חזקה רבה חי"ד סי' י"ט.

תוד"ה מטבילין. ותימה דהא זכייה הוי מטעם שליחות דכיון דזכות הוא לו אנן סהדי דעביד ליה שליח כו', ע' אבני מלואים סי' א' סק"ה.

בא"ד ואע"ג דאכתי נכרי הוא הא אתי לכלל שליחות. ע' בת' עונג יו"ט סי' ק"ט וסי' קי"א. בסה"ד ואע"ג דזכייה הוי מטעם שליחות ואין לו שליחות מה"ת ה"מ בדבר שיש בו קצת חובה כו', ע' ט"ז יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"א ובנקוה"כ שם ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ל"א וע"ע נובי"ק חאה"ע סי' ס"ב ובחוט המשולש בחלק הת' להג' ר' הלל סי' א',

דף יא:

ור"מ אמאי מדמה לה לבוגרות נדמייה לבעולה כו', ע' בס' בני אהובה פי"א הי"ג מה' אישות.
שם ת"ר כנסה ראשון לשם נישואין ויש לה עדים שלא נסתרה כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' קכ"ג.
רש"י ד"ה שהרי כנסה ראשון ועליו לדעת שנבעלה, ע' בס' בני אהובה פ"י ח"ב מה' אישות.
תוד"ה הדר ביה. אבל מהא לא בעי למימר דהדר ביה משום דמקח טעות לגמרי משמע, ע, בדו"ח להגרע"א מערכה י"ב.

דף יב.

אמר רבה זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ז.
שם רב אשי אמר לעולם אסיפא ותני כל שלא מושמש, ע' ברא"ש ובת' פמ"א ח"א סי' ה', תוד"ה אמר רבה זאת אומרת. נראה דהכא גרסינן רבה דהא רבא קאמר לעיל דמקח טעות לגמרי משמע כו', ע' בת' דברי ריבות סי' רמ"ח.
תוד"ה כגון שקידש ובעל לאלתר. וכן צריך להעמיד שהראשון אחר שקידש כנסה לאלתר כו'. ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ד' ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ד ובס' עולת שמואל ח"א דף צ"ה ע"ב בהגה"ה.
תוד"ה שתי תקנות הוו. וליכא למימר דחדא תקנה הואי כו', ע' בת' דברי ריבות סי' רמ"ט.

דף יב:

במשנה הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארשתיך והיה מקחי מקח טעות ר"ג ור"א אומרים נאמנת כו', והנה אם היא אשת כהן וטוענת כך האם תפסיד כתובתה עמש"כ בזה הגרע"א ז"ל בדו"ח בחידושיו לכתובות בסוגיין. וע"ע מש"כ על דבריו בס' עולת שמואל ח"א ס"ס י"ח.
שם איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע כו' ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' נ"ב בד"ה במאי דשדר וע"ע תוס' סוטה כ"ה ע"ב ובתומים סי' ע"ה ס"ק כ"ב.

שם ר"ה ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף ר"נ ור' יוחנן אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מריה ע' תוס' ב"מ ל"ז ריש ע"א ובתומים סי' צ"א סק"ג.
שם לימא ר"ה ורב יהודא דאמרי כר"ג ור"נ ור' יוחנן דאמרי כר' יהושע, ע' בית שמואל סי' ס"ח ס"ק כ"ב,
שם ע"כ ל"ק ר"ג התם אלא דאיכא מיגו אבל הכא מאי מיגו איכא א"נ ע"כ ל"ק ר"ג התם אלא דאמרינן אוקמה אחזקה אבל הכא מאי חזקה אית לי' להאי, ע' בית שמואל סי' ס"ח ס"ק כ"ב ובת' הגרע"א סי' רי"ש ובקצוה"ח ר"ס נ"ט ובס' חזקה רבה חא"ח סי' א' ובחי"ד סי' ל"ב.
רש"י ד"ה הרי זו בחזקת שנבעלה עד שלא תתארס והטעתו לכאורה מה הוסיף רש"י על לשון המשנה ועמש"כ בזה בת' דברי ריבות סי' ר"נ.
רש"י ד"ה פטור מלשלם ומ"מ משבעינן ליה שבועת היסת שכן הוא כדבריו כו', וע' רש"י ב"ק קי"ח ע"א ד"ה פטור ומיהו ובאור זרוע לב"מ סי' שי"ג,
רש"י ד"ה אלא דאיכא מיגו, כגון גבי משארסתני נאנסתי הוי טענה מוכת עץ אני טענה מעלייתא דלא פסלה נפשה מכהונה כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' י"ד.
תוד"ה רב הונא. וי"ל דהתם ברי גרוע ושמא טוב כו' אבל מנה לי בידך הברי טוב והשמא גרוע כו', ע' נתיבות ר"ס נ"ט ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ה'.
בא"ד אבל קשה דבעי למימר הכא הא דרב יהודא דפסק כר"ג כו' וא"כ תקשה דשמואל אדשמואל כו'. ע' בת' נחלת דוד סי' א'.
תוד"ה אלא דאיכא מגו. דלר' יוחנן בההיא דמוכת עץ ליכא מגו כו'. ע' בס' אור גדול סי' מ"א.

דף יג.

דא"כ קשיא הילכתא אהילכתא דקיי"ל הלכתא כר"נ בדיני ובהא אר"י א"ש הלכה כרבן גמליאל כו'. ע' בת' הרא"ש כלל פ"ב סי' א'.
שם טענתייהו במאי ר' יוחנן אמר במאתים ומנה כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ז.
במשנה ראוה מדברת כו' היתה מעוברת כו' ר"ג ור"א אומרים נאמנת. ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ט"ז ובת' מהרש"ם ח"ב סי', רי"ד ובס' אור גדול סי' כ"ז.
שם בשלמא לזעירי היינו דקתני מדברת אלא לרב אסי מאי מדברת לישנא מעליא. ע' בת' מהרי"ק סי' ק"ס ובאבני מלואים סי' ז' סק"ו וסק"ז.
רשיי ד"ה ראוה מדברת. בפנויה ומשום חששא דפסולין לנתין ולממזר. ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ט'.

תוד"ה רב אסי. ולא קרי ליה מגו אלא לפי שהיא טענה מעולה ביותר. ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' ה' ובנובי"ת חאה"ע סי' י"ד.
תוד"ה מעלה עשו ביוחסין. תימה דמשמע דאין אוסרין על היחוד איירי באשת איש כו', ע' בחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ו'

דף יג:

חדא לחורבה למתא וחדא לחורבא דדברא וצריכי כו', ע' בת' הגרע"א סי', פ"ה.
שם זו עדות שהאשה כשרה לה כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רכ"ט.
שם א"ר יוחנן לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' שי"ד ובת' הריב"ש סי' מ"א וסי' רכ"ט ובנובי"ק חי"ד סי' מ"ו וסי' נ"ז ובמקנה לקדושין ס"ג ע"ב בד"ה נאמן ליתן גט ובחזקה רבה חי"ד סי' קמ"ט.
שם אמר רבה מ"ט דר"א בשלמא איהי אית לה חזקה דכשרות בתה לית לה חזקה דכשרות. ע' בת' הרמ"א סי' כ"ד.
שם מאי שתוקי אילימא שמשתיקין אותו מנכסי אביו פשיטא ומי ידעינן אבוה מנו כו', ע' תרומת הדשן סי' שנ"ב ובקצוה"ח ר"ס רנ"ו ובנתיבות שם.
שם אלא שמשתיקין אותו מדין כהונה דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' מי שזרעו מיוחס אחריו כו', ע' תרומת הדשן סי' רס"ז,
רש"י ד"ה לזו יש עדים. שנבעלה דכיון דנשבית לבין הנכרים והם פרוצים בעריות כולנו עדים שנבעלה, ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' י"ג.
רש"י ד"ה ולזו אין עדים. ומיגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי כי אמרה נמי לכשר נבעלתי מהימנא. ע' נובי"ת חאה"ע סי' כ'.
תוד"ה השבתנו. פי' לדידן ניחא דאשה מזנה בודקת ומזנה ולא דמיא לשבויה כו' ע' פ"י ובחזקה רבה חי"ד סי' קצ"ב.
תוד"ה מכשיר. והא דקאמרינן בפ' עשרה יוחסין גבי אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ט'.

דף יד.

א"ר יוסף למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודה כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' כ"ט.
שם הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה כו', ע' בת' הגרע"א סי' צ"א.

שם התם אשה נשאת בודקת ונשאת הכא אשה מזנה בודקת ומזנה כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ז'
שם אלא אמר רבא דר"ג אדר"ג ל"ק התם ברי הכא שמא ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' כ"ז.
שם לרבן גמליאל אלים ליה ברי דאפילו בחד ספיקא נמי מכשיר וקיל ליה שמא דאפי' בס"ס נמי פסיל, ע' נובי"ת חאה"ע סי' י"ט ובחזקה רבה חאה"ע סי' י"ג וע"ע בת' מהרי"ק ס"ס קע"א.
שם ת"ר איזוהי אלמנת עיסה כל שאין בה לא משום ממזרות כו', ע' ביאור הסוגיא בת' דברי ריבות סי' רנ"א.
רש"י ד"ה והא נמי כדיעבד דמי שנתעברה ואתה בא לפסול העובר ולאוסרה על הארוס כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ג סי' וי"ו וסי' כ"ב ובהעמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ה אות ט',
תוד"ה חדא הראשון. וללישנא קמא דיבמות דלא דיימא מעלמא כו', ע' בת' הגרע"א סי' פ"ה.
תוד"ה חדא השני, דליתא קמן דלישייליה ע"כ, וכן פי' נמי הרא"ש בתשובותיו כלל פ"ב סי' א.
תוד"ה ת"ר. לכך מוחק ר"ת אלמנת וגריס איזוהי עיסה ולענין בת קתני כו', ע' אבני מלואים סי' ב' סק"ב.

דף יד:

הא חלל כשר מ"ש הנך דאורייתא חלל נמי דאורייתא, ע' עונג יו"ט סי' ק"כ.
במשנה אר"י מעשה בתנוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה אר"י בן נורי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה ה"ז תנשא לכהונה, ע' בחדושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"א הכ"ב מאיסורי ביאה.
רש"י ד"ה א"ל הכי. לעולם כר' יהושע והכא משום דאיכא תרי רובי לכשרות אכשרה כו'. ע' בת' הרשב"א סי' ת"א,
תוד"ה מסתייה. וא"ת מה צריך להאי טעמא לימא הא דשתיק משום דאודויי קא מודי כו', ע' בת' דברי ריבות סי' שנ"ח.
תוד"ה כמאן. א"נ נוכל לפרש דבשינוייא נמי איירי בברי ודאיכא מיגו ולא תקשי הלכתא אהלכתא כו', ע' בית שמואל סי' ו' ס"ק ל"א ובקהלת יעקב להגאון בעל נה"מ שם.

דף טו.

אי דקא אזלי אינהו לגבה כל דפריש מרו"פ ל"צ דקא אזלא איהי לגבייהו, ע' בת' הרשב"א סי' פ"ג.

שם תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור ובנמצא הלך אחר הרוב, ע' בתשובות הרשב"א סי' שי"ב וסי' תי"ב ובת' אבקת רוכל סי' רט"ז ובביאור הגר"א ליו"ד סי' קי"ד סקכ"ו ובשעה"מ ס"ה מגילה ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ז' ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ה.

שם ומדאורייתא מנלן א"ק וארב לו וקם עליו עד שיתכוין לו כו', ע' נחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' ל' וע"ע בת' סי' קע"א

שם מתיב ר' ירמיה וליוחסין לא בעינן תרי רובי והתנן מצא בה תינוק מושלך כו'. ע' בת' דברי ריבות סי' רנ"ב.

רש"י ד"ה ומשני איכא דקאזלי לגבייהו וכו' ולא גרסינן מאי איכא כו', ע' אבני מלואים ס"ס ו'.

תוד"ה וספק נפשות. וי"ל דשאני התם שיודע בודאי שיבא לידי איסור אם יותיר או יכה שניהם משו"ה שמה התראה כו', ע' תוס' יבמות ד"פ ע"א ד"ה נעשה סריס ובס' שערי ישר שער הספיקות פ"ד.

דף טו:

מצא בה תינוק מושלך אם רוב נכרים נכרי אם רוב ישראל ישראל כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ס"א.

שם מאן דמתני הא לא מתני הא כה"ג בקידושין מ"ד ע"ב וע' אור זרוע ה' נדה סי' שנ"ה. במשנה האשה שנתארמלה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים כו' כתובתה מאתים. ומסיק ברמב"ם פט"ז הכ"ה מה' אישות ואם אין לה עדים ה"ז נוטלת מנה ואם היה הבעל קיים יש לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה, ובראב"ד א"א שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שעבוד קרקעות היא והרב המגיד תירץ שאם יש שם גם מטלטלין אינה בדין שיעבוד קרקעות בלבד ע"ש, ולעד"נ עפ"מ שהק' התוס' בב"מ ד"ד ע"ב למ"ד שיעבודא דאורייתא מודה מקצת הטענה למה נשבע הא כופר שיעבוד קרקעות וי"ל שמחל לו השיעבוד או שאין לו כלל קרקעות ע"ש, ולפ"ז י"ל דגם כוונת הרמב"ם הוא כן. דאם אין לו קרקעות

או שמחלה לו שיעבוד הקרקעות ונשאר לה רק שיעבוד מטלטלין אז יש לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה.
שם ומודה ר' יהושע באומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו שהוא נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, והקשה הראב"ן בסי' כ"ז מדוע לא נימא כמ"כ גבי נסכא דר' אבא בב"ב ל"ג ע"ב אהא דקאמר אין חטפי ודידי חטפי. דהפה שאסר באין חטפי הוא הפה שהתיר דאמר דידי חטפי, ותירץ דהתם הודה ע"פ העד שהעיד שחטף ולאו הפה שהתיר הוא ע"ש, ולע"ד בלתי מובן מי דמי הלא משנתנו אוקמינן לקמן י"ז ע"ב בדאכל שני חזקה. ומה זה ענין לחטיפת הנסכא דהוא מטלטלין וצ"ע כעת. וע"ש עוד בראב"ן סי' קי"ד ובת' מהר"ם ב"ב סי' תתע"ו ובח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ב.
רש"י ד"ה אבל ליוחסין לא דאם בת היא אסורה לכהן ואפילו ליכא למיחש משום אסופי כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ז'.
תוד"ה להחזיר. ואפילו לשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב היינו במוכר שור לחבירו כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' תזריע סי' פ"ז אות א' וע"ע בתרומת הדשן סי' שי"ד.
תוד"ה ומודה אבל אם אין עדים אע"ג דהלה תובעו נאמן מיגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"א סי' ש"א.

דף טז.

במשנה ואם יש עדים שהוא של אביו והוא אומר לקחתיה הימנו אינו נאמן. ע' תומים סי' קמ"ט סק"י ובנתיבות שם סק"י.
שם ודקארי לה מאי קארי לה הא ברי וברי הוא כיון דרוב נשים בתולות נישאות כי ברי ושמא דמי, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ו.
שם מכדי האי מיגו והאי מינו מ"ש האי מיגו מהאי מיגו, ע' בס' בני אהובה פי"א ה"י מה' אישות.
שם רוב נשים בתולות נישאות ומיעוט אלמנות וכל הנשאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא, ע' בס' חזקה רבה חי"ד סי' נ"ז.
תוד"ה דאי ר"ג, נראה דלמ"ד הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום פריך כו', ע' בת' דברי ריבות סי' שס"ג שס"ד.

תוד"ה כיון. לרב פריך דאית ליה הולכין בממון אחר הרוב, עמש"כ עה"ג ובת' הרשב"א סי' אלף קצ"ט וסי' אלף ר"ל ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער ראשון סי' תע"ז ובשאגת אריה סי' נ"א ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ב ל"ג.

דף טז:

א"ר אבהו זאת אומרת כותבין שובר. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"א סי' צ'.
שם איבדה כתובתה הטמינה כתובתה נשרפה כתובתה כו'. ע' בת' הרא"ש כלל צ"ד סי' ה' ובתומים ר"ס נ"ד ובנתיבות שם.
שם סוף סוף מפקא לה וגביא בה מאי איבדה איבדה באור אי הכי היינו נשרפה כו', ע' חמדת שלמה חח"מ סי' ב' ובתומים סי' מ"א סק"ט.
שם אמאי ניעבר קמי בתולה וקמי בעולה לא ניעבר כלל זימנין דתפסה מאתים כו', ע' אור זרוע לב"מ סי' רפ"א.
רש"י ד"ה אלא ה"ק הרי היא כמו שהטמינה כתובתה בפנינו כדי להוציא ולגבות פעם שנייה כו', ע' קצוה"ח סי' נ"ד סק"א
תוד"ה איתנוסי. נראה דמיירי כגון דאיכא מיגו דאי בעיא אמרה אין בידי כלום כו', ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ב.

דף יז.

ת"ר מעבירין את המת מלפני כלה, ע' בתורת האדם להרמב"ן ענין ההוצאה.
שם דאמר מר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך, ופירש"י ישראל הוזהרו שישימו. עליהם כו' שתהא אימתו עליהם ע"כ, מלשון זה משמע דאזהרה זו היא רק על ישראל, והא דאמרינן מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, פירושו כלפי העם, שאין מועלת מחילתו, והעם צריכים להקפיד על כבודו. אע"פ שהוא נגד רצונו, אולם למלך לא יחשב לעון על שמחל על כבודו, וכל אחריות כבודו הוא רק על עמו. וכפשטות הכתוב שום תשים עליך מלך ודרשינן שתהא אימתו עליך, הרי דהאזהרה היא אל העם ולא למלך, ולפ"ז בלתי מובן הא דאמרו ביומא כ"ב ע"ב, מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו כו' ע"ש. מלשון זה משמע דאזהרה זו מגיע גם למלך וחוב עליו לבלי למחול, ואיסור מונח על המלך שימחול למורד במלכות זולת במקום מצוה יוכל למחול על כבודו כדאמרינן בסנהדרין י"ט ע"ב, וע"ש תוד"ה מצוה ובסוטה מ"א ע"ב ד"ה מצוה וצ"ע. וע' משך חכמה ס"פ חקת.

תוד"ה מבטלין. דגדול שימושה יותר מלימודה ע"כ בראבי"ה סי' י"ח מסיק עלה מפני שלמד ממנו הלכה למעשה.

דף יז:

בשלמא גבי אביו משכ"ל כגון שאכלה שתים בחיי האב ואחת בחיי בנו כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תתקמ"ג וסי' אלף קנ"ו ושם ח"ד סי' י"א.
שם דא"ר הונא אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל כו', ע' מה שהאריך בזה בס' חזקה רבה חח"מ סי' כ"א.
שם ולוקמה כגון שאכלה שתים בפניו ואחת שלא בפניו וכגון שברח כו', ע' תומים סי', קמ"ג סק"כ.
תוד"ה אבל. ונראה לר"י דלענין מלאכה מבטלין כל בני העיר ואסור אפילו למאן דלא קרי ולא תני כו', ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' ויחי סי' ל"ד אות ב'.

דף יח.

וליתני מודה ר' יהושע באומר לחבירו כו', ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ב,
תוד"ה תוד"ה א"צ לפורעו בעדים. וא"ת למ"ד צריך לפורעו בעדים תיקשי ליה מתניתין כו'. ע' תומים סי' צ' סק"י.
בא"ד וא"ת מאי משני אכתי ליתני ואם יש עדים וא"ל אל תפריעני אלא בפני פלוני ופלוני אינו נאמן כו', ע' קצוה"ח סי' ע' סק"ד.
תוד"ה וראב"י. ואין נראה לרבינו יצחק דמשיב אבידה פטור מדאורייתא מטעם מיגו כו', וכ"כ התוס' בארוכה בגיטין נ"א ע"ב ובקצרה בשבועות מ"ב סוף ע"א ע"ש, וקשה דבר"פ הנזקין תנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם. פי' דאי מחייבת ליה שבועה שביק לה ואזיל, ולפי, התוס' מדוע היו צריכים רבנן לתקן הלא מדאורייתא פטור משבועה מטעם מיגו וצ"ע כעת.

דף יח:

והא אמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד, ע' רמב"ן ומגילת אסתר לסה"מ שרש שני ובמהרי"ק סי' ס"ז ובת' אבקת רוכל סי' ל"ז.
שם מלוה גופיה מעיקרא מידק דייק ומחתם, ע' בת' הריב"ש סי' תי"ג.
רש"י ד"ה העדים שאמרו, שהיו מעידים על חתימתם לקיים את השטר, ע' שטמ"ק ובח"ס אה"ע ח"א סי' ע"ה.

רש"י ד"ה פסולי עדות היינו קרובים או משחקי בקוביא, ע' תומים סי' פ"ב קונטרס כללי מגו אות ק"ה שכ' דבדרבנן אדם משים עצמו רשע דהא משחק בקוביא אין הפסול רק מדרבנן ע"ש. אבל בפתחי תשובה ליו"ד סי' א' סק"ו הביא בשם ת' ברית אברהם דחולק ע"ד התומים וס"ל דאף בדרבנן א"א מע"ר ע"ש

רש"י ד"ה כיון שהגיד שוב אחו"מ. דגבי עדות חדא הגדה כתיבה כו'. ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' ס"ג.

תוד"ה ובכולי. וקשה לר"י דהא אמר בפ"ק דב"מ דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא כו', וכן האריכו התוס' בב"מ ד"ג ריש ע"ב וע' נחל יצחק סי' א' ענף נ'. בא"ד דבשבועה דרבנן לא אמרינן משאיל"מ, ע' מל"מ פ"ב מה' טוען ובנובי"ק אה"ע סי' ל"ג.

תוד"ה הרי אלו. וי"ל כיון דהצריכו חכמים קיום הכא לא חשיב כלל קיום כו', ע' בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פי"ב ה"ג מה' גירושין ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ז'.

תוד"ה אין נאמנין. ועוד דבב' עדים לא אמרינן מיגו ובריש נאמנים משום דאי בעי שתקי ע"כ, והנה מש"כ דבב' עדים לא אמרינן מיגו כבר פירשו במרובה ע"ב ע"ב ובחזקת הבתים ל"א ע"ב ובקידושין מ"ג ע"ב דהטעם משום דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה ע"ש אולם בהא דסיימו דברישא נאמנים משום דאי בעי שתקי, בזה דעת רבינו שמשון מקינון בס' כריתות לפרש דאע"ג דקשה לאמר דשני בני אדם יסכימו לדבר אחד אבל גבי שתיקה איכא למימר דיסכימו שניהם לדבר אחד ומשו"ה אמרינן מיגו כזו. אולם הש"ך בסי' פ"ב קונטרס דיני מיגו אות י"ט כתב דלשון הר"ש מגומגם במש"כ אפ"ה גבי שתיקה איכא למימר יסכימו לדבר אחד ומה שייך הסכמת חבירו בזה הלא אפילו לא יסכים חבירו מ"מ אם ישתוק הוא ולא יגיד אין כאן עדות ע"ש. והשתא לפ"ד הש"ך האי מיגו דאי בעי שתקי קאי על כל אחד מהעדים אם שתק תתבטל ממילא בזה כלל העדות. אבל בתומים שם בכללי מיגו אות נ"ב החזיק בהבנת רבינו שמשון ז"ל ע"ש, אולם במש"כ התומים דנעלם מהש"ך דברי הנמו"י בחזקת הבתים ע"ש, בזה נראה דאף אם נימא דלשעה נעלם מהש"ך דברי הנמו"י. אבל לא בהחלט. דהא קמן דהש"ך הביא לנמו"י זה בסי' מ"ו ס"ק צ"ז. וע"ש עוד בתומים סי' מ"ו ס"ק מ"ו.

תוד"ה ואין אדם. דאונס מחמת נפשות לא שכיח כו'. ע' תומים סי' מ"ו סק"ג.

בא"ד א"נ שאני הכא דמחמת ממון או מחמת נפשות הוי פירושא דאנוסים היינו הלכך לא פלגינן דיבורא כו', ע' קצוה"ח סי' כ"ח סק"ח.

דף יט.

חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' נ"א ובת' מהרי"ק סי' ע"ב ובת' הרא"ש כלל מ"ה סי' ג' ובס' חזקה רבה חא"ח סי' א'.
שם א"ל רבא השתא אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרינן להו זילו חתומו ולא תתקטלון כו' והא דס"ד דרב חסדא לפרש כן בכוונת ר"מ ע' ברמב"ן רשב"א וריטב"א אשכול לס' האשכול ח"ב ס"ס ל"ו ובנובי"ק חאה"ע ס"ס ע"ד ובחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' ג'.
שם א"ל ר"נ גנובא גנובי למה לך אי סבירא לך כר"מ אימא הלכה כר"מ כו'. ע' דו"ח להגרע"א מערכה י"ג ובנובי"ת חי"ד סי' קנ"ב
שם דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה פשיטא כל כמיניה, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קס"ד.
שם אביי אמר לעולם דאמר מלוה וכגון שחב לאחרים כו', ע' בתוד"ה וכגון ובת' הרשב"א סי' אלף מ"ז ובת' מהר"ח או"ז סי' רמ"א ובס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ח.
רש"י ד"ה יהרגו ואל יחתמו שקר. הלכך כי אמרי נמי אנוסים היינו מחמת נפשות משוו נפשייהו רשעים. ע' קצוה"ח סי' ל"ה סק"ד.
תוד"ה חזקה. הכא משמע דלא אמרינן מיגו במקום חזקה ולרבנן אמרינן, ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' מים ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' צ'.
תוד"ה מודה בשטר. וא"ת ומ"ט לא מהימן במגו דאי בעי אמר מזוייף וי"ל דשמא ירא לוה לאמר מזוייף פן יכחישוהו כו', ע' בת' מהרי"ם ב"ר ברוך סי' קס"ז.
בא"ד אבל אין לפרש כו' משום דאי פרעיה שטרא בידיה מאי בעי כו', ע' בת' הגרע"א סי' רכ"ג.
תוד"ה וכגון. דאס"ד מדרבנן אמאי אינו יכול למחול משמע דבמידי דאורייתא אינו יכול למחול כו', ע' ראב"ן סי' מ"ז מ"ח

דף יט:

עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין מ"ט כיון דעולה הוא אעולה לא חתמו. ע' בת' מהרי"ק סי' כ"ב ובת' הריב"ש סי' שצ"ו.
שם ואל תשכן באהלך עולה זה שטר פרוע, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי', קפ"ג.
שם אר"נ עדים שאמרו אמנה היו דברנו אין נאמנין. ע' בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פי"ב ה"ג מה' גירושין.

שם בעא מיניה רבא מר"נ תנאי היה דברנו מהו כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' י"ב.
שם כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו זילו קיימו תנאייכו וחותו לדינא, ע' בת' הריב"ש סי' תע"ו.
שם אלא אמרינן הני למיעקר סהדותייהו קאתי האי נמי למיעקר סהדותיה קאתי. ע' בת' אבקת רוכל סי' קע"ט וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ש"ג ובת' הרא"ש סוף כלל ס"ז ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ד'.
שם ומגבינן ביה כבשטרא מעליא ואמאי תרי ותרי נינהו כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקע"ב.
שם א"ר ששת זאת אומרת הכחשה תחילת הזמה היא וכשם שאין מזימין כו'. ע' בת' הגרע"א סי' ק"ה.
תוד"ה א"ר נחמן. ותירץ ר"י דה"ט דמודעא הואיל ומודים שהשטר נכתב ונמסר כהלכתו שוב לא אתי על פה ומרע לשטרא כו', ע' קצוה"ח סי' מ"ו ס"ק כ"ד ובנתיבות שם.
תוד"ה א"ד תנאי מילתא אחריתי היא. פי' לדבר אחר הן באין ולא לעקירת השטר כו', ע' בת' דברי ריבות סי' שע"ד.
תוד"ה ואם כתב ידן. ואור"י דבשני עדים לא שייך מגו דאין אחד יודע מה בלב חבירו. וכ"כ התוס' לעיל י"ח ע"ב ובב"ק ע"ב ע"ב ובב"ב ל"א ע"ב.
תוד"ה א"ר ששת. וא"ת תיקשי לרב ששת ברייתא דמי שמת כו' ע' מהרש"א ובתומים סי' ל"ד סק"ט.

דף כ.

דבר שטיא זבין נכסי כו' א"ר אשי כו', בספר המקח לרב האי גאון שער שלישי הגרסא אמר רב נחמן אוקי תרי כו'
שם אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"א ובת' הריב"ש סי' ר"נ ובת' מהרי"ק סי' קכ"ט וע"ע תוס' עירובין ל"ו ריש ע"א ובח"ס חי"ד סי' ב' וסי' ז' ובאגודת אזוב חא"ח דף כ"ה ע"א.
שם ולא אמרן אלא דאית ליה חזקה דאבהתיה אבל לית ליה חזקה דאבהתיה אמרינן כשהוא שוטה זבן וכשהוא שוטה זבין, ע' ברא"ש ובקצוה"ח סי' רל"ה סק"ד,
שם א"ר אבהו אין מזימין את העדים אלא בפניהם ומכחישין את העדים שלא בפניהן כו', ע' בת' מהר"ם ב"ד ברוך סי' קס"ו ובשערי תשובותיו שער ראשון סי' תקי"ד ובת' הרא"ש סוף כלל מ"א ובת' הריב"ש סי' רס"ו.

שם כותב אדם עדותו ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים כו' ע' תמים דעים להראב"ד סי' נ"ה ובת' הריב"ש סי' ר"י ובהעמק שאלה לשאילתות פ' יתרו סי' נ"ה אות ט'.
רש"י ד"ה ואוקי ממונא ואי תפיס מידי והדר אתי האי ותבע מיניה לא מפקינן מיניה כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קס"א
תוד"ה ואוקי, ועוי"ל דהכא מיירי כשתפס קודם שנולד הספק ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני עמוד קמ"ב.
בא"ד ורשב"א נראה לו להעמיד הברייתא בשובר ולהכי אין נאמנין דאוקי ממונא בחזקת מריה ומחזקינן עדי שובר בכשרים ולא יפרע, ע' תומים בקיצור תקפו כהן סי' ק"ל ובחזקה רבה חי"ד סי' ר"ו.
תוד"ה אלא אר"נ. וא"ת ולר"נ אמאי לא מגבינן ביה בשטרא הא סבר ר"נ כר"ה בשני כתי עדים כו'. ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' ד' ובאבני מלואים סי' י"א סק"ו ובקצוה"ח סי' מ"ו ס"ק כ"א.
תוד"ה ור' יוחנן. ויכול לשלוח כתב ידו לב"ד ולא חשיב מפיהם ולא מפי כתבם כיון שהוא זוכר העדות כו', ע' בתוס' ב"ב ד"מ ע"א וביבמות ל"א ע"ב ד"ה דחזו ובמש"כ בחידושי שם ולפ' שופטים וע"ע בנה"מ סי' כ"ח סק"ו.
בא"ד וי"ל דלא חשיב שטר אלא כשעשו מדעת שניהם מדעת הלוה שהוא חייב כו', ע' ש"ך חו"מ סי' ל"ט סק"ט ובח"ס אה"ע סי' ק"ג וסי' ק"נ ובקצוה"ח סי' מ"ו ס"ק י"א.
בא"ד והקשה ה"ר שמואל מורדין דאמר בחזקת הבתים מחאה בפני שנים כו', ע' תומים סי' ל"ט סק"ח.
בא"ד ועוד אור"י דלא בעינן דעת שניהם כו', ע' ח"ס אה"ע ח"ב ס"ס מ"ה.

דף כ:

לסוף אידכר רב אשי אסהיד ליה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשי"ב ובמרדכי שבועות רמז תשס"ג ובת' ר"ב אשכנזי סי' ד'.
שם מתוך שהנשים קוברות שם נפליהן ומוכי שחין זרועותיהם. והנה בת' שבות יעקב ח"ב חי"ד סי' ק"א רצה להוכיח מכאן דיש חיוב קבורה על אבר מן החי שנחתך, והקשה מב"ק פ"ה ע"א דקאמר גבי ידו הקטועה. דאיכא נמי צער ובושת דכסיפא ליה מילתא למשקל מבשרו למשדייה לכלבים ע"ש. הרי דליכא על אבר פרטי מן החי דין קבורה, להכי מסיק דגם בסוגיין לא מצד החיוב הוי הקבורה ע"ש, וקשה הרי לפי פירש"י הכא, דלהכי קברו המוכי שחין זרועותיהם משום דאבר מן החי מטמא כאבר מן המת. א"כ

ניהי דמדין קבורה המבואר בסנהדרין מ"ו ע"ב גבי מת שלם ליתא, אבל עכ"פ צריך לנהוג בו דין קבורה דלא ליתו לידי תקלה דטומאה. ומש"כ בשבו"י שם דצריך ליתנו בחדר א' שלא יכנסו שם הכהנים ויטמאו בו. בלתי מובן לע"ד. דמ"ש חשש תקלה דטומאה מכל חשש איסור דתנן שילהי תמורה דנקברין, וליתא לתקנתא דחדר מיוחד. ובע"כ דכל זמן שלא נקבר יש חשש תקלה, וחשש זה בלתי נפסק בשום זמן. וכי לעולם יהיה מונה האבר בחדר, וכל הכהנים ידעו דכאן מונח אבר מן החי. ובשלמא לפי סוגיא דב"ק דלישדייה לכלבים. אפשר דס"ל לסוגיא זו דלית בזה דין קבורה. וחשש תקלה דטומאה נמי ליתא. דבמה דמשליך לכלבים בזה גופה יתבער מן העולם ולא יבא עוד לטומאה. וכדפירש"י בפסחים ד"ה ריש ע"ב גבי חמץ וז"ל דאי השבתתו בכל דבר ס"ל לוקמיה ביו"ט ויבערנו בדבר אחר יאכילנו לכלבים או ישליכנו לים עכ"ל. הרי מצינו אפילו במקום דצריך ביעור מן התורה חשיבא אכילת הכלבים כהשלכה לים ולא חיישינן בזה עוד לתקלה, משא"כ להשבות יעקב דחייש לתקלה דטומאת כהנים, מאי עצה היא זו יחוד החדר, הלא טוב יותר לאמר. דזה גופה היתה כוונת רש"י דבסוגיין שהביא כאן דין טומאה דאבר מן החי, להורות דאף אם נימא דלית בה דין קבורת מתים. אבל עכ"פ קברו זרועותיהן מצד החיוב דחשש טומאה דאורייתא, וצ"ע.

שם האי סהדותא עד שיתין שנין מידכר טפי לא מידכר. ולא היא כו'. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רי"א ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קס"ז.

רש"י ד"ה ואי צורבא מרבנן הוא העד. ע' שאילתות פ' יתרו סי' נ"ה ובהעמק שאלה שם אות י"א.

תוד"ה אחד. ואור"י דהיכא דקאי אפלוגתא או אקרא מזכיר הפשוט קודם כו'. עמש"כ עה"ג וע"ע ח"ס אה"ע ה"ב סי' ס"א.

דף כא.

דילמא משכה ליה אינש דלא מעלי וכתב עילויה מאי דבעי כז', ע' ש"ך חו"מ סי' ס"ט סקי"ז ובס' חזקה רבה חח"מ סי' מ"ז.

שם מהו דתימא הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו קמ"ל, ע' בת' חות יאיר סי' צ"ד ובהעמק שאלה לשאילתות פ' ברכה סי' קס"ט אות ב' ובקונטרס בכור שור בסוגיין.

שם מדאתא רב ענן בר חייא. ואסהיד אחתימת ידיה ואדחד דעמיה ומנו רב חנן בר רבה כו', ע' בת' הרשב"א חלק ששי סי' קי"ג.

רש"י ד"ה מאי דקא מסהיד. עדי השטר מעידין על מנה שבשטר כרבנן והדיינן מעידין בפנינו נתקיים. ע' בת' הריב"ש סי' שפ"ב.
תוד"ה ודוקא אחספא. נראה דאתיא כר"א דאמר עדי מסירה כרתי כו'. ע' ש"ך חו"מ סי' מ"ב סק"א ובתומים שם סק"ב.
תוד"ה עד ודיין מצטרפין. משמע דאפילו בשטר מקיים חיישינן שמא זייף לחתימת הדיינין כו', וע' בת' מהר"ם ב"ד ברוך סי' מ"ח

דף כא:

ש"פ עד נעשה דיין. הנה בטו"א לד"ה כ"ה ע"א: דייק הלא דיינין בישיבה עכ"פ בשעת גמ"ד ועדים אז בעמידה. ועמש"כ בזה בנחל יצחק סי' י"ז ס"א.
שם ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד כו', ע' באבני מלואים לטו"א שילהי ר"ה.
שם הנח לעדות החדש דאורייתא וקיום שטרות דרבנן, ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ד ובקצוה"ח סי' מ"ו ס"ק י"ד.
שם שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על אחד מהן כו' ערער דמאי אי ערער דגזלנותא תרי ותרי נינהו. ע' בת' אבקת רוכל סי' קע"ט דף קנ"א ע"ב ושם סי' קפ"א דף קס"ה ע"א ובתומים סי' מ"ו ס"ק כ"ט.
תוד"ה האמר ר"פ. ור"י מדנפי"ר תירץ דלכתחילה ודאי חיישינן למיחזי כשיקרא כו' אבל בדיעבד לא חיישינן כו'. ע' תומים סי' ל"ט ס"ק כ"ב

דף כב.

שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם כו', ע' מיוחסות סי' צ"א ובריב"ש סי' שי"ח וסי' שפ"ב.
שם שנים שדנו דיניהם דין כו', ע' מיוחסות סי' קי"ג.
שם דכתיב ביה ואמר לנא רבנא אשי, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קנ"ג ובראבי"ה סי' תתצ"ג ובאור זרוע ח"א סי' שכ"ח.
שם מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מה"ת שנאמר את בתי נתתי כו', ע' בת' הרשב"א חלק ששי סי' ס"ה.
שם ת"ר האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת והא שויה אנפשה חתיכה דאיסורא אמר רבא בריה דרב הונא כגון שנתנה אמתלא לדבריה, ע' תרומת הדשן סי' שכ"ו ובת' אבקת רוכל סי' קצ"ב, ובקצוה"ח ר"ס פ' האריך אם מהני

אמתלא בממון כמו באיסור. וע"ש סי' פ"א סקי"ז וסקכ"א ובשער המשפט סי' פ' ובנחל יצחק שם ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ה'.
שם ומעשה נמי באשה אחת גדולה כו' ואמרה להם מקודשת אני לימים עמדה וקדשה א"ע כו' אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, בשו"ע ס"ס ס"ז מסיק וי"א דכל זה מיירי באמרה נתקדשתי סתם אבל אמרה נתקדשתי לפלוני שוב אינה נאמנת לאמר פנויה אני כו', וע"ש במפרשים ובבית מאיר ובש"ש שמעתא ו' פ' י"ב י"ג ובקצוה"ח סי' פ' סק"א ובס' חוט השני סי' י"ז ובחו"י סי' קל"ח ובת' הרמ"א סי' ב' ובת' הריב"ש סי' וסי' תצ"ח ובנובי"ה האה"ע סי' ל"ח ובת' סי': פ"ה וסי' ק"י ובחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' יוד
רש"י ד"ה ואמר לנא. ויש מפרשין ואמר לנא רבנא אשי תלתא נינהו ולא נהירא כו', ע' תרומת הדשן סי' של"ב.
תוד"ה תרי ותרי. וזהו תימא איך יתברר הדבר לעולם כיון שב' אלו אומרים שהוא עבד אין כל העולם יכולין להכחישן דתרי כמאה ע' יבמות פ"ח ע"א תוד"ה אתא גברא ובש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק ס"ו ובמש"כ בחידושי לערכין י"ט ע"ב שוב מצאתי שהאריכו בזה הנוב"י חאה"ע סי' ס"ה ובח"ס אה"ע ח"ב סי' קמ"ב. וע' בחידושי מהר"ץ חיות לב"ק ע"ד ע"ב ובאור שמח פי"ב ה"ז מה' גירושין
באה"ד אי ערעור דפגם משפחה שאמרו עליו שהוא עבד ואלו מזימים אותם דאי אומרים שאינו עבד א"כ היה נפסל כו', ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' כ"ט.

דף כב:

ואפ"ה לא עבד שמואל עובדא בנפשיה. פי' אע"ג ד דשמואל שאל שאילה זו מרב ואיהו הורה לו דאמתלא מועלת. מ"מ היה ירא לנפשו לסמוך על הוראה זו עד שטבלה, ומלשון זה משמע דלאחרים אפשר דהיה מורה כרב, וע' ראב"ן סי' שכ"ב ובס' התרומה ה' נדה סי' צ"א ובח"ס אה"ע ח"א סי' ע"ח ובהעמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ו אות כ"ב וע"ע בת, מהרי"ק סי' קס"ט ובאור זרוע ה' נדה סי' ש"מ.
שם כגון שנשאת לאחד מעדיה היא גופה באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי, ע' תשב"ץ ח"א סי' א' ובת' ח"צ סי' ב' ובס' עולת ש שמואל ח"א סי' ל"ח.
שם עד אחד אומר נתגרשה ועד אחד אומר לא נתגרשה תרווייהו באשת איש קמסהדי כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ד'.

שם מ"ט מיתה אינה יכולה מכחישתו גירושין יכולה מכחישתו ומי חציפה כולי האי כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' קכ"ג.
שם והא"ר המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה כו', ע' מיוחסות סי' ק"מ ובת' מהרי"ק סי' ע"ב ובת' הרא"ש כלל מ"ד סי' ב' ובת' הריב"ש סי' קכ"ז ובנובי"ת חאה"ע סי' צ"א ובאור שמה פי"ב ה"ו מה' גירושין ובת' אגודת אזוב חי"ד סי' ה'.
תוד"ה חזרה. פי' מועיל אמתלא או לא אבל אין לפרש כו' ע' בס' חזקה רבה סי' קפ"ד ובחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
תוד"ה הבא עליה ואור"ת דחזקה דאשה דייקא ומנסבא מרעא לה להך חזקה כו'. ע' נובי"ק חאה"ע סי' מ"ג ובח"ס אה"ע ח"א סי' ס"ה ובחזקה רבה חי"ד סי' קצ"ג.
תוד"ה באשם תלוי. ולמאן דמפרש משום דבב"ח אחת של חלב ואחת של שומן איקבע איסורא ה"נ איקבע איסורא כו' ע' בת' עין יצחק חא"ח ס"ס ד'.
תוד"ה כגון שניסת לאחד מעדיה. והא דתנן בפ"ב דיבמות הרגנוהו לא ישא את אשתו כו', ע' תומים סי' ס"ו ס"ק ל"ז.
תוד"ה אי הכי. דהתם איירי בבת אחת ואפילו אם ניסת תצא ועולא איירי בזה אחר זה כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתל"ז.

דף כג.

עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרווייהו בפנויה קמסהדי והאי דקאמר נתקדשה הו"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים. ע' תרומת הדשן סי' רי"ב ובת' מהרש"ם ח"א סי' ד'.
שם קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי ומגרשי בצנעא, ע' שטמ"ק ובח"ס אה"ע ח"ב סי' ס"ו וע"ע בת' מהרי"ק סי' ק"ע.
שם מאן דמתני לה ארישא כש"כ אסיפא דבשבויה הקילו כו'. ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ב ובת' הגרע"א סי' ק"ל.
שם דכו"ע אית להו דרב המנונא והכא בהא קמיפלגי דמ"ס כי אתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומ"ס כו', ע' בת' הרשב"א סי' תקס"ח וסי' אלף ר"ל וסי' אלף רנ"ג.
שם לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת כו', ע' בת' הריב"ש סי' שע"ט.
שם אוקמן לשבוייהו מאבראי כו' הא אמרה נשביתי וטהורה אני והא אמרה נשביתי וטהורה אני כו', וכ' בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"א מדלא באו והעידו זו על זו ש"מ דאחיות

אינן נאמנות זו לזו ע"ש. ר"ל אע"ג דרק בתר הכי נתגלה דאחיות הן אולם היו יראות דלבסוף שיהא נודע דהן אחיות תבטל הכשרן למפרע, אולם הוא גופיה דחה ראייתו וכ' דקרובות נאמנות זו על זו ע"ש ולא ידענא מדוע לא הביא משנתנו דשילהי יבמות בפלוגתא דר"א ור"י ור"ע ע"ש, כן עצם הראיה מתחילתה בלתי מובנת לע"ד. הלא בנתן דמר שמואל בהא דכל אחת העידה על עצמה נשביתי וטהורה אני כיוונו אליבא דאמת להלכה והתירו את שתיהן, ומה מקום מהשתא להקשות שהיה לכל אחת להעיד על חברתה באופן שאפשר ליפול אצל הב"ד חשד גומלין על שתיהן, ואולי ס"ל להב"ד דקרובות פסולות להעיד כל אחת על חברתה, ולכן בחרו להן הדרך הבטוחה ביותר כאשר כיוונו להלכה ולמעשה וצ"ע. וע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ה'

שם והאיכא עדים במדה"י השתא מיהת ליתנהו קמן עדים בצד אסתן ותאסר, ע' בת' אבקת רוכל סי' קע"ט וע"ע בת' הריב"ש סי' ר"ל רל"א.

תוד"ה מ"ש רישא. וי"ל דברישא אע"ג דאית לן לאוקמה בחזקת פנויה מ"מ תרי ותרי ספיקא דרבנן היא כו'. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ר"ל ובתומים סי' ל"ד ס"ק כ"ז ובאבני מלואים סי' י"א סק"ו ובס' חזקה רבה חא"ח סי' מ"א.

תוד"ה תרווייהו. לא הוה צריך להא דאפילו ליכא אלא ההוא דאמר נתקדשה לא תצא כו', ע' בני אהובה פ"ד ה"ו מה' אישות ובת' אגודת אזוב חי"ד סי' ז'.

בא"ד וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק לה קידושין ומספקא לן אי קרוב לו או קרוב לה כו' דכיון דודאי זרק לה הקידושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחילה, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ט"ו ובנובי"ק חי"ד סי' ס"ה וחאה"ע סי' ס"א ובאבני מלואים סי, כ"ז ס"ק י"ח ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל' וע"ע בת' מהרי"ק סי' קע"א ובח"ס חי"ד סי' קי"ט.

בא"ד א"נ כגון שהיו נרדות דולקות ומטות מוצעות שהיה עומד לקדש כדאמר בסוף המגרש ועד אחד אומר נתקדשה כו'. ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' נ"ג.

תוד"ה מאן דמתני. ולמאי דמפרש בסמוך לא ניסת ניסת ממש אתי שפיר, ע' בת' אגודת אזוב חי"ד סי' ה'.

תוד"ה עדי טומאה. וקשה לר"ת דבשבויה נמי איכא איסור סקילה אם נשאת לכהן שישמש בנה ע"ג מזבח בשבת, ע' בהפלאה ובשעה"מ פ"ו מביאת מקדש ובנובי"ת חאה"ע סי' פיו ובת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ה.

דף כג:

אני טהורה וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את טמאה וחברתך טהורה כו', ע' ת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקע"ג.
שם אני וחברתי טהורה ואמר לה עד אחד את וחברתך טמאה איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה חברתה משתריא אפומא דידה, ע' בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פי"ב הכ"א מה' גירושין.
במשנה ר' יהודא אומר אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ב.
תוד"ה שתי נשים. אור"י דל"ג זאת אומרת נשביתי וטהורה אני כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתק"כ.

דף כד.

מהו דתימא ניחוש לגומלין קמ"ל. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"א.
שם למימרא דר' יהודא חייש לגומלין ורבנן לא חיישי לגומלין והא איפכא שמעינן להו דתנן החמרין שנכנסו לעיר כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תתל"ז.
תוד"ה וכן שני אנשים. וקשה דלקמן אשכחן איפכא דמסלפ"ת נאמן בתרומה אפילו ע"פ עצמו כו' וגבי שבויה תני לקמן כו'. ע' בת בית אפרים חי"ד סי' ל'.
תוד"ה אביי. ועוד דבשילהי המביא דייק ממתניתין דרוב ע"ה מעשרין הן כו' ע"כ. והנה לפ"ז תקשה על לישנא בתרא במנחות ל"א ע"א דקסבר אין רוב ע"ה מעשרין ע"ש וצע"ק וע"ע בת' הריב"ש סי' רכ"א.

דף כד:

איבעיא להו מהו להעלות משטרות ליוחסין כו' ר"ה ורב חסדא ח"א מעלין וח"א אין מעלין. ע' ש"ך חו"מ סי' מ"ט ס"ק ס"ו ובת' הגרע"א סי' קי"ז קי"ח ובקצוה"ח סי' כ"ח סק"י וע"ע בת' ח"צ סי' ל"א.
שם אבל נשיאות כפים דאיסור עשה לא. ע' תוס' שבת קי"ח ע"ב ד"ה אילו היו ובט"ז ומג"א ר"ס קכ"ח ובשעה"מ פי"ט מה' שבת ובמש"כ בחידושי לקמן בסמוך וע"ע בת' עונג יו"ט סי' ט"ו.
שם הלכתא מאי א"ל אנא מתניתא ידענא דתניא ר' יוסי אומר גדולה חזקה כו'. ע' שעה"מ פי"ט מה' שבת.

שם אלה בקשו כתבם המתיחשים ולא נמצאו ויגאלו מן הכהונה כו'. ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ב.

רש"י ד"ה דאיסור עשה כה תברכו אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה עשה. הנה בט"ז ומג"א ר"ס קכ"ח האריכו דלא תקשה מהך דהכא ע"ד התוס' בשבת קי"ח ע"ב שכתבו דזר העולה לדוכן אין בזה איסור רק משום ברכה לבטלה. ועמש"כ בזה הגאון בעל הפלאה בסוגיין. אולם בתוך דבריו הביא דעת ספר החרדים שכשם שמצוה על הכהנים לברך את ישראל כמ"כ מצוה על הישראלים להתברך מן הכהנים, ולא הביא דאין כן דעת הרשב"א בחידושיו לסוכה ל"א ע"ב שכ' להדיא דאין על הישראל חיובא להתברך מצוה דכהן הוא ע"ש. אולם הגאון בעל הפלאה הביא ראיה לדעת החרדים מיבמות ד"כ ע"א דהש"ס פריך דעשה דיבמה יבא עליה תדחה לל"ת דאלמנה לא יקח דכהן גדול, דלכאורה קשה טובא איך היא עוברת על הל"ת אם אין המצוה עליה נמי. ובע"כ דאע"ג דבקרא כתיב יבמה יבא עליה מ"מ גם היא קשורה במצוה זו. וה"נ אע"ג דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו כה תברכו מ"מ המצוה על הישראל להתברך כמו על הכהן לברך ועמש"כ בחידושי ליבמות שם.

אמנם לעד"נ דאפילו לדעת החרדים אין ראיה מדין יבום לברכת כהנים. דהתם משום דהיא אשה פרטית בשותפות המצוה המוטלת עליו שפיר יש מקום לאמר דגם היא קשורה במצוה זו. דבלעדה תבטל גם המצוה דרמי רחמנא עליו משא"כ ברכת כהנים שנצטוו אהרן ובניו לברך לבני ישראל. הרי מצוה כללית היא ועיר שכולה כהנים מברכים לאחיהם שבשדות, והמצוה תוכל להתקיים גם זולתו בביהכ"נ אחר אי בעיר ומדינה אחרת, ולפ"ז שפיר י"ל דאין על הפרט מישראל שום מצוה להתברך כנלע"ד.

כן על עצם הראיה שהביא בהפלאה מיבמה ג"כ אני דן דלענ"ד כיון דרחמנא אמר ויבמה ודרשינן לקמן נ"ד ע"א בין בשוגג בין באונס בין בעל כרחה. לפי"ז אין אנו צריכין גבי דידה שום עקירת לאו.

שוב עיינתי בס' חרדים במ"ע מה"ת בפה ובקנה פרק ד' אות י"ח מצאתי שכ' בזה"ל לברך כהן את ישראל שנאמר כה תברכו את ב"י וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכונים לבא לקבל ברכתם כדבר ה' הם נמי בכלל המצוה עכ"ל, ומשמע דמזה הבין בהפלאה דכוונת החרדים לומר דמ"ע על הישראל להתברך, ולע"ד בלתי מוכרח לפרש הכוונה על מצות עשה. אלא כוונתו דאע"ג דאם אין ישראלים בביהכ"נ ג"כ חלה ברכת הכהנים על אחיהם שבשדות כדאמרינן בסוטה ל"ח ע"ב. אמנם ישראלים אלו שהעמידו א"ע פניהם כנגד פני הכהנים הם נמי בכלל המצוה. שלא כמו אחיהם

שבשדות, דעצם המצוה כך היא כדתניא בספרי אמור להם פנים כנגד פנים כו' ע"ש, וכ"כ החנוך מצוה שע"ח ונוהגת מצוה זו בכ"מ ובכ"ז בכהנים כי עליהם מצוה זו לברך את ישראל עכ"ל, ולשון זה סובל כדעת הרשב"א הנ"ל דאין על הישראל שום מצוה להתברך מצוה דכהן היא.

ואף אם נניח דגבי ברכת כהנים הוי הישראל שותף אל הכהן במצות הברכה. איך נוכל לאחוז בזה ככלל שריר וקים בכל מצוה דאורייתא כזו, חלא אשכחן דעל האחד היא מצוה והשני לא די שאינו מצווה אלא שיוכל ג"כ להיות כמפריע כמו גבי אונס דרחמנא אמר לו תהיה לאשה ואפ"ה יפה כחה לאמר לא בעינא ומעיקר מ"ע דרמי עליה כדאמרינן לקמן ד"מ ע"א. וכן בכבוד אב ועמידה בפני רבו דרמי על הבן והתלמיד. והאב והרב שמחלו על כבודם כבודם מחול, ועמש"כ בחידושי ליבמות שם וע"ע במשך חכמה לפ' נשא בפסוק כה תברכו ובת' שאילת דוד קונטרס דרישת ציון וירושלים מאמר שני ובת' דבר אברהם סי' ל"א

רש"י ד"ה גדולה חזקה, שאין ב"ד יכולין להוציא דבר מחזקתו ע' חזקה רבה חי"ד סי' פ"ב וסי' צ.

רש"י ד"ה קדשי הגבול. תרומה שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים ע' בת' הרשב"א סי' תכ"ב.

תוד"ה אמנה. וי"ל דהיכא דהוחזקו שני יוסף ב"ש ודאי אכולא מילתא קא מסהדי כו', והתם ודאי מעלין משטרות ליוחסין כו'. ע' תומים סי' מ"ט סק"י ובקצוה"ח שם סק"ו.

תוד"ה שאני הכא ועוד שלא מצאו כתבם והיכא דאיתרע חזקה אין מעלין לכו"ע כו. ע' בס' חזקה רבה חא"ח סי' מ"ב.

דף כה.

ת"ש חזקה לכהונה נשיאת כפים כו' רשב"ג אומר אף אלכסנדריא של מצרים בראשונה מפני שב"ד קבועין שם כו', ע' בת' שאילת דוד קונטרס דרישת ציון וירושלים מאמר שני ובס' חזקה רבה חא"ח סי' מ'.

שם קסבר תרומה בזה"ז דרבנן כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קל"ב.

שם ת"ל בבואכם בביאת כולכם ולא בביאת מקצתכם כו', ע' בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"א ה"י מה' תרומות וע"ע באור זרוע ח"א סי' רי"ג

רש"י ד"ה ולא נתחייבו בתרומות. ועוד שהרי תלה הכתוב המעשר במנין שנות השמיטה כו', ע' תוס' ר"ה ד"ח ע"א ד"ה מה מעשר ובטו"א שם די"ב ע"א.

דף כה:

מוחזקני בזה שהוא לוי כו' שקרא לפניו כהן, ע' בת' הרשב"א סי' י"ג ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שלישי בליקוטים מכ"י סי' פ"ו.
שם אני מאמינו להאכילו בתרומה שבידו להאכילו בתרומה ואיני מאמינו להשיאו אשה שאין בידו להשיאו אשה. ע' רמב"ן ובס' לבוש מרדכי לב"מ סי' יו"ד.
רש"י ד"ה לאו כולהו סלוק רובן נשארו בבבל כו' ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ד.
רשי' ד"ה חזייה לר"א. שהבין שמפי ר' יוחנן שמע לשון זה וכשאמר לשון זה לא אמרה בשם ר' יוחנן לפיכך לא קבלה הימנו, ע' בהקדמה לת' פנים מאירות ח"א.
תוד"ה הרי שאמר, וי"ל דאע"ג דאיכא מגו לא מהימן דלדבריו קרוב הוא כדאמרינן בהחולץ לדבריך עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ם כו', ע' בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל ח"א סי' א' וע"ע בת' הגרע"א סי' קכ"ח ובקצוה"ח סי' ל"ב סק"ב ובת' עין יצחק חא"ח סי' ט' ובחי"ד סי' א'

דף כו.

זכורני כשאני תינוק ומורכב על כתיפו של אבא כו' והעלו רבי לכהונה על פיו, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' צ"א. שם אימור דאמר ראב"ע אף לכהן לכהן ולא ללוי מי אמר אין בתר דקנסינהו עזרא. ע' בחידושים המלוקטים מגדולי ישראל על סדר הש"ס בס' קול יהודא מש"כ בסוגיין.
שם האמר ר' יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים. ע' בת' מהרי"ק סי' פ"ז.
תוד"ה והאמר, נראה לר"י דר' יוחנן עיקר דבריו על משנתינו כו'. ע' פ"י ובס' חזקה רבה חא"ח סי' מ"א.

דף כו:

אלא א"ר אשי במצטרפין לעדות קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא אין עדותן מצטרפת כו', ע' טו"א לר"ה כ"ג ע"ב.
במשנה האשה שנחבשה בידי עכו"ם ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה לבעלה, ע' ת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ה' ובת' מהרי"ק סי' ק"ס.
תוד"ה ואסקיניה. ואע"ג דאמרינן גבי גרושה לכהן דלא מבטלינן קלא היינו משום דאית ליה תקנתא אבל הכא דאי לא מסקינן ליה לעולם פסול מבטלין, ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"א וסי' ס"ה ובחזקה רבה חי"ד סי' רי"ש.

תוד"ה אנן אחתינן. ונראה לר"י דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא כו', ע' בתוס' לעיל כ"ג ריש ע"א ובתומים סי' ל"ד ס"ק כ"ז ובאגודת אזוב חא"ח דף כ"ה ע"א.
בא"ד א"נ שאני התם דאיכא ריעותא דהרי נטמאת לפניך. ע' בת' הגרע"א סי, ק"ל ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ד.
בא"ד דלא אמרינן בכל הני אוקמא אחזקה לפי שהשנים שמוציאים אותו מחזקתו של היתר הם מעידים תחילה כו'. ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' יוד.
תוד"ה ע"י ממון. וע"כ היינו לכהונה מדקאמרינן אף אנן נמי תנינא כו'. ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ה'.
תוד"ה ע"י נפשות אסורה לבעלה היינו אפילו לבעלה ישראל כו' ע' מש"כ הרא"ש בתשובה הנדפסת בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתר"כ ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' פ' ובנובי"ת חאה"ע ס"ס פ"ו ובאבני מלואים סי, ז' סק"ד וע"ע בתרומת הדשן סי' רמ"א ובת' דברי נחמיה סי' ל"ב.

דף כז.

במשנה עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתר"כ ובת' מהר"ח או"ז סי' ק"ג.
שם בבת אחת ד"ה טמאין בזא"ז ד"ה טהורים לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חבירו כו', ע' ט"ז או"ח ס"ס תל"ט ובס' חזקה רבה חי"ד ס"ס י"ג.
רש"י ד"ה כרכום של אותה מלכות אינו רוצה להשחית את בני העיר כו', ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' ק"י.
תוד"ה בבא לישאל. הדבר ידוע לכל שהרבה כהנות היו והוי כאילו בא לישאל על כולם בבת אחת כו', ע' בת' עין יצחק אה"ע ח"ב סי' א'.

דף כז:

התם ודאי איכא עדים דאיכא מיא הכא ודאי איטמא חששא הוא ובמקום חששא אמרינן. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קע"ט.
שם א"ל דינא הכי הממע"ה א"ל הכי דאיננא לך ולכולהו אלימי חברך. והנה כמו דרב חסדא אמר הכא כמ"כ אמר ר"נ בב"ק צ"ו ע"ב האי אינש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה ע"ש. וע' בת' אבקת רוכל סי' קע"ט ובאו"ז לב"מ ס"ס קכ"ד.

שם אני ואמי נשבינו לבין העכו"ם יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיאה רבי לכהונה על פיו, ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ה' ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ו'.

במשנה א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו נכרים לירושלים ועד שיצאו אמרו לו אין אדם מעיד על עצמו. ע' בת' אבקת רוכל ס"י קפ"א ובת' מהרי"ק סי' צ"ג ובנובי"ת חאה"ע סי' ח' ובת' הגרע"א סי' פיה ובאור שמח פי"ב ה"ז מה' גירושין.

שם המגרש את אשתו לא תינשא בשכונתו. ע' בת' הרשב"א סי' תתל"ט ובס' התרומה ה' גיטין סי' ק"ל ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב שער שני סי' מ"ט.

תוד"ה אמר. נראה לר"י דמיירי שהביא עדים ואומרים אותו עדות שאתה שואל לא נאמר לך כלום עליו דרגלים לדבר שהוא אלם, ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ט.

בא"ד אבל אם אין רגלים לדבר אין נראה כלל שיהא נאמן לאמר דגברא אלמא הוא כו' ע' בת' הרמ"א סי' ט"ז.

תוד"ה במסיחה לפי תומה. ואפ"ה היא ובעלה אינן נאמנין אע"ג דיוחנן אוכל חלות היה נאמן כו'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' ט"ז וסי' כ"ט.

דף כח.

אר"נ תנא באבל רבתי בד"א שנתגרשה מן הנישואין אבל כשנתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה כו', ע' בת' הריב"ש ס"ס ש"ס ובאבני מלואים סי' י"ג סק"ט

שם ה"מ היכא דלא גייסי בהדדי אבל הני קא חזינא להו דגייסו בהדדי. ע' בת' הרשב"א סי' ר"ט.

במשנה ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן כו. ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ד'.

שם הימנוהו רבנן בדרבנן כה"ג בפסחים ד"ד ע"ב וע' רמב"ן לסה"מ שרש ראשון ושם שרש שני.

שם זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומה כו' כיון דרוב נשים בתולות נשאות גלוי מילתא בעלמא הוא ע' בת' הרשב"א סי' ר"ד ובת' הריביש סי' קפ"ג.

שם ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול ולאכול בתרומה ודילמא עבד כהן הוא כו'. ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' נ"ט.

תוד"ה ואם היה כהן דכיון דפנויה היא קיל ליה אבל אם נשאת א"צ להרחיק אלא כדי שכונה דהיינו ג' בתים כו', ע' תרומת הדשן סי' רמ"ג.

תיד"ה קיום שטרות דרבנן אור"י דאיכא למימר כגון שלוה מודה שכתבו וטוען שהוא פרוע כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' ל"ז.

דף כח:

ועד כאן היינו באין בשבת קסבר תחומין דרבנן. ובזה ניחא מאי דאמרינן בשבת ס"ט ע"א דידע לה בתחומין יאליבא דר"ע, פי' משום דסתמא דתלמודא ס"ל תחומין דרבנן וע' ברש"י עירובין ל"ב ריש ע"א ושם ר"פ מי שהוציאוהו ד"ה את ל"ת שבתורה ובחגיגה י"ז ע"ב תוד"ה דכתיב ובמש"כ בחידושי שם.
שם ובולן אם היה נכרי ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנים כו', ע' חזקה רבה חאה"ע סי' רפ"ד.
תוד"ה בית הפרס. אע"ג דבעלמא טיהרו חכמים ספק טומאה ברה"ר היינו היכא שהטומאה מבוררת ולא נולד הספק אלא באקראי כו' ע' בס' עולת שמואל ח"א ס"ס נ"ב.

דף כט.

במשנה אלו נערות שיש להם קנס כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' צ"ה ובשעה"מ פכ"ד ה"ז מה' שבת ובת' אחיעזר עזר חאה"ע סי' י"ח וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קנ"ב.
תוד"ה אלו נערות. הבא על הנתינה פי' בקונטרס דדוד גזר עליהם שלא לבא בקהל והיינו משום עבדות כו' ונראה לר"ת דנתינה אסור דאורייתא משום לא תתחתן כו', וי"ל טובא דהתוס' הביאו מקודם דברי ר"ת להקשות על פירש"י מהא דר"פ הלוקין, וטפי הי"ל להביא פירש"י גופיה שם שכ' וז"ל נתינה מן הגבעונין היא ומלקות משום לא תתחתן בם וכן פירש"י נמי ביבמות מ"ט ע"א, וע' ברמב"ם ספי"ב מאיסורי ביאה ובמג"מ שם.
בא"ד ואע"ג דקיי"ל הפקר ב"ד הפקר היינו לצורך אבל זה אינו צורך כל כך, ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' רל"ה.
תוד"ה ועל הכותית. וא"ת למ"ד בפ' עשרה יוחסין דפסול כותים משום דעבד ושפחה נטמעו בהן אמאי יש לה קנס נימא לה אייתי ראיה דלאו שפחה את ושקילי כו', ע' תוס' ב"ק ל"ח ע"ב ד"ה ועל הכותית ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ה' ובחי"ד סי' ל"ב.
בא"ד וא"ת ואמאי לא חשיב נסי אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן הדיוט כו'. ע' מל"מ פ"א ה"ג מה' נערה בד ה ובזה ניחא ובנובי"ת חאה"ע סי' קנ"ח.
תוד"ה ועל אשת אחיו בסה"ד. ומיהו בש"ס דידן משמע דאין לה אפילו קנס, דמוקי הא דאלו הן הלוקין לקמן בגמרא ביתומה ומפותה שאין לה קנס, ע' בת' נחלת דוד סי' ט"ו וע"ע בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.

דף כט:

ר"פ אמר בתולה בתולות הבתולות חד לגופיה וחד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות כו', ע' נוב"י תנינא חאה"ע סי' פ"ז.
תוד"ה נערה נערה הנערה כו' ובד"ה בתולה בתולות הבתולות עמש"כ על דבריהם בת' דברי ריבות סי' שפ"א.

דף ל.

איכא בינייהו בעולה לכה"ג ומ"ש דהו"ל עשה שאינו שוה בכל, ע' מל"מ פי"ט ה"ג מח' א"ב.
שם א"ר הסדא הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס כו' ולאפוקי מדר' נחוניא בן הקנה כו', ע' נובי"ת חא"ח סי' צ"א.
רש"י ד"ה בעולה לכ"ג. וא"ת יש כאן לאו דזונה לא אשכחן תנא דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה אלא ר"א ולית הלכתא כוותיה, ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"א ובח"ס אה"ע ח"א סי, קנ"א ובאבני מלואים סי' ז' סק"ט.
תוד"ה איכא בינייהו כיון דלכתחילה לא ישא לא חשיבא ראויה לקיימה דהאי לא ישא הוי מן התורה אע"ג דאם נשא נשוי כו', משמע מלשון התוס' דגם בדאורייתא איכא נ"מ בין לכתחילה לדיעבד, אולם בגיטין ד"ג סוף ע"ב כ' התוס' דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד, וע' בקונטרס עץ שתול סי' ח' וע"ע נובי"ת חאה"ע סי' ה' ובס' חזקה רבה חי"ד סי' כ"ט.
בא"ד ור"ת לא פירש כן. ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א אות י"א.

דף ל:

רבא אמר טעמא דר' נחוניא בן הקנה מהכא ואם העלם יעלימו כו' אמרה תורה כרת שלי כמיתה שלכם כו', ע' ר"ש רפ"ז דתרומות ובדו"ח להגרע"א מערכה ה',
שם סוף סוף כיון דלעסיה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי עד דבלעה, ע' עונג יו"ט ס"ס ל"א,
שם כגון שתחב לו לתוך בית הבליעה ה"ד אי דמצי לאהדורה ניהדר אי לא מצי לאהדורא אמאי חייב כו' ע' תוס.' ב"ק ק"א ע"א ד"ה או דילמא ובעונג יו"ט ס"ס י"ז וע"ע בנחלת יעקב להגאון בעל מקו"ח מש"כ בחידושיו לפסחים דף ל"א.

תוד"ה דין. וי"ל דע"י תשובה הקב"ה מיקל ולפעמים מוחל לגמרי כו'. ע' סנהדרין ל"ז ע"ב תוד"ה מיום שחרב ביהמ"ק.
תוד"ה זר שאכל. כדאמרינן במס' תרומות דאם רצה כהן למחול אינו יכול למחול משום דלא הוי ממון אלא כפרה כו', ע' עמק יהושע סי' ה'.
תוד"ה ולאביי. ה"נ הו"מ לאקשויי אמתניתין דכל שעה כו'. ע' עונג יו"ט סי' ל' ובסי' ל"ו בהגה"ה.
תוד"ה ואי דלא מצי. אע"ג דיכול לנתקו ולהביאו אצלו דדוקא לענין הגט ע' בת' הגרע"א סי' צ"ז.
בא"ד דאנן סהדי דלא ניחא ליה באכילת איסור ע"כ, וכן מוכח בבכורות ס"פ כל פסולי המוקדשין דאכילת איסור לא נחשב לו הנאה ע"ש, אמנם זהו מן הסתם מעמידין כל יהודי על חזקת כשרות. אבל אם נודע ומפורסם שהוא חפץ באכילת איסור אז ודאי חייב לשלם מטעם גזלן או מזיק, וע' בת' באר יצחק חא"ח ס"ס כ"ה וע"ע בקונטרס פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב,

דף לא.

בגונב חלבו של חבירו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגניבה כו', פי' משעת ההגבהה למטרת האכילה, וע' בת' הרא"ש ריש כלל ס"ד.
שם התם אי אפשר להנחה בלא עקירה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קס"ד.
רש"י ד"ה דאי בעי גחין למטה מג"ט ואכיל כו', ע' בתוס' ובשטמ"ק ובקצוה"ח סי' רס"ח סק"ב ובחוט המשולש בחלק התשובות להגאון ר' הלל ז"ל סי' ה' ובס' עולת שמואל ח"א סי' י"ז.
תוד"ה שעקירה. והשתא ר' ירמיה לית ליה דהגבהה צורך ניסוך הוא כו' ע"כ. והנה עפ"ז מיושב הא דאיכא למידק בגיטין נ"ב ע"ב, דקאמר דשמואל דאמר מערב ל"ק מנסך משום דמנסך קלבד"מ ורב דאמר מנסך ממש ס"ל כר' ירמיה דמשעת הגבהה הוא דקנה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך ע"ש, והשתא קשה אחרי דע"י דברי ר' ירמיה נסתלק טעם דקלבד"מ א"כ מ"ט דשמואל דלא אמר מנסך ממש כלשון המשנה שם. אולם לפמש"כ התוס' הכא י"ל דשמואל ס"ל דהגבהה צורך ניסוך הוא או דס"ל דאפשר לניסוך בלא הגבהה. וע. בחו"מ ס"ס שפ"ה ובמפרשים שם.
תוד"ה דאי בעי. וקשה לר"י דמה שייך הגבהה בדבר שהוא תופס בידו כו', ע' תוס' ב"ק כ"ט ע"ב ד"ה אלא א"ר אשי ובאגודת אזוב חי"ד סי' ט"ו אות ח'.

בא"ד וה"ה דהמ"ל דאפשר לאכילה בלא הגבהה כגון אם תחבה לו חבירו. ע' בתוס' לעיל ד"ל ע"ב ד"ה ואי דלא מצי ובב"ק ד"כ ע"ב ד"ה הא איתהנית ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בדו"ח להגרע"א מערכה חמישית.
תוד"ה אבל לכתף מאי פטור, אפילו הוי לכתף חייב הוי מצי למיפרך כו', ע' בת' דברי ריבות סי' שפ"ב.

דף לא:

רב אשי אמר כגון שצירף ידו למטה משלשה וקיבלו כדרבא דאמר רבא ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה כו'. ע' קצוה"ח ר"ס שנ"א ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ד ובת' דבר אברהם סי' כ"א.
תוד"ה וברשות הרבים. דהא דקאמר דקני היינו לענין להתחייב באונסין כו', ע' ב"ק ע"ט ע"א תוד"ה או שהוציאו ובמל"מ פ"ב הט"ז מה' גניבה ובת' באר יצחק חא"ח סי' ד'.

דף לב.

וקיי"ל דאינו לוקה ומשלם אמר עולא ל"ק כאן באחותו נערה כאן באחותו בוגרת. ע' בת' הגרע"א ס"ס קס"ד.
שם כאן באחותו בוגרת. במהר"ם שי"ף הקשה אמאי לא מוקי לה באחותו קטנה, וע' מה שתירץ לזה בס' זרעו של אברהם בחידושיו על סדר הש"ס.
דש"י ד"ה ומפותה. כיון שהכל שלה אין כאן חיוב ממון דהא עבדה מדעתה ואחולי אחלא גביה. ע' בת' מהרי"ק סי' קס"ז.
תוד"ה דאין לוקה. וי"ל כיון דלרבנן דר"מ עד"ז לאו קנסא הוא ולכך לא ילפינן ממוצש"ר אלא אין לוקין ומשלמין מכדי רשעתו כו'. ע' בס' מעין החכמה דפוס רעדלהיים דף י"ז ע"א.
תוד"ה אלמא קסבר. וא"ת מנ"ל להש"ס דילמא בעלמא סבר דמילקא לקי וממונא לא משלם והכא דוקא הוא דמשלם ממונא דגלי קרא כדאמרינן לעיל נערה נערה הנערה כו, ע' בדו"ח להגרע"א מערכה ה

דף לב:

אלמא קסבר ר' יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי וממונא לא משלם. ע' חזקה רבה חאה"ע סי' רמ"ב.

שם שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דר"מ וחכ"א כל המשלם אינו לוקה, ע'. בת' שיבת ציון סי' ק'.
שם בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין כו' ע' קצוה"ח סי' ל"ח סק"א תוד"ה אלא עולא. דלא קאמר עולא דממונא משלם ולא לקי אלא בהני תלת דגלי בהו קרא כו', ע' בת פנים מאירות ח"א סי' פ"ו ובנובי"ת חאה"ע סי' פ"ז.
תוד"ה שלא השפ. אבל עתה שנכתב רחוק זמ"ז לא הוי ניתק לעשה ול"ד ללאו דגזילה כו ע בת' פמ"א ח"א סי' כ"ו.

דף לג.

אלא עד"ז אפשר לקיומה בבן גרושה ובב"ח חובל בחבירו איכא לקיומה כגון שהכהו הכאה שא"ב ש"פ אחותו נמי איכא לקיומה באחותו בוגרת, ע' עמק יהושע סי' ה'.
שם ד"א אומר עדים זוממין ממונא משלם ומילקא לא לקי משום דלאו בני התראה נינהו אמר רבא תדע ניתרי בהו אימת כו' וה"נ אמרינן לעיל ל"ב ע"א מה לעדים זוממין שכן אינן צריכין התראה, וע' ירושלמי דמכילתין פ"ד היה כמאן דמר עדים זוממין צריכין התרייה כו', וע' באור שמח פ"כ ה"ח מהלכות עדות וע"ע בת' הרשב"א סי' תר"ע.
רש"י ד"ה משפט השוה וכיון דרוב זוממין לאו בני התראה נינהו הני נמי לא בעו התראה. ע' אבני מלואים סי' ז' סקי"ב.
תוד"ה אלא אפשר. ואית אמאי לקי אעדות דבן גרושה הא הוי עדות שאין אתה יכול להזימה. ע' נובי"ק חאה"ע סי' ע"ד.

דף לג:

דילמא מלקות חמור דאמר רב אלמלי נגדוה לחנניא מישאל ועזריה פלחו לצלמא אשכחן כה"נ בב"מ פ"ו ע"א דפריסתקא דמלכא אמר אי מיקטל קטלו להאי גברא לא מגלינא ואי נגידי מנגדין ליה מגלינא ע"ש, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקל"ח מש"כ מהך דהכא לענין בטול נדר ע"י יסורים, וע"ע ברבותינו בעלי התוס' עה"ת פי נח בפסוק ואך את דמכם.
שם בטובח ע"י אחר. ע' תוס' ב"ק ע"א ובמה שהאריך בזה במעין החכמה דף כ"ז וע"ע בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ד.
שם וכי זה חוטא וזה מתחייב אמר רבא אמר רחמנא וטבחו או מכרו מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר, ע' מכילתא פ' משפטים בפסוק וטבחו או ומכרו ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה אילמלי ואור"ת דאותו צלם לא היה ע"ז ממש אלא היה עשוי לכבוד המלך כו', עמש"כ עה"ג ובס' האשכול ח"ג סי' נ' ובנחל אשכול שם.
תוד"ה גנב, וי"ל דהתם קדשים חמירי דליתנהו כלל במכירה אבל שוה"נ אם ימכרנו לנכרי אין חופס דמיו, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' חקת סי' קל"ג אות ג' ובס' חזקה רבה חי"ד סי' צ"ג.

דף לד.

המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דר"מ רי"א בשוגג יאכל במו"ש במזיד לא יאכל עולמית כו', ע בת' מהר"ם ב"ב סי" ע"ו ובת' ריקאנטי סי' קמ"ה ובכפתור ופרח פרק ל"א ובפר"ח יו"ד סי' צ"ט סקי"ב וביד המלך פ"ו מה' שבת וע"ע בראבי"ה ס"ס קצ"ז ובביאור הגר"א לאו"ח ר"ס שי"ח.
שם ולמ"ד דרבנן מאי טעמייהו דרבנן דפסרי, וב' במהרש"ל וז"ל וצ"ע מ"ש דהמקדש באיסור הנאה דרבנן דאינה מקודשת ומפקיעין איסור אשת איש משום דלא הוי ממון א"כ ה"ג נימא דהוי שחיסה שאינה ראויה כו' ע"כ. ולעד"נ עפמש"כ רש"י בפסחים ד"ז ע"א גבי המקדש משש שעות ולמעלה וז"ל ואע"ג דאתי איסור הנאת חמץ דרבנן דשש ומפקע קידושי תורה ושרי אשת איש לעלמא הא מתרצינן בכמה דוכתין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר ב"ד הפקר והם הפקירו ממונו ע"ש, הרי דדבר זה נוכל לומר רק גבי קידושין, משא"כ במעשה שבת ולמ"ד דאיסורו מדרבנן, הלא כיון דמדאורייתא שחיטתו כשרה מאי טעמייהו דרבנן דפטרי,
תוד"ה א"ק לכם. וא"ת ולא לכתוב לא קדש ולא לכם כו', ע' בת' דברי ריבות סי' שפ"ד ושפ"ה.
תוד"ה כי קא פטרי וא"ת אמאי איצטריך למתני כלל טבח בשבת דאפילו בשחימה שאינה ראויה מחייב ר"מ כש"כ הא דשחיסה ראויה היא, ע' בדו"ח להגרע"א מערכה שלישית.

דף לד:

דשאני הכא דחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטל משלם, ע' רמב"ן ומג"א לסה"מ שרש שמיני,
שם כסבורין של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול. ע' בת' הרא"ש כלל ק"א סי' ו'.

שם מאן דמתני לה אירשא כש"כ אסיפא ופליגא דר"פ ומאן דמתני לה אסיפא אבל אירשא לא והיינו דר"פ, ע' ש"ך חו"מ סי' שמ"א סק"ו ובת' באר יצחק חח"מ סי' ג'.
שם ר' יוחנן אמר חייב דהא לא אתרו ביה ור"ל אמר פטור כיון דאילו אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור, ע' בת' חות יאיר סי, קס"ו.
רש"י ד"ה היתה פרה שאולה. ולא גרסינן שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה כו' ע"כ, אבל בראב"ן סי' ע"ח גריס לה ע"ש.
רש"י ד"ה כל ימי שאילתה כל ימי משך הזמן ששאלה אביהן מן הבעלים, אין חייבין באונסה דאינהו לאו שואלין נינהו עלה ע"כ. והנה לפ"ז קשה בדברי רבא מרישא אסיפא, דהא במאי דקאמר משתמשין בה כל ימי שאילתה, החידוש בזה בזה דלא יוכל המשאיל לאמר לאביכם השאלתי את הפרה על משך זה ולא לכם וכן מבואר בהדיא בת' הרשב"א ס' אלף קמ"ה ע"ש והשתא כיון דפטורין מאונסין משום דאינהו לאו שואלין נינהו עלה כדפירש"י, א"כ מה"ט גופה יש מקום להמשאיל לחזור משאילתו בטענתו דכל זמן שאביהם היה קיים היה משועבד לחיוב אונסין משא"כ בניו אם יהיה מקרה אונס בפרתו במשך היותה אצלם הלא יפטרו ואיך פסק דבא ברישא דמשתמשין בה כל ימי שאילתה, ומסתימת לישנא דרבא דאמר משתמשין בה כל ימי שאילתה, משמע דשום טענה מצד המשאיל לא תועיל לו לסלקם מרשות ההשתמשות, ובזולת חידושא דר"י ז"ל בתוס' הוה משמע מפשטות דברי רבא דגם מאבידה וגניבה היו פטורין היורשין ע"ש, ואיך היה אפשר דבכ"ז לא יוכל המשאיל לחזור משאלתו וצ"ע כעת.
תוד"ה אבל אירשא, וי"ל דהתם פשע בה האב שהי"ל לומר לבניו שאינו שלו כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א ס"ס ס"ד ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רס"ד.

דף לה.

בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות היכן ריבתה תורה אמר אביי אתיא רשע רשע רבא אמר אתיא מכה מכה כו', ע' בת' הרמ"א סי' ס"ז ובס' עמק יהושע סי' א'.
שם אם אינו ענין להכאה שי"ב ש"פ תנהו ענין להכאה שאין בה ש"פ, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ד.

דף לה:

א"ל ר"פ לאביי לרבה דאמר חידוש הוא שחדשה תורה בקנס דאע"ג דמקטיל משלם מתניתין כמאן מוקים לה אי כר"מ קשיא בתו אי כר' נחוניא בן הקנה קשיא אחותו, ע'

מה שהאריך בזה הגרע"א בדו"ח מערכה חמישית וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קנ"ב ובהעמק שאלה לשאילתות פ' תצא סי' קנ"ב אות ב'.
שם מאן תנא דפליג עליה דר' נחוניא בן הקנה אי ר"מ אי ר' יצחק, ע' תשובות הרשב"א סי' של"ה ובמעין החכמה דפוס רעדלהיים דף פ'.
רש"י ד"ה הממאנת בבעלה, אין לה קנס שאינה בחזקת בתולה הואיל וניסת. ע' מל"מ פי"ח ה"ב מאיסורי ביאה ד"ה וראיתי להריב"ש.
תוד"ה מתניתין. ונראה דר"פ אפילו סבר כר"ל מצי לשנויי כדעולא כדפרישית אבל לאביי פריך שפיר כו', ע' מעין החכמה דף י"ז ע"א ובנובי"ת חאה"ע סי' פ"ז ובת' דברי ריבות סי' שפ"ו.
תוד"ה הממאנת. והשתא כיון דאיירי שבא עליה כשהיא נערה שוב אינה יכולה למאן כו', ע' מה שתירץ באור שמח פ"ט הט"ז מה' אישות.

דף לו.

הממאנת אין לה לא קנס ולא פיתוי הא קטנה בעלמא אית לה מני רבנן היא כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ד אות כ"ו.
שם א"ד ששת ל"ק הא ר"ג הא ר' יהושע. ע' תומים סי' כ"ה בקיצור תקפו כהן סי' ק"כ
שם כיון דאר"ג מהימנא כגון זו פתח פיך לאלם הוא, ע' קצוה"ח סי' פ"ב סק"ה.
שם והבוגרת אין לה טענת בתולים והאמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשון. ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' י"ז
רש"י ד"ה בוגרת בתוליה כלים מאיליהן. ע' בת' הריב"ש סי' קכ"ז תוד"ה החרשת. וקשה לר"י דהיכי טענינן לה הכי מספק לאפוקי ממונא כיון דאיהי לא טענה כו', ע' בת' נחלת דוד סי' א' ובקצוה"ח סי' קמ"ט סק"ה ובס' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ב ובס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ו.

דף לו:

א"ר פפא ש"מ האי שטרא ריעא לא מגבינן ביה כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתק"ה.
שם דאתו בי תרי ואמרו לדידהו תבעתנהו באיסורא כו', ע' בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל ח"א סי' א' ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קכ"ה. שם ר' דוסא דתניא שבויה אוכלת בתרומה דברי ר' דוסא כו'. עמש"כ עה"ג וע"ע בנוב"י תנינא חאה"ע סי' כ"ז ובמש"כ בחידושי לעדיות פ"ג מ"ו וע"ע בת' הגרע"א סי' ק'.

שם אמר רבא דילמא לא היא ע"כ ל"ק ר' יהודא הכא אלא שלא יהא חוטא נשכר כו', ע' בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל ח"א סי' ל"ד.
רש"י ד"ה ומראות לאמן ופוסקים עליהן שאינן בתולות ואם לא הודיעתו הטעתו. ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' קל"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' פנחס ס"ס קל"ד.
רש"י ד"ה הפודה את השבויה. דאי לאו דקים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי שהרי לישאנה פדאה. ע' בת' מהרי"ק סי' פ"ז.
תוד"ה ואלו שאין. מ"מ אין לה קנס דמשום גזירה שלא תנשא לכהן עשאוה כבעולה לכל דבריה, ע' נובי"ק חאה"ע ס"ס ס"ו.

דף לז.

א"ל הכי א"ר ששת שראוה שנבעלה כו', ע' בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל ח"א סי' ל"ד.
שם ולר"מ דאמר לוקה ומשלם תרתי ל"ל הדא במיתה וממון וחדא במיתה ומלקות וצריכא כו', ע' במעין החכמה דפוס רעדלהיים דף י"ז ע"א.
רש"י ד"ה משמשת במוך נותנת מוך לאחר בעילה כו'. ע' רש"י יבמות י"ב ע"ב ד"ה משמשות ולקמן ל"ט ריש ע"א ובת' חו"י סי' ל"א ובת' הגרע"א סי' ע"א ע"ב ובח"ס חי"ד סי' קע"ב ובת' מהרי"ל דיסקין ח"א סי' ל"ז.
תוד"ה שבויה וא"ת והא בקטנה נמי מיירי דלא מנטרא נפשה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"ג.
תוד"ה צריכות. וכ"ת דוקא בגיורת ומשוחררת ושבויה גזר טפי כדי להבחין כו', ע' חזקה רבה חאה"ע סי' קמ"ה.

דף לז:

ולא תקחו כפר לנפש רוצח ל"ל דאמר רחמנא לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מקטלא, ע' רמב"ן לסה"מ שרש ראשון ושרש חמישי.
שם מנין ליוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי מניין שלא אמר כלום שנאמר כל חרם כו', ע' רמב"ן לסה"מ שרש שמיני.
תוד"ה ואח"כ נמצא ההורג. בפי' החומש פ"ה הך דרשה מואתה תבער דם הנקי ולא עיין כאן כו', וכן האריכו בעלי התוס' ס"פ שפטים על פירש"י הנ"ל שם. אבל הרמב"ם בפ"י ה"ח מה' רוצח מפרש בפירש"י, וע"ש בהגהות מיימונית ובבאר שבע לסוטה מ"ז ע"ב.

דף לח.

במשנה נערה שנתארסה ונתגרשה ריה"ג אומר אין לה קנס רע"א יש לה קנס וקנסה לעצמה. ע"ל ל"ט ע"א תוד"ה בא עליה ובאור שמח ספ"ב מה' נערה.

דף לח:

אלא לר"ע דברייתא אתיא גז"ש ומפקא מפשטיה לגמרי כו'. ע' דרמב"ן ומגילת אסתר לסה"מ שרש שני.

שם דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר כו', ע' בס' קול יהודא מש"כ בסוגיין בשם הגאון ר' אהרן ז"ל אבד"ק פפד"א, ובחידושי הגאון מהר"ח הלוי ז"ל פ"ב ה"ט מה' אישות ושם פ"א הט"ו מה' נערה ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים וע"ע בתרומת הדשן סי' רע"ז.

דף לט.

ומי מיעברא והתני רב ביבי קמיה דר"נ שלש נשים משמשות במוך כו', ע' בני אהובה פ"ג הי"ד מה' אישות.

במשנה האונס שותה בעציצו כו', ע' אבני מלואים ר"ס מ"ב.

תוד"ה שלש נשים. ואין נראה לר"ת דהא קטנה ואילונית מותר לשמש בהדייהו כו'. ע' בס' אור גדול סי' ל"א ובת' חמדת שלמה חאה"ע סי' מ"ו וע"ע בישׁ"ש ליבמות פ"ק סי' ח' ובת' חו"י סי' ל"א.

תוד"ה צער דמאי ונראה לר"י דצער בעילה משום תאות תשמיש אינו בא בשעת תשמיש אלא אח"כ כו'. וע' בת' הרא"ש כלל ק"א סי' ב'.

דף לט:

המפתה לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנוס כו' ע' בפירש"י דמשנתנו ד"ה לכשיוציא ובמל"מ פ"א ה"ג מה' נערה ובמהרי"ק מי' קכ"ט ובח"ס אה"ע ח"א סי' קכ"ה.

תוד"ה קרע שיראין שלי והפטר. ואע"ג דלא אמר ע"מ לפטור איכא למימר דמחמת הנאת בעילה מחלה לגמרי. ע' עמק יהושע סי' ה'

תוד"ה טעמא מאי ומיהו תימה דקא פסיק ותני דבכל ענין אין לה כתובה אפילו בא עליה שלא כדרכה ובתולה גמורה היא ויש לה כתובה מן התורה כו', ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק מהר ימהרנה.
בא"ד קשה לרשב"א הא דתניא בהחובל וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה כו'. ע' חזקה רבה חאה"ע סי' קכ"ט.

דף מ.

ניתי עשה ונדחה ל"ת. ע' אבני מלואים סי' כ"ח סק"ס.
שם אבל הכא אי אמרה דלא בעינא מי איתא לעשה כלל, והנה בתשובות הרשב"א סי' י"ח כ' דהרבה מצות ישנן כזו דאפשר למיעקרא כגון צדקה הענקה כו' דאם לא ירצו לקבל ליתא למצוה וכן כבוד אב דאב שמחל על כבודו כבודו מחול, ועל זה יצא בקצוה"ח ר"ס צ"ז להקשות מהא דתניא בב"מ ל"ב יכול אמר לו אביו היטמא או שאמר לא אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמרו כולכם חייבין בכבודי ול"ל קרא תיפ"ל דאין עשה דכבוד אב דחי ל"ת כיון דמצי מיעקרא וכמו דאמרינן באלו נערות ד"מ כו' אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל כו' ע"ש.
ולע"ד יפלא הלא הקצוה"ח הקשה ממש קושית התוס' הכא על אתר סד"ה כגון, בשם הר"ר עזרא, ותירצו דמ"מ מיד כשצוה אב הוי עשה לעשות מצותו ע"ש. ועל הרשב"א נמי ל"ק קושית הקצוה"ח, דהרשב"א לא אתא על חלישות העשה דכבוד אב משום דאפשר למיעקרא. דאיך יעלה על הדעת כלל לאמר דעשה חלושה היא, אחרי דחז"ל החליטו דהוקש כבודם לכבוד המקום, אלא דכוונת הרשב"א שם, כיון דהאב יכול למחול ואז נעקרה המצוה מתחילתה, וא"כ איך יוכל הבן לברך על מצוה זו קודם לעשייתה. הלא אחרי מחילת האב נמצאת ברכת הבן ברכה לבטלה למפרע כנלע"ד. וע"ע מיוחסות סי' קפ"ט ובת' ח"צ סי' א' ובשאג"א סי' צ"ו ובעמק יהושע סי' ב'.
רש"י ד"ה הכל לפי המבייש. אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב ע"כ. יל"ד מדוע נקט רש"י בושתו דאדם בינוני ודלג על החילוק בין אדם קל לאדם חשוב. ודוחק לאמר דסמיך על ר"פ החובל. וע"ע ברש"י סנהדרין צ"ד סוף ע"א ובמש"כ בחידושי ליומא פ"ז ע"ב.
תוד"ה ניתי עשה לא יוכל בעלה לרבות סוטה שנסתרה והיינו לאו ודרשינן ונטמאה ונטמאה חד לבעל וחד לבועל כו'. ע' בת' אחיעזר סי' א'.

תוד"ה כגון מילה. ואור"י דבטלית של פשתן א"א לקיים שניהם דלא אפשר לקיים מצות תכלת אלא ע"י כלאים דתכלת עמרא הוא, ע' בס' עמק יהושע סי' א' ובת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ח ועין יצחק חא"ח סי' ט"ו.
בא"ד הקשה הר"ר עזרא אמאי איצטריך קרא בפ"ק דיבמות דאין עשה דכיבוד דוחה שבת הא ליכא עשה דאי אמר לא בעינא לכיבוד מי איתא לעשה כלל, עמש"כ לעיל בסמוך וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות ס"פ תולדות ובת' אגודת אזוב חי"ד דף כ"א ע"ב.
בא"ד דהכא גבי דידה ליכא עשה כו', ע' מנחת חינוך מצוה א' אות ב' ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ו.

דף מ:

אלא אמר אביי א"ק תחת אשר עינה כו' רבא אמר א"ק ונתן האיש כו', ע' בת' דברי ריבות סי' שפ"ה.
שם וכ"ת נילף מיניה ממונא מאיסורא לא ילפינן. עמש"כ בחידושי לגיטין ל"ג ע"ב.
שם א"ר יהודא א"ר זו דברי ר"מ אבל חכ"א יש לה קנס במקום מכר דתניא כו', כ"ה הגרסא בכה"מ בש"ס. אבל בירושלמי דפרקין ה"ט קאמר הכי רבי חייה בשם ר' יוחנן. ובעצם הברייתא המובא בסוגיין ג"כ נשתנה גרסתם שם מכפי שהוא בסוגיין ובתוספתא, וע' בס' הזכות סי' כ"ו.
תוד"ה הא לאו הכי. דמוציא ש"ר על הקטנה סברא הוא דפטור דפיתוי קטנה אונס הוא כו', ע"ל ד"ט ע"א תוד"ה ואב"א ובמש"כ בחידושי שם.

דף מא.

במשנה האומר פיתיתי את בתו של פלוני משלם בשת ופגם ע"פ עצמו כו', ע' בת' שבות יעקב ח"א חו"מ סי' ק"ע ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קפ"ט.
שם ר"פ אמר פלגא נזקא ממונא קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דמשלם כוליה ורחמנא הוא דחייס עליה כו', ע' בחידושי ריב"א מבעלי התוס' לפ' משפטים בפסוק וכי יגוף.

דף מא:

תוד"ה ואי תפס כו' פר"ת דדוקא אי תפס את המזיק עצמו אבל דבר אחר לא כו', נלע"ד בכוונת ר"ת ז"ל, לפ"מ דאמרינן בגמרא דמשונה הוא והוי תולדה דקרן לשלם ח"ג ודין קרן תמה קנס הלא אין דנין בבבל, ובזמן שהיו דנין ג"כ אין משתלם הח"נ אלא מגופו.

והשתא בשלמא אי תפס המזיק עצמו. אז לבד מה שהתפיסה היא ע"פ דעת תורה דתם משלם מגופו, ואין להמזיק טענה על עצם התפיסה. הלא גם הניזק לא יוכל לתבוע יותר עכ"פ ממה ששוה גופו, ותפיסה זו היא רק פעם אחת. משא"כ אם יתפוס מטלטלין אחרים עבור הזיקו הרי אין גבול בזמן ובמקום שיוכל לתפוס כמה פעמים ואחרי כל אלה יטעון שלא יספיקו לשיעור הח"נ, ומאידך גיסא יטעון המזיק על תפיסת כל דבר קטן שהוא די והותר, וזהו מאי דמסקו התוס' ואם נוציא המותר ונשאיר כדי נזק הרי אנו דנין דיני קנסות, פי' וזה לא נוכל, דאיך אפשר לשער בדיוק ע"פ דין תורה קצבת הח"נ להוציא מיד המוחזק. הטוען שההיזק שוה יותר. ובזה נסתלקה לע"ד קושית הרא"ש ויתר הראשונים על דברי ר"ת המובא בשטמ"ק לב"ק ט"ו ע"ב. וע"ש ביש"ש ובחו"מ סי' א' ס"ה ובמפרשים שם.

דף מב.

לאביה נמי פשיטא מדקיהיב מפתה כו', ע' מהרי"ק סי' קכ"מ וסי' קס"ז ובח"ס אה"ע ח"א סי' קכ"ה. תוד"ה לאביה. אע"ג דאיכא למימר דהא דמחייבין מפתה היינו בקטנה כו'. ע' בת' הגרע"א ס"ס רי"ח.
תוד"ה ונשבע בסה"ד. ואההיא ברייתא דמייתי בסמוך הי"ל לקבוע בעייתו לר"ש, ע' במהרש"א ובחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב ובמש"כ שם ג"כ ע"ד התוס' בד"ה או דילמא.
תוד"ה הפלת. וא"ת פשיטא דלא מיחייב קרבן שבועה על העבד כו', ע' בס' חזקה רבה חת"מ סי' ע"ה,

דף מב:

האי מילתא קשאי בה רבה ורב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרק עד דיתיב רב יוסף ברישא כו', ע' שילהי ברכות ושילהי הוריות ובת' מהרי"ק סי' קס"ט.
תוד"ה מאי לאו. ואומר רשב"א דלר"ל מצי למימר דמיירי שנתן לו כלי בתורת משכון לקנסו כו', ע' קצוה"ח סי' ר"ז סק"ח ובח"ס אה"ע ח"א סי' קכ"ז.

דף מג.

לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה ע' בית מאיר סי' קי"ב ס"ח.

שם א"ר יהודא א"ר בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה לעצמה א"ד כהנא מ"ט דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם. לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו הנה עצם הדרשה אהאי קרא נדרשת כבר בספרא בהר פרשה ו'. ורב כהנא העיר דרשה זו להטעים טעמא דרב, אולם בהגהות הרש"ש לקידושין ט"ז ע"א הקשה איך יליף מהאי אותם למעט דעבד כנעני בחזקה ולא עבד עברי הא מבע"ל לדרשה דהכא והניח בצ"ע, ועמש"כ בזה בהתוה"מ ובתורה תמימה פ' בהר בפסוק והתנחלתם אותם.

דף מג:

אגב אורחיה סתים לן תנא כרבי דאמר בתרי זימני הויא חזקה, ע' בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל ח"א סי' ל"ה ובחזקה רבה חאה"ע סי' רע"ז.

שם ומיגבא מאימת גביא אר"ה מנה מאתים מן האירוסין ותוספות מן הנישואין ורב אסי אמר אחד זה ואחד זה מן הנישואין כו'. ע' בס' אבן האזל פי"א הט"ז מה' מכירה.

שם הוציאה עליו שתי כתובות אחת של מאתים ואחת של ג' מאות כו'. ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ד.

תוד"ה טעמא. וא"ת ותקשי ליה מרישא דמשמע דמזל גורם וי"ל דמצי למימר דנקט רישא אגב סיפא, ע' בת' הריב"ש סי' רל"ג ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' פ"ז ובחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.

דף מד.

פשיטא ראשון במכר ושני במתנה ליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דבר מצרא כו', ע' בת' הריב"ש סי' שס"ט.

שם מ"ט רפרם אמר אודוי אודי ליה רב אחא אמר אימר אחולי אחליה לשיעבודיה לשיעבודיה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רל"ב ובת' הריב"ש סי' ת"ד וסי' תע"ח.

שם וחכ"א אחד זה ואחד זה מן הנישואין והלכתא אחד זה ואחד זה מן הנשואין. ע' בס' בני אהובה פט"ז הכ"ט מה' אישות.

תוד"ה איכא בינייהו אורועי סהדי. תימא גדול הוא מה שפי' בקונטרס לפסול העדים דאין יכול לפסול העדים בענין זה כו', ע' אור שמח פכ"ד הכ"ה מה' אישות וע"ע בקצוה"ח סי' ל' סק"ה.

תוד"ה אין לה. וי"ל דשאני הכא דגלי קרא ומתה לרבות הורתה שלא בקדושה והיינו נמי אין לה אב כו'. ע' משך חכמה לפ' שפטים בפסוק יד העדים.

דף מד:

המוציא ש"ר על היתומה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב, ע' הפלאה מש"כ בחידושיו לעיל ספ"ק ובס' חזקה רבה חי"ד סי' צ"א.
שם אמר ר"ל המוציא ש"ר על הקטנה פטור שנאמר ונתנו לאבי הנערה נערה מלא דיבר הכתוב כו' ע"ל ד"מ ע"ב תוד"ה הא וביבמות נ"א ע"ב ד"ה אי ובמל"מ פי"א ה"ח מה' אישות ד"ה ומ"מ קשיא לי.

דף מה.

סוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראו גידולים שגידלתם, ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' קכ"ה
שם באו לה עדים בבית אביה שזינתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח שער העיר, ע' מה שהאריך בזה באור שמח פ"ג ה"ט מאיסורי ביאה.
שם אמר דרבא מוציא שם רע קאמרת שאני מוצש"ר דחידוש הוא כו', ע' אור שמח פ"י ה"ב מה' אישות.

דף מה:

רש"י ד"ה שעריך בע"ז כתיב והוצאת את האיש ההוא כו', ע' תרגום אונקלוס שפטים י"ז ה' וברש"י שם ובספרי שם פסוק ב' ובהתוה"מ שם סי' יוד.
רש"י ד"ה כראב"י. הלכיך מאה סלע לא מחייבינן ליה אלא כשבעל אבל מלקות דמשום אזהרת לא תלך רכיל הוא לקי ואפילו לא בעל דהא הלך רכיל ואי משום דהוי לשאב"מ ר"י לטעמיה דאמר לשאב"מ לוקין עליו כו', וקשה א"כ במכות ד"ד ע"ב דאמר עולא דר' יהודא יליף לשאב"מ דלוקין עליו ממוציא ש"ר דא"ב מעשה ולקי ודחי הש"ס מה למוציא ש"ר שכן לוקה ומשלם ע"ש ולפי המבואר הכא הלא שני דברים נפרדים נינהו, דרק התשלומין הן בשביל מעשה הבעילה אבל המלקות דהוא משום לאו דלא תלך רכיל חיובו הוא לר' יהודא אפילו בלא מעשה, ומאי פריך מה למוציא ש"ר שכן לוקה ומשלם, וי"ל דסוגיא דהתם ס"ל כר"נ בר יצחק דהכא דהא דקאמר ר"י ללקות לוקה מ"מ הוא מכת מרדות מדרבנן או כאוקימתא דר"פ בסוגיין.
תוד"ה על פתח ותירץ ר"י דהבא בעיר שרובה נכרים בטלה קדושת היקף חומה כו', ע' בתוס' לעיל מ"ד סוף ע"א ובמשך חכמה לפ' תצא בפסוק עמך ישב.

דף מו.

אזהרה למוציא ש"ר מנלן ר' אלעזר עזר אמר מלא תלך רכיל ר' נתן אומר מונשמרת מכל דבר רע כו', ע' סה"מ במל"ת להרמב"ן ל"ת י"א השכוחה לפי דעתו מהרמב"ם ז"ל ובס' יראים סי' מ"א.

שם דתניא ר' יהודא אומר אינו חייב עד שישכור עדים כו'. ע' תוס' ב"ק ד"ה ע"א ד"ה דיבורא ובמש"כ בחידושי למכות ד"ב ע"ב וע"ע בקצוה"ח סי' ל"ד סק"ד ובת' מהרש"ם ח"ב סי' קמ"ה.

תוד"ה אתיא. עי"ג דאין ריבית בקרקע כו', וכ"כ התוס' בב"מ ס"א ע"א ע"ש. ולפ"ז קשה שם בהא דאמר רבא ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל לאו בריבית לאו באונאה כו' והאריכו בזה טובא. הלא כיון דאין ריבית בקרקע, ובאונאה ודאי נמי ליתא כדתנן התם נ"ו ע"א, א"כ הלא איצטריך לאו דגזל משום גזילת קרקע ע"י השגת גבול, כדתניא בספרי פ' שפטים פיסקא קפ"ח דעל זה עובר בלאו דלא תגזול, וברש"י עה"ת שם וברמב"ם הביאו לדברי הספרי בפ"ז הי"א מה' גניבה ובמנין המצות ל"ת רמ"ו וכ"ה בחינוך מצות תקכ"ב, וע' בזרע אברהם על הספרי ובמנ"ח שם וצ"ע, ובמק"א הארכתי בזה.

תוד"ה בשלמא. דפשיטא דלא מיתכחשי עדים בשביל כך דיש לתלות שהנואף היטה, ע' בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל ח"א סי' ל"ד.

דף מו:

במשנה אפילו עני שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננות. ע' תורת האדם להרמב"ן בענין ההספד.

שם תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא ההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב. ע' באר שבע להוריות ד"ב ע"א.

שם ממונא מאיסורא לא ילפינן ע' בס' חזקה רבה חא"ח סי' ה' ובמש"כ בחידושי לגיטין ל"ג ע"ב

שם שטר וביאה מנלן א"ק והיתה לאיש אחר איתקוש הוויות להדדי, ע' שעה"מ פ"ג ה"ג מה' אישות.

רש"י ד"ה וחייב במזונותיה ובפרקונה אם נשבית שהוא תנאי ב"ד כו'. הנה מהא דרש"י כייל מזונות עם פרקונה משום תנאי ב"ד, משמע דס"ל דמזונות מדרבנן וכדאמרינן לקמן מ"ז ע"ב תקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה ודלא כהאי תנא דסבר שם מזונות דאורייתא

דדריש שארה אלו מזונות כו' ע"ש וע"ע בירושלמי דמכילתין פ"ה ה"ז ופ"ז ה"א ופי"ג ה"א ובש"ק ומה"פ שם ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רל"ב.
תוד"ה ואימא לדידה. תימה היכי מצי למימר שיהא שלה הא אמרינן בפ"ק דקידושין ד"ד ואיצטריך למכתב כי יקח ואיצטריך למכתב ויצאה חנם דאי כתב רחמנא כי יקח הוה אמינא כספא דידה הוי כתב רחמנא ויצאה חנם ואור"י כו', וכ' בפ"י וז"ל ולולא דבריהם היה נ"ל דהא דמקשה הכא ואימא לדידה היינו משום דמכי יקח לחוד ליכא למילף כלל דכסף קונה דהא כתיב כי יקח ובעלה ואיכא למימר עד דמקדש והדר בעיל כדאיתא בקידושין אבל לבתר דשמעינן מאין כסף דכסף לחוד קונה א"כ ע"כ הא דכתיב ובעלה היינו דביאה לחוד נמי קונה כו' ע"ש ודבריו בלתי מובנים לע"ד דהא כל קושית התוס' סובבת אהא דכבר ידעינן מקרא דויצאה חנם דאף קידושיה של אב. ולפ"ז איך הוה ס"ד בסוגיין למימר אימא לדידה, וא"כ מה יועיל בתירוצו ליישב קרא דכי יקח, ועוד במאי דכתב דמאין כסף ילפינן דכסף לחוד קונה. קשה האם פליג סוגיא דידן על סוגיא דקידושין בזה דכל הלימוד של קנין כסף הוא מקרא דכי יקח. הרי כוונת הש"ס הכא היא דאחרי דאית לן כבר ילפותא לקנין כסף מקרא דכי יקח דכתיב גבי אשה, משו"ה מצינן בתר הכי להביא בקרא דאמה העבריה דהתם כתיב ויצאה חנם אין כסף להורות דאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אביה. אכן עצם הלימוד לקידושי כסף ודאי דמכי יקח ילפינן וע"ע בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
כן בהא דקאמר דאיכא למימר עד דמקדש והדר בעיל הרי סברא זו היא רק לר' יוחנן בקידושין ד"ט ע"ב ולהכי יליף איהי דין קידושי ביאה מבעולת בעל אבל רבי נפיק לה מקרא דובעלה מלמד שנקנית בביאה ולא חש כלל להא דיש לפרש כי יקח איש אשה ובעלה עד דמקדש והדר בעיל, וטעמא של דבר ע' בחידושי הרשב"א שם. והשתא מנ"ל להפ"י דהך סוגיא ס"ל דוקא כר' יוחנן דילמא ס"ל כרבי וע' בפ"י לקידושין ד"ד ע"ב מש"כ בתוד"ה אמה העבריה ושם לדף ט' ע"ב
תוד"ה יציאה. מה התם בנערה אף הכא נמי להאי אדון מרבינן כסף בנערה ואין נראה כו'. ע' ראב"ן סי' ע"ז.

דף מז.

תוד"ה השתא הקשה הר"ר יעקב מאורלינ"ש דאמאי איצטריך בערכין למילף מק"ו כו', ע' שעה"מ פ"ג הי"א מה' אישות.

תוד"ה כתב לה. ונראה לר"ת דהך ברייתא בנשואין מיירי וטעמם דלא זכה לת"ק משום דאנן סהדי דאין דעת האב כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' ק"כ וסי' קמ"ה וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' פ"ד וסי' רפ"ה ושם סי' תתקל"ג ובת' מהר"ח או"ז סי' ט"ז וסי' קמ"ז ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ג סי' מ"ח וסי' קע"ד ובמהרי"ק סי' פ"א וסי' צ"א ובת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ח' ובאבני מלואים סי' נ"א סק"ג ובתומים סי' סמ"ך סק"ט.
באו"ד והא דאמרינן בתו"כ ותם לריק כחכם זה שפוסק לבתו ממון מרובה ומתה בתוך שבעת ימי המשתה. ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' קי"ט וע"ע בתרומת הדשן סי' שכ"א.

דף מז:

ת"ר תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה כו'. ע' אור שמח פ"ו הלכה ל' מה' גירושין.
שם אמר אביי תקנו מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי. אין כן הגרסא בשאילתות פ' משפטים סי' סמ"ך וע"ש בהעמק שאלה אות ג'.
שם אמר רבא האי תנא סבר מזונות מדאורייתא כו', ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' ל"ז.
תוד"ה שלא כתב. וא"ת ת א"כ כל אדם הלוקח פרה ונטרפה או מתה אנן סהדי שלא ע"מ כן לקחה כו', וכן הקשו התוס' בב"ק ק"י ע"ב. וע' מה שתירץ בזה בת' עונג יו"ט סי' ע' בהג"ה וע"ע בת' חמדת שלמה חא"ח סי' א' ובנובי"ק חי"ד סי' ס"ט ובחאה"ע סי' פ"ח ובנתיבות סי' ר"ל ובאגודת אזוב מדברי חאה"ע סי' ט"ו.
תוד"ה וקבורתה תחת כתובתה. פירוש נדונייתה אבל אין לפרש תחת מנה ומאתים כו', ע' ראב"ן סי' ל"ג

דף מח.

ראב"י אומר שארה כסותה לפום שארה תן כסותה ע' בדו"ח להגרע"א מערכה ט"ז.
שם מי שנשתטה יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו כו'. הנה הא דב"ד יורדין לנכסיו הוא לאו דוקא משום מזונות ופרנסת ביתו. אלא משום דאין ממכרו ממכר מפני שטותו., לכן בכל מה שצריך למכור הוא רק ע"פ ב"ד כדכתב בספר המקח לרב האי גאון שער שלישי.
שם מ"ד תכשיט כש"כ צדקה מ"ד צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול, ע' בר"ן ובקצוה"ח סי' ר"צ סק"ג.
שם מי שהלך למדה"י ומתה אשתו ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה לפי כבודו כו', ע' ברמב"ם ומפרשים ספי"ד מה' אישות ובת' הרשב"א סי' תתפ"ד ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"ג סי' ל"ג.

שם האומר אם מת הוא לא תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ל"ט וסי' תתקכ"ו ובתורת האדם להרמב"ן בענין ההוצאה.

רש"י ד"ה ולא שאני לך. נשתטה דיצא מן העולם שלא לדעת מסתמא ניחא ליה שיזונו בניו ובנותיו משלו, ע' קצוה"ח סי' שנ"ח ובת' באר יצחק חא"ח סי' א' ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קצ"ב,

תוד"ה ראב"י בסה"ד. ולפ"ז תימה ברייתא דלעיל דקתני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה דמשמע דמזונות דרבנן כמאן אתיא, עמש"כ בזה במעין החכמה דף י"ד ע"א ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ל"ז.

תוד"ה לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה גרסינן ול"ג עד שתכנס לרשות הבעל כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף רמ"א ובמיוחסות סי' קמ"ד.

דף מח:

מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה דתנן הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה קמ"ל לעולם, ע' בת' משאת בנימן סי' צ'.

שם אמר רב מסירתה לכל חוץ מתרומה כו'

שם סתם חצר דידה ללין סתם חצר דידיה לנשואין, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תרי"א ובת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ו' וכלל ל"ז סי' א' ובת' הריב"ש סי' ס"ד.

שם חופה בהדיא כתיבא כי יהיה נערה בתולה כו'. ע' קונטרס כבוד חופה סעיף ב'.

תוד"ה רב אסי. וקשה לר"י דאפילו עולא דמפרש טעמא דמשנה ראשונה שמא ימזגו לה כוס למשנה אחרונה מודה דטעמא משום סמפון כו', ע' בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.

דף מט.

תוד"ה ואימא. וי"ל דהא פשיטא ליה דנשואה שאינה בעולה חשובה כבעולה כו'. ע' שעה"מ קונטרס חופת חתנים סעיף ה'.

דף מט:

באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"א סי' נ"ג ושם ח"ג סי'. רמ"ב ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קצ"ב.

שם כי הא דרבא כפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקמ"א ובת' הריב"ש סי' ר"נ.
שם הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונים מהם כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' ע"ג.
שם מהו דתימא התם הוא דליכא דטרח אבל הכא נטרח לדידיה ולדידה קמ"ל. ע' בת' הריב"ש סי' שס"ט
תוד"ה אכפייה רבא. וי"ל דאכפייה בדברים כו'. אולם בת' הרשב"א ח"ד סי' נ"ו כ' נמי דסוגרין עליו בית הכנסת ומבזין אותו, וע' במה שהארכתי בזה בחידושי לחולין ק"י ע"ב וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשנ"ה. תוד"ה הוא ע"כ נראה דאין חילוק בין מתנה למכר לענין זה אע"ג דיש מקומות שסברא הוא לחלק בין מתנה למכר כמו בעשה שורו אפותיקי ומכרו כו' ע"כ, וכ"כ התוס' בב"ק ק"ט ריש ע"א אבל אין כן דעת הרשב"א בתשובה סי' תרי"ח, וע' ב"מ ט"ז ע"א ומגילה כ"ו ע"ב דמספקא להו להש"ס אי מתנה כמכר, אולם חלות הספק שם הוא בסברא ג"כ כמו הכא ואין זה ענין לפלוגתא דר"מ וחכמים במשנה בכורות נ"ב ע"ב ובברייתא ערכין ל"א ע"ב, וצ"ע בירושלמי מעשרות פ"ב ה"א ובמע"ש פ"א ה"א וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"ב סי' ע"ב ובתומים סי' קי"ז סק"ו.
בא"ד והא דאמרינן בפ' מציאת האשה מכרו או משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין מוציאין למזונות ה"ה נתנו כו'. ע' אור שמח פי"ח הי"ג מה' אישות

דף נ.

המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ע' בת' אבקת רוכל סי' ג' ובמש"כ בחידושי לערכין כ"ח ע"א
שם וצדקתו עומדת לעד ר"ה ור"ח ח"א זה הלומד תורה ומלמדה וח"א זה הכותב תנ"ך ומשאילן לאחרים, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשל"ה ובת' מהר"ח או"ז סי' קס"ז.
רש"י ד"ה לאינצויי מי קרוב מקודם בנחלה, ע' שער התירוצים. תוד"ה עשיתינהו. ומיהו מצינו עשוי שלא בדברים כגון אין מעשין אלא לפסולות, ע"ל ר"פ המדיר תוד"ה יוציא ובמש"כ בחידושי . לערכין כ"ז ע"א.
תוד"ה אל יבזבז. מפרש בירושלמי שפעם ראשונה יכול לבזבז חומש ומכאן ואילך בכל שנה ושנה יתן חומש הריוח. ע' נובי"ת חי"ד סי קצ"ח.
תוד"ה שיהא. והא דתנן במס' אבות בן עשר למשנה כו'. ע' ראב"ן סי' צ"ה.

תוד"ה ובת תריסר. והא דפי' נמי בקונטרס בתנוקת שהיא ממהרת להביא כח לא היה צריך לפרשה כן כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ברכה סי' קס"ז אות ד'.
תוד"ה הבעל. א"נ דכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסיך כו', עמש"כ עה"ג וע"ע בס' חזקה רבה חח"מ סי' ע"ז.

דף נ:

דאמר שמואל לפרנסה שמין באב, ע"ל נ"א ע"א תוד"ה ממקרקע ובשאילתות פ' ויצא סי' כ"א ובהעמק שאלה שם.
שם רבי יודע אני בך שאין מדת הדין אתה עושה אלא מדת רחמנות כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' רכ"ט.
שם הבו לה מתמרי דעל בודיא כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב ד"ה ולענין מה שטענו. תוד"ה ומאי עלייה. אע"פ שאין לה קצבה למטה כיון דלמעלה יש לה קצבה כו', ע' תומים סי' קט"ז סק"א.

דף נא.

אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין. ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' קמ"ד.
במשנה לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קפ"ו ובראב"ן סי' ק"ז אות ג'.
שם לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך כו', ע' בת' מהרי"ק סי' צ"ז.
שם לקתה חייב לרפאותה אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי. בתשובת רב אלפס הביא מהך דהכא שאין אדם רשאי לגרש את אשתו אם אין לו לפרוע כתובתה כמובא בת' הרשב"א סי' אלף רנ"ד.
תוד"ה סוף סוף. דמההיא דפ' הכונס קיי"ל הכי דקאמר התם רש"א אכלה פירות גמורין כו' ופסקינן התם הלכה כר"ש ע"כ, הכרח לתירוץ התוס' הוא רק משום דהש"ס פסק בהדיא הלכה כר"ש, דאל"ה אין מקום לתירוצם כיון דר' יהודא פליג על ר"מ ממילא דפליג גם על ר"ש, ור' יהודא ור"ש הלכה כר"י כדאמרינן בעירובין מ"ו ע"ב. וע' בתמים דעים להראב"ד סי' קס"ח.
תוד"ה ממקרקע אלמא סבר רבא דשמין באב וא"כ גביא ממטלטלי כו'. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויצא סי' כ"א אות ז'.

דף נא:

כל שתחילתה באונס וסוף ברצון אפילו היא אומרת הניחו לו שאלמלא נזקק לה היא שוכרתו מותרת מ"ט יצר אלבשה. ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק את הנערה וע"ע תשב"ץ ח"א סי' א' ובת' מהרי"ק סי' קכ"ט.
שם והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן. ע' מה שהאריך בזה בת' מהרי"ק סי' ק"ס.
שם הני נשי דגנבן גנבי שריין לגברייהו כו' ודאי שבקינהו ואזלן מנפשייהו אסורין. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקע"ג וסי' תתר"כ ובת' מהר"ח או"ז סי' צ"א ובת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ח' ובחוט המשולש בחלק התשובות להגדא"י סי' ז' וע"ע בתרומת הדשן סי' רמ"א רמ"ב ובת' דברי נחמיה סי' ל"ב.
שם אמר אביי אלמנה לכה"ג חייב לפדותה שאני קורא בה ובכהנת אהדרינך למדינתיך כו'. הנה הוא ע"ד דורש לשון הדיוט דכל הני תנאי בב"מ ק"ד כדכ' הרא"ש בתשובה כלל ס"ח סי' י"ג.
תוד"ה וגט חוב. ורשב"א אומר דמהכא הוה מצי למידחי דגט חוב שאין בו אחריות היינו שמפורש בו דלא למיגבי ביה ממשעבדי, ע' בת' הגרע"א סי' קע"ה.
תוד"ה אונס. אע"ג דאבוה דשמואל חיישינן קאמר משמע ליה דמדאורייתא קאמר כו'. ע' בת' חמדת שלמה סוף חא"ח ובארעא דרבנן מהדורא בתרא סי' קס"ו ובווי העמודים לס' יראים סי' א' ובנובי"ת חאה"ע סי' ק"נ ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ע"ה ע"ט.

דף נב.

ת"ר נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' קכ"ח ושם שער שלישי סי' שמ"ח.
תוד"ה רצה אינו פודה וקשה דלעיל מסקינן תיקנו מצוי למצוי דמשמע דפירות ופרקון מצויין יותר כו. ע' בס' בני אהובה פי"ד הי"ט מה' אישות.
בא"ד לפי שהנשים ממהרות למות מן האנשים כו', ע"ל פ"ג ע"ב תוד"ה מיתה שכיחה ובמשך חכמה לפ' בחקותי בפסוק ואם נקבה היא ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ק"ח.

דף נב:

רשב"ג אומר רפואה שיש לה קצבה נתרפאת מכתובתה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות, ע' בת' הגרע"א סי' ק"נ.

במשנה לא כתב לה בנין דכרין דיהוי לכי מנאי כו חייב שהוא תנאי ב"ד, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רמ"ח וסי' תתכ"ד ובת' הריב"ש סי' ק"ו.
שם את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותך, ע' חזקה רבה חאה"ע סי' ס"ט.
שם אנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים אנשי יהודא היו כותבין כו', ולהכי בעי לקמן ר"פ אלמנה ניזונת ניזונת תנן וכאנשי גליל א"ד הנזונת תנן כאנשי יהודא וע' ראב"ן סי' צ"ה אות ד' שכ' דנ"מ לענין מחלוקת ואח"כ סתם.
שם מפני מה התקינו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו כו', ע' בת' מהרי"ק סי' נ"ט.
רש"י ד"ה ותיקון דתירות ברתא. שיתן לה האב ממונו שהיו בניו ראויין לירש, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויצא ר"ס כ"א.

דף נג.

דא"ל שמואל לרב יהודא שיננא לא תיהוי בעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה. והנה רבותנו בעלי התוס' עה"ת פ' חיי שרה הקשו בקרא דויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק הלא ביומא כ"ח ע"ב אמרינן דאברהם אבינו קיים כה"ת אפילו עירובי תבשילין ואיך העביר נחלתו לגמרי מישמעאל ונתן כל אשר לו ליצחק ותירצו דאברהם וישמעאל גרים היו וגר אינו יורש לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים ע"ש וקשה הלא דין זה הוא רק בגר שמת וע' קידושין י"ז ע"ב, משא"כ גבי אברהם שנתן בתורת מתנה בחייו, ואפילו בישראל וירושת בכור דאורייתא אמרינן נמי דיוכל לתת במתנה בחייו גם לאיש זר כמבואר בב"ב קכ"ז ע"ב ע"ש. ודמיא נמי להא דתבעו בני ישמעאל ובני קטורה מישראל לפני אלכסנדרוס מוקדן ואמרו ארץ כנען שלנו ושלכם דכתיב אלה תולדות ישמעאל בן אברהם וכתיב אלה תולדות יצחק בן אברהם וגביהא בן פסיסא השיבם תשובה נצחת שבחייו נתן אברהם ליצחק את כל אשר לו כדכתיב וגם לבני הפלגשים נתן אברהם מתנות ושלחם זה מעל זה כלום יש לזה על זה כלום כדאמרינן בסנהדרין צ"א ע"א והתם נמי אמרינן דהני מתנות היו שמסר להם שם טומאה ואפשר דלגבי דידהו היה שוה מתנה רוחנית זו יותר מכל המתנות הגשמיות והכלכליות שנתן ליצחק ולפי ההרגשות הגסות של בני ישמעאל ובני קטורה אולי היו מרוצים מאד והכריע עבורם כל הטענה של העברת נחלה, מלבד זה איך יפרנסו בתירוצם שיטת ר' יוחנן בקידושין שם דאפילו עכו"ם יורש את אביו דבר תורה,

עיי"ל דעצם העברת הנחלה מישמעאל גרמה מתחילה שרה. באמרה גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק ובהא דכתיב וירע מאד הדבר בעיני אברהם על אדות בנו, אפשר דגם לפניו היה קשה גזירת שרה בהעברת נחלתו ממנו, משום דאכתי לא ידע מאי זרעא נפיק מישמעאל אף אם גם בעיניו היו ניכרים שני בניו בתכונת ילדותם איך הם רחוקים זמ"ז. אכן כאשר הסכים השי"ת על דברי שרה ואמר כי ביצחק יקרא לך זרע, מני אז הלא לא הי"ל לאברהם שום חשש גם על הדורות העתידים לצאת מישמעאל, סוף דבר קושית הראשונים ז"ל בזה גבי אברהם בלתי מובן לע"ד וצ"ע כעת.

שוב מצאתי ברא"ם ולבוש האורה בפ' חיי שרה בפסוק וכל טוב אדוניו בידו שכיוונו לקושית בעלי התוס', ועמש"כ בחידושי עה"ת שם בס"ד.

שם האי נמי תקנתא דרבנן היא דא"ר יוחנן משום רשב"י כו' ע' העמק שאלה ל לשאילתות פ' ויצא סי' כ"א אות ב',

שם מעלאי דידי היינו עשייה. ע"ל ד"נ ע"א תוד"ה עשיתינהו ולקמן ר"פ המדיר תוד"ה יוציא ומש"כ בחידושי לחולין ק"י ע"ב ולערכין כ"ז ע"א וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' מ"ו.

שם בעי רבא מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי או כמוחלת לבעלה דמי כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתפ"ג ובת' הריב"ש סי' קמ"ט.

תוד"ה השתא. היינו היכא דעמדו וקדשו והכא כשרצה לחזור עדיין לא קדשו. ע' נובי"ת חח"מ סי' מ"ב ובאבני מלואים סי' נ"א סק"ג.

דף נג:

א"ל רב חסדא לרב יוסף מי שמיע לך מיניה דרב יהודא ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות כו' ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ג.

רש"י ד"ה ארוסה יש לה מזונות מן האחין או לא מסברא לית לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל כו'. ע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' צ"ה ובס' אור גדול סי' יוד פיסקא ג' וע"ע בת' מהרי"ק סי' נ"ט ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' מ"ה.

דף נד.

תני רב יוסף בביתי ולא בביקתי אבל מזוני אית לה כו'. ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ק"מ.

שם מ"ד כיחלה ופירכסה אבל זינתה אית לה מ"ט יצר אנסה, ע' חזקה רבה חי"ד ר"ס רי"ש.

שם התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות כו'. אי האי ב"ד הוא הראוי לדון או שיש בידם להגבות כתובתה ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' כ"ה.
שם רב אמר הלכה כאנשי יהודא ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל כו'. ע' ראב"ן סי' צ"ה אות ד' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תת"ע ובשערי תשובותיו ח"א סי' רפ"א ובח"ב סי' ד' ובת' הריב"ש סי' ק"ז ובאבני מלואים סי' י"ג סקי"ז.
שם אלמנה רב אמר שמין מה שעליה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רי"ד ובמיוחסות סי' קט"ו וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים ס"י קצ"ז וסי' ר"ח ובת' הריב"ש סי' ש"א.
שם כי מעיינת בה הלכתא כוותיה דרב מ"ט כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה. ע' נוב"י תנינא חאה"ע סי' ק' וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' ל"ד ובקצוה"ח סי' של"א סק"ב.
שם ההוא דאמר להו נדוניא לברת זל נדוניא א"ר אידי בר אבין פורנא ליתמי, ע' בראש"ש ובקצוה"ח סי' רנ"ג סק"ז.

דף נד:

במשנה נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רס"ח רפ"ה.
שם ראב"ע אומר מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא ע"מ לכנסה. ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ב וסי' פ"א.
שם פשיטא מהו דתימא קיצותא עבדו רבנן שלא לבייש את מי שאין לו קמ"ל, ע' בת' הריב"ש סי' ס"ה.
שם תנאי כתובה ככתובה דמי נ"מ כו' לשבח. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב ד"ה ולענין מה שטענו ובת' מהר"ם ב"ב סי' תקע"ד ושם בתקכ"ט ובשערי תשובותיו ח"ב סי' ע"ח וע"ע תוס' ב"ב קנ"ט ע"א ד"ה ולימרו ובת' הרמ"א סי' ד' ובת' הרא"ש כלל מ"ג סי' ד' ובת' הריב"ש סי'
רש"י ד"ה שכנגדי אנוש כערכי וראוי לחלוק עלי, ע' ברש"י דלקמן פ"ד ע"ב ד"ה שכנגדי ובת' מהרי"ק סי' קס"ט.
תוד"ה אע"פ. אע"פ שאין אדם מקנה דשלב"ל מ"מ אדם משעבד דשלב"ל כו', ע' תוס' ב"ב קנ"ז ע"א ושם קנ"ט ע"א ובת' הרמ"א סי' ע"ט וס' צ"ב ובת' מהרי"ק סי' קט"ז ובתומים סי' סמ"ך סק"י.
תוד"ה ולעוברת על דת, ואיילונית נמי תוספות דכתב לה מתנה בעלמא מחמת חיבת לילה הראשונה כו'. ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' קמ"ח.

דף נה.

טרפא ממשעבדי יסבון תנן. ע' בת' שארית יוסף סי' י"ב.
שם מיטלטלי ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקע"ג.
שם ייחד לה ארעא בארבעה מצרנהא בלא שבועה כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רנ"ז ובשערי תשובותיו ח"ב סי' ו'.
שם קנו מיניה לא צריך אימלוכי ביה. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רפ"א.
שם דשמעינן ליה לר' נתן דאזיל בתר אומדנא דא"ר נתן הלכה כר"ש שזורי במסוכן כו' ע' בת' אחיעזר חאה"ע סי' כ"ח וע"ע בת' מהרי"ק סי' קכ"ט.
תוד"ה ולשבועה. ולא אתי שפיר למאן דמשוה שאר שטרות לכתובה כו'. ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' קצ"ב.
תוד"ה ולשביעית. ואור"י דלמ"ד בפ"ב דגיטין פגמה אע"פ שלא זקפה גבי כתובה דמשמט נ"מ אם פגמה הכתובה הוי כאילו פגמה התוספת כו', ע' תומים סי' ס"ז ס"ק י"ח.

דף נה:

ורב לא אזיל בתר אומדנא והא איתמר מתנת שכמ"ר שכתוב בה קנין כו'. ע' קצוה"ח סי' ר"נ סק"י ובת' אחיעזר חי"ד סי' כ"ב ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ז.
רש"י ד"ה מתנת שכמ"ר. ואילו גבי בריא משום קנין לא קני ביה שאין מטבע נקנית בחליפין. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ב.
תוד"ה שאם. ועוד דאפילו אגב קרקע דמטבע נקנה אין הלואה נקנית כו', ע' תומים סי' ס"ו ס"ק נ"ד.

דף נו.

אלא תרווייהו אזלי בתר אומדנא כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ה'.
שם בעי דבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תמ"ב וסי' תתס"ח.
שם בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו את"ל חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה אבל חופה דלא חזיא לביאה לא א"ד ל"ש תיקו, ע' ברמב"ם ומפרשים פ"י ה"ב מה' אישות ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קמ"ד ובת' הגרע"א סי' קנ"ט וע"ע בת' משאת בנימן סי' צ'.

שם האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין ליך עלי שאר כסו"ע ה"ז מקודשת ותנאו בטל דר"מ ריי"א בדבר שבממון תנאו קיים כו', ע' ראבי"ה סי' קנ"א ובמה שהארכתי בחידושי לב"מ נ"א ע"א.

שם ר' יהודא אומר בדבר שבממון תנאו קיים. הנה לפ"מ דר"מ סבר דאמרינן מתנה עמש"כ בתורה תנאו בטל גם בדבר שבממון הלא ס"ל בזה כרשב"ג דמשנתנו לקמן ר"פ הכותב. והנה ר' יוחנן דאמר לקמן ע"ז ע"א ובכ"מ דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ודאי דסבר כרשב"ג דר"פ הכותב. וא"כ תקשה לדידיה היכי מזכי שטרא לבי תרי הלא איהו פסק בעירובין מ"ו ע"ב ר"מ ור' יהודא הלכה כר' יהודא ולקמן שם פסק כרשב"ג דהיא דעת ר"מ, ואף דאמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן וע' רש"י ב"מ ל"ח ע"ב, אבל עכ"פ למאן דס"ל דר' יוחנן קאמר הכי באין יוצא מן הכלל, אליביה תקשה כנ"ל אולם לשיטת הרמב"ם בתשובה דפוס ירושלים סי' שי"ט דתנאי ירושה נשתנו משאר תנאים לפ' שנאמר בפ' נחלות והיתה לבני ישראל לחוקת משפט התורה הקפידה על דין לשון ירושה שינהוג כסדר הזה וע' לח"מ פכ"ג ה"ה מה' אישות, ולפי שיטה זו לאו בני חדא בקתא דין ירושה עם שאר מתנה עמש"כ בתורה, וע' מה שהאריך בזה באור זרוע לב"מ ס"פ הפועלים.

תוד"ה הרי זו. ע"כ בדכפליה לתנאיה איירי כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' נ"ו.

בא"ד ואור"י דאי לאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ה"א דשום תנאי אינו מבטל את המעשה כו'. הנה במאי שכתבו התוס' דנזירות הויא כמעשה ע' ביאור כוונתם בהפלאה. וע"ע בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ז.

בא"ד וכ"ת ה"נ והתנן בהחובל קרע את כסותי ושבר כדי ע"מ לפטור פטור ותירץ ה"ר אלחנן דהתם נמי כו', ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' בהר ס"ס קי"ג.

דף נו:

אמר אביי ודאי דדבריהם עבדו רבנן חיזוק ספק דדבריהם לא עבדו רבנן חיזוק. ע' בת' הריב"ש סי' רכ"א ובת' חו"י סי' מ"ו.

שם והא שמעינן ליה לר"מ דאמר כל המתנה עמשכב"ת תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים קסבר ר"מ כתובה דאורייתא, ע' בדו"ח להגרע"א מערכה ט"ז.

תוד"ה ושמעינן. מ"מ הו"ל לשנות כי היכי דקתני עונה אע"ג דמודה בה ר' יהודא. ע' בת' מהרי"ק סי' יוד.

תוד"ה קסבר. אע"ג דכתובת אלמנה דרבנן מ"מ עיקר כתובה דאורייתא היא כו'. ע' מל"מ פ"ח ה"א מה' מלוה.

דף נז.

והא א"ר נחמן אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו כו' ע' בת' הרא"ש כלל נ"ג סי' ה' ובמש"כ בחידושי לזבחים ק ד ע"א בתוד"ה אבל וע"ע בווי העמודים לס' יראים סי' י"ז אות ט"ז.
שם כי אתא רבין א"ר שמעון בן פזי אריב"ל משום בר קפרא מחלוקת לבסוף אבל בתחילה ד"ה מוחלת כו', ע' בת' מהרי"ק סי' פ"ט.
במשנה נותנין לבתולה יב"ח משתבעה הבעל כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ג.

דף נז:

מנה"מ א"ר חסדא דא"ק ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור כו', והנה בשאילות שלום לשאילתות פ' ויחי ר"ס ל"ה הקשה הלא בירושלמי מו"ק אמרינן דאין למדין מקודם מתן תורה והובא נמי בתוס' מו"ק ד"כ ע"א. וכמ"כ הקשה על עוד כמה סוגיות דילפינן מקודם מ"ת, ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ב סי' מ"ח הוסיף על דבריו עוד להקשות מהרבה מקומות אחרים ע"ש, אולם לפ"מ שהארכתי בחידושי עה"ת פ' ויחי ולחולין ט"ז ע"א ושם פ"ה ע"א להורות דהירושלמי ס"ל דלא ילפינן מקודם מ"ת כנ"ל אכן בכלל היא מחלוקת בזה בבבלי גם בין התנאים ואח"כ בין האמוראים, ובזה תתפרש נמי סוגיא דיומא כ"ח ע"ב ע"ש, א"כ י"ל דגם רב חסדא דבסוגיין ס"ל דילפינן וממילא סרו קושיתם מכל המקומות בש"ס.
שם קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב כו', ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ח.
שם דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנאמר כו' מה טעם אמרו אינה אוכלת שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה, ע' מל"מ פ"ז הי"ז מה' תרומות ובנובי"ת חי"ד סי' ר"ב ובמעין החכמה דפוס רעדלהיים דף ס"ג ע"א וע"ע אור זרוע ה' נדה סי' שנ"ו.
שם אי הכי נכנסה לחופה ולא נבעלה נמי התם מיבדק בדיק לה והדר מעייל, ע' בת' מהרי"ק סי' ק"ה.
תוד"ה אי איהי. משמע כיון דלא נפקא ליה מינה הוי מרידה ופוחתין מכתובתה ותימה כו', ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' ח'.

דף נח.

תוד"ה הנהו. ועוד אמרינן בפ' האומנין שפחה זו שוטה היא נכפית היא ה"ז מקח טעות כו' ומפרש ר"ת קלא אית להו ולא שכיחי כו' והנהו נמי דפ' האומנין לא שכיחי ע"כ. כוונתו דגדלות מומין אלו דשוטה ונכפית מפרסם אותן וע"י הקול דאית להו לא שכיחי שיטעו בהן. וע' בת' הרא"ש כלל מ"ב סי' א'.

דף נח:

במשנה המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת כו', ע' מה שהאריך בזה הגרע"א ז"ל בדרשותיו מערכה ט"ו ובתשובותיו סי' רכ"ד, שם א"ר הונא א"ר יכולה אשה לאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה כו', ע' באבני מלואים סי' ס"ט בדיוק לשון הש"ס. וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' סמ"ך.

שם לא תימא טעמא דר"מ משום דקסבר אדם מקדיש דבר שלב"ל כו'. פי' דהיה מקום לאמר דהקדש ל"ד בזה להדיוט. אלא דאע"ג דס"ל א"א מקנה דשלב"ל מ"מ לגבי הקדש סבר דיד הקדש על העליונה כהא דב"מ נ"ז ומנחות ד"צ ע"ש, לה"ק דלענין דשלב"ל שוה שיטתו הקדש להדיוט רק טעמיה הכא הוא משום שיכול לכופה למעשה ידיה כו', וע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' קכ"א ובנחל יצחק סי' י"ז סי"ב ענף א'.

תוד"ה לאחר שאתגייר. וא"ת דבספ"ק דגיטין אמרינן דאפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל ה"מ לדבר שהוא בעולם כו', ע' אבני מלואים סי' מ"ג סק"א.

בא"ד ולאחר שימות בעליך ואחותיך כגון בגוססת, ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ד ובס' חזקה רבה חח"מ סי' ע"ז.

דף נט.

אמר שמואל הלכה כר' יוחנן הסנדלר כו', ע' בת' הרא"ש כלל ק"ב סי' יוד.

שם יאסר דשלב"ל על חבירו שכן אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו כו', ע' בת' הרא"ש כלל י"ב סי' ב'.

שם אילו האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תיקדש מי לא קדשה, ע', ת' הרשב"א סי') אלף רי"ב ובת' הרא"ש כלל צ"ט סי' ג'

שם מתקיף לה ר' ירמיה מי דמי התם בידו להקדישה הכא אין בידה לגרש את עצמה. ע' בת' הרשב"א סי' תש"ו ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ל' ובאבני מלואים סי' מ' ס"ק י"א.

דף נט:

קונמות קא אמרת שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו כו', ע' בת' הגרע"א סי' רכ"ד וע"ע במיוחסות סי' רס"ט.
שם נתגרשה אינו כופה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ג.
שם ואם היה מכירה נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה, ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"א סי' נ"ג ובת' הריב"ש סי תס"ג.
שם מחוורתא מתניתין דלא כב"ש, ע' נובי"ק חאה"ע סי' י"ד ט"ו ושם סי' י"ח.
תוד"ה שדה. משמע מ דבעודה ממושכנת אינו יכול להקדיש כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קע"ב ובתוס' ב"מ ע"ג ע"ב ד"ה השתא ובמש"כ בחידושי שם.
בא"ד וא"ת והא דאמר בפ' האומר משקלי עלי הקדישו משכיר כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' רמ"א ובס' הזקה רבה חח"מ סי' ל"ד.
תוד"ה קונמות וא"ת כל אדם יפקיע כל ממונו מבעל חובו ע"י קונם כו', ע' תוס' גיטין ד"מ סוף ע"א ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שע"ב ובת' מהרי"ט ח"א סי' ה' ובתומים סי' ע"ג סק"ז ובקצוה"ח סי' קי"ז סק"ה וע"ע בתרומת הדשן סי' רע"ב,

דף ס.

ת"ד יונק תינוק והולך עד כ"ד חדש מכאן ואילך כיונק שקץ דברי ר"א ד' יהושע אומר אפילו ארבע וחמש שנים פירש לאחר כ"ד חדש וחזר כיונק שקץ. הנה כוונת הברייתא דבפירש וחזר גם ר' יהושע מודה לשיעורא דכ"ד חדש כדכתב בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ע"ט ובת' ריקאנטי סי' רל"ט ובנובי"ק חאה"ע סי' כ' ובת' הגרע"א סי' נ"ה.
שם תניא ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מ"ט יונק מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן. ע' בת' הגרע"א סי' ה'
שם מינקת שמת בעלה בתוך כ"ד חדש ה"ז לא תתארס ולא תנשא עד כ"ד חדש דברי ר"מ כו' ע' בת' הרא"ש ריש כלל נ"ג ובנובי"ק חאה"ע סי' י"ד וסי' י"ז י"ח וע"ע בתרומת הדשן סי' רט"ז.
תוד"ה יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא ודם מהלכי שתים טמא. בתו"כ גרסינן בשר במקום דם כו', ע' בת' הריב"ש סי, שע"ג.
תוד"ה גונח. וקשה לר"ת מהא דאמר בפ' חרש אבא שאול אומר יונקים היינו מבהמה טהורה ביו"ט כו', ע' במיוחסות סי' ר"ו.

תוד"ה מפרק וא"ת אפילו לא הוי כלאחר יד נמי דהא אין דישה אלא בגידולי קרקע כו'. וכן האריכו התוס' ביבמות קי"ד ע"א ובשבת ע"ג ע"ב ובב"מ פ"ט ע"א ועמש"כ בחידושי שם וע"ע באור זרוע ח"ב סי' נ"ח ובת' הריב"ש סי' קכ"א.

דף ס:

שב"ש אומרים עשרים וארבעה חדש ובה"א שמונה עשר חדש. ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' רי"ד אות י"ח.

שם ארשב"ג אני אכריע כו' לפי שאין החלב נעכר אלא לאחר שלשה חדשים, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' וירא סי' י"ג אות ב'.

שם האי מילתא דאמור רבנן אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי אינש במקום רביה לא משום דמיחזי כאפקירותא אלא משום דלא מסתייעא מילתא למימרא כו', ע' בת' משיב דבר ח"א סי' כ"ד וע"ע בת' מהרי"ק סי' קס"ט.

שם א"ל ר"פ ואתון לא תסברוה מהא דתניא הרי שהיתה רדופה כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ל"א.

רש"י ד"ה לבי ריש גלותא. אלמנות שהיו בהן מניקות כו', ע' אבני מלואים סי' י"ג ס"ק י"ז.

תוד"ה ואמר ר"נ. ונתנה בנה להניק שמא תחזור בה. ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' א' מה שהאריך בזה וע"ע במיוחסות סי' קל"ב ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ד ובת' מהר"ח או"ז סי' קפ"ב ובת' ריקאנטי סי' ר"מ ובת' הרא"ש סוף כלל י"ח ובת' הגרע"א סי' צ"ה ובח"ס אה"ע ח"א סי' ל' ובהעמק שאלה לשאילתות פ' וירא סי' י"ג אות ז ח'.

תוד"ה והלכתא. רבינו שמשון הזקן אומר דגרושה מותרת לינשא דלא משעבדא להניק כו' ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ח' ובאגודת אזוב מדברי חאה"ע סי' ד' ה'

דף סא.

כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס כו' אמר רבא לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה, ע' ראב"ן סי' שי"ט ובראבי"ה סי' קע"ג וסי' קצ"ב וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' צ"ט.

רש"י ד"ה אבל מוזגת. דבר שאינו טורח ומשום דמילי דחיבה נינהו כו'. ע' מה שהאריך בזה במל"מ פכ"א ה"ג מה' אישות.

דף סא:

אכל בסתם דברי הכל יוציא לאלתר ויתן כתובה כו', ע' בת' הריב"ש סי' קכ"ז.
רש"י ד"ה המדיר את אשתו. כגון דאמר יאסר הנאת תשמישך עלי אבל הנאת תשמישי עליך לא מיתסרא דהא משועבד לה כו', ע' ברש"י ותוס' לקמן ר"פ המדיר ובת' הרשב"א סי' אלף רל"ב.

דף סב.

ר' אבהו הוה קאי בי באני הוו סמכי ליה תרי עבדי איפחת בי באני מתותיה כו', ע' בת' חות יאיר סי' קנ"ב.

דף סב:

מי איכא אבא דקאים מקמי ברא. ע' קידושין ל"ג ע"ב וברמב"ם פ"ו ה"ד מה' ממרים ובמפרשים שם וביו"ד סי' ר"מ ס"ז ובש"ך שם סק"י.

דף סג.

במשנה לעולם הוא פוחת והולך עד שאם תפול לה ירושה ממקום אחר גובה הימנה, ע' בת' הריב"ש סי' שס"א.
שם מורדת ממאי ר"ה אמר מתה"מ ר' יוסי בר"ח אמר ממלאכה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רכ"ח רס"א תתקמ"ו ובשערי תשובותיו שלו הנדפס בברלין תרנ"א ח"א סי' רמ"ב וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ד וסי' ר"ג.
שם והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה, ע' בתוס' לקמן ר"פ המדיר ד"ה יוציא ובמש"כ בחידושי שם וע"ע נובי"ת חאה"ע סי' צ'.
רש"י ד"ה יוציא ומתניתין מוסיפין תנן ואינו מוציא לאלתר. ע' בת' הרא"ש כלל מ"ג סי' ד'.
תוד"ה ברתיה. וי"ל דאע"ג דקאמר הכא דעבדא הכי לבן עזאי מ"מ לא נשאה אלא באירוסין ע"כ. הנה ע"פ פי' זה היה מקום לפרש כוונת רש"י בחגיגה י"ד ע"ב שכ' שמת בחור, כפשוטו. אולם לפי' התוס' ביבמות ס"ג ע"ב צריך לפרש בכוונת רש"י בחור השנים.

דף סג:

אלא מתשמיש כו"ע ל"פ דהויא מורדת כי פליגי ממלאכה כו', ע' מה שהאריך בסוגיא זו בס' אור גדול סי' ד'.
שם ה"ד מורדת אמר אמימר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה כו'. ע' מיוחסות סי' קל"ד ובת' מהרי ב"ר ברוך סי' תמ"ג ובשערי תשובותיו שלו הנדפס בברלין תרנ"א ח"א סי' נ"ג וסי' תקכ"ח ובת' מהרי"ק סי' כ"ט ובת' הריב"ש סי' שס"ב.
תוד"ה אבל. ויש לדחות דהתם נוטלת כתובה דוקא איכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר אבל הכא דיוצאה בלא כתובה לא, ע' בת' חמדת שלמה חא"ח סי' י"ז וע"ע בת' מהרי"ק סי' ע"ב ובס' תשובת שמואל סי' ח' ובנובי"ת חאה"ע סי' י"ב.
בא"ד ואמאי תהא נאמנת במיגו דאי בעיא אמרה מאיס עלי כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ע' ושם מ"ת סי' כ"ג ובחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' ב'.
בא"ד אבל אי הוה מירכס הוה אסירא לבועל כדאמרינן בפ"ב דיבמות הואיל ומכוער הדבר תצא כו'. ע' בת' הגרע"א סי' ק' ק"א וע"ש סי' קי"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ד אות ח'.
בא"ד ועוי"ל דהתם איירי כגון שבתחילה כששאלוה שתקה ולאחר שעה אמרה דאינה טמאה ונותנת טעם על שתיקותה, ע' בהפלאה ובחזקה רבה חאה"ע סי' רל"ג.

דף סד.

תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' נ"ג וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ח.
שם כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. ע' ברש"י ותוס' יבמות ל"ט ע"ב ד"ה אמר רב ובת' הרא"ש ריש כלל נ"ב.
שם אלא בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרה לקבורה ה"נ שומרת יבם בבאה מחמת טענה כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קצ"ב וסי' אלף רמ"ז
שם אידי ואידי שתבעה ליבם ולא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה כו' עכשיו שאין מתכונים לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום, ע' אור זרוע ה' יבום סי' תרל"ח ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ו,
תוד"ה משום וא"ת כיון דלא פשיט הממע"ה וכיון דתפסה לא מפקינן מיניה כו', ע' תומים בקונטרס קיצור תקפו כהן סי' צ"א.

תוד"ה תבע לחלוץ. דאיכא למימר דכפינן ליה אבל אין נזקקין לכתוב עליו איגרת מרד להוסיף על כתובתה ע"כ, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ל"ו.
תוד"ה ודיני חליצה ויבום. פי' בקונטרס בהחולץ גבי הא דמייתי התם מתני' דבכורות משנה ראשונה ואחרונה ע' בס' התרומה סי' קל"ג.

דף סד:

במשנה המשרה את אשתו ע"י שליש כו', ע' מיוחסות סי' ק"ד ובנובי"ק חא"ה סי' ל"ח שם כמאן כר' חידקא דאמר ארבע סעודות חייב אדם לאכול בשבת אפילו תימא רבנן דל חדא לארחי ופרחי כו', ע' לח"מ פי"ב ה"י מה' אישות.

דף סה.

אמרה ליה פסוק לי מזוני פסק לה כו' קטלית ליך תלתא כו', ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' תולדות סי' י"ח אות ד' ובחזקה רבה חאה"ע סי' פ"ז.
שם אמר לה ידענא ביה בנהמני דלא הוה שתי חמרא, וכ' רבינו חננאל לתענית י"ז משום דאביי קאמר התם כמאן שתו האידנא כהני חמרא כרבי. ומזה מוכח דרבנן אסרי והלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו. ואביי דהוא כהן מבני עלי בע"כ דלשיטתיה לא הוה שתי חמרא ע"ש ומובא נמי בראבי"ה סי' תת"ע. וע' ר"ה י"ח ע"א ובחולין קל"ג ע"א ובמש"כ בחידושי שם.
שם אמרה לה קטלית ליך תלתא ואתת למקטל אחרינא. בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל ח"א סי' ל"ה ובח"ס אה"ע ח"א סי' כ"ג.

דף סה:

ואגב אורחיה קמ"ל דניתבינהו ניהלה במועד כי היכי דניהוי לה שמחה בגווייהו, ע' תרומת הדשן סי' ל"ו.
שם ת"ר מותר מזונות לבעל. ע' נזיר כ"ד ע"ב תוד"ה שקימצה ובס' בני אהובה פי"ח ה"ד מה' אישות,
שם אלא למ"ד תשמיש מאי אוכלת לישנא מעליא כו', ע' בת' הרא"ש כלל ח' סי' ז'.
שם אבל זן קטני קטנים עד כמה עד בן שש כו', ע' בת' הריב"ש סי' תס"ח וע"ע בספר המקח לרב האי גאון שער שלישי.

תוד"ה אבל זן קטני קטנים וכייפינן ליה והא דקאמר בפ' נערה כפו ליה אסיתא היינו יתרים על שש. ע' בתוס' לעיל מ"ט ריש ע"ב ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך הנדפס בברלין תרנ"א ח"ב סי' רמ"ב רמ"ד.

דף סו.

במשנה פסקה להכניס לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל דפוס ירושלים סי' פ"ב.
שם וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תרע"ג.
רש"י ד"ה ומשני. מציאתה כהעדפה שע"י הדחק דרוב מציאות צריך לחזור אחריהם כו' ע' בס' בני אהובה ר"פ כ"א מה' אישות.
רש"י ד"ה שתים שלש, שומרת קישואים כו' או ביצי תולעים העושים משי שהנשים מחממות אותן בחיקן והם נוצרים ע"כ. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ע"ד מש"כ בזה לענין מלאכה כזו בשבת.
רש"י ד"ה הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה. לפי שמשתכר בהן ע' בת' מהרי"ק סי' פ"א.

דף סו:

במשנה פסקה להכניס לו כספים כו' רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה. ע' בת' שארית יוסף סי' מ"ה.
רש"י ד"ה פסקה להכניס לו כספים שהן מוכנים לשכר מיד ע"כ במהרי"ק שרש צ"ה משמע שהי"ל הגרסא ברש"י שהוא מוכן לסחורה מיד ע"ש.

דף סז.

אי לאו בכלים של כסף דפחתי לא בכלים של זהב דלא פחתי. ע' מעילה י"ט ע"א ובמש"כ בחידושי שם.
שם בשמים של אנטוכיא הרי הן ככספים כו' גמלים של ערביא כו', ע' בת' הריב"ש סי' ק"נ.
תוד"ה גמלים. ומכאן פוסקין דמטלטלי דידן משתעבדי לכתובה דהוו כגמלים דערביא כו' ואין נראה לר"ת כו', ע' בס' בני אהובה פט"ז ה"ז מה' אישות וע"ע בראב"ן סי' ק"ז אות ב' ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' ס"ו ובתומים סי' ק"ז סק"ד ובחזקה רבה חאה"ע סי' קל"ט.

דף סז:

אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו כו', ע' סה"מ שרש ראשון וברמב"ן שם.

שם ולא חיישת לדוחקא דציבורא א"ל אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתנינא עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו בעתם לא נאמר אלא בעתו מלמד שבל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו בעתו כו', והנה ביומא ל"ח אמרינן, מכאן אמר בן עזאי (ובירושלמי שם ספ"ג הגרסא בן זומא) בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך ומשלך יתנו לך כו'. וע"ש ברש"י ובהגהות הב"ח והלשון שם מכאן אמרו. הוא ממעשה בית גרמו ובית אבטינס שבקשו חכמים לדחותם ממקומם ולא יכלו כדפירש"י שם. הרי מדוע היה צריך ממה דאירע מעשה כזו בבית גרמו ובית אבטינס. הלא בלא"ה מקרא מלא הוא דדרשינן מיניה הכא דלכל אחד ואחד נותן הקב"ה פרנסתו בעתו ואינו נוגע ממה שמוכן לחבירו, ועל סמך זה קאמר אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא וי"ל דהתם איירי בפרנסה תמידית להחיות נפשו ומשפחתו, וקרא איירי דאפילו אם אין לו מקור תמידי לפרנסה, והוא צריך מזון סעודה אחת לחיי שעה, על זה נמי רמז הכתוב, דלכל איש פרטי יזמין הקב"ה פרנסתו, ולהכי לא כתיב בעתם אלא בעתו והביא לזה מעשה רב, דאתאי אחתיה דרבא דלא חזיא ליה תליסרי שני ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן, רק בשביל עני זה שהיה רגיל בכך.

שם חוזרין ונפרעין הימנו הו לא שקיל אר"פ לאחר מיתה. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' י"ט וסי' קכ"ח.

שם ת"ר העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס כו' תעביטנו זה שיש לו ואין רוצה להתפרנס כו'. ע' העמק שאלה לשאילתות ר"ס קמ"ז

שם מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכפורי כו' עייפינהו ושדרינהו ניהליה כו', ע' מה שהק' במהרש"א ומה שתירץ בשער התירוצים

שם ה"מ מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה, ע' שאילתות פ' תשא ס"ס ס"ד ובהע"ש שם.

דף סח.

אלא לאו עני עני בדעת עשיר עשיר בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנין לה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"ה.

תוד"ה כאן. וק"ק דמשנה דאין מחייבין אותו למכור גבי לקט שכחה ופאה ומשמע דברייתא נמי כו', ע' במה"פ לירושלמי פאה פ"ח ה"ז ובאור זרוע ה' צדקה סי' י"ד ובכפתור ופרח פרק מ"ד.

דף סח:

דא"כ קשיא דרבי אדרבי דתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויצא סי' כ"א אות ד'.
שם א"ר הונא אמר רב פרנסה אינה כתנאי כתובה כו', ע' בס' בני אהובה ר"פ כ' מה' אישות ושם הלכה ה'.

דף סט.

האחין ששיעבדו מהו הוה יתיב ר"ח קמיה א"ל מכרו או משכנו כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רס"ו.
שם מכרו או משכנו ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך דפוס ברלין תרנ"א שער שני סי' ע"ב.
שם איבעיא להו לר' יוחנן לא שמיע ליה הא דרבי ואי שמיע ליה הוה מקבל ליה א"ד שמיע ליה ולא מקבל ליה כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' יוד
שם גדולה מזו אמרו מוציאין לפרנסה כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' נ"ו ובת' הריב"ש סי' ק"ז.
שם הוה יתיב רב ששת גביה א"ל זיל אימא ליה ובשמתא יהא מאן דלא א"ל כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ב'.
תוד"ה ואישתיק. מכאן היה רגיל ר"ת כשהיה יושב בדין כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתע"א
תוד"ה ובשמתא. וי"ל דה"מ בדבר שהמנודה מסופק בשעת הנידוי אם יתקיים התנאי כו', ע' בתוס' מכות י"א ריש ע"ב ובראבי"ה סי' תת"מ.

דף סט:

אמר רבא הלכתא ממקרקע ולא ממטלטלי בין למזוני בין לכתובה בין לפרנסה, ע' שאילתות פ' ויצא ס"ס כ"א ובהעמק שאלה שם.
שם בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום. ע' בת' הריב"ש סי' שע"א וע"ע בספר המקח שער ג'.

שם איתמר רב יהודא אמר שמואל הלכה כר' יוסי רבא אמר ר"נ הלכה כר"מ, לכאורה לפי הני כללי דר' יוחנן בעירובין מ"ו ע"ב דר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי א"כ אין מקום לפלוגתא זו ובע"כ דלפ"מ דמסיק שם דרב לית ליה להני כללי, לפ"ז מוכח מהכא דגם ר"נ לית ליה להני כללי דר' יוחנן שם אלא דמסתפקנא בדעת שמואל דהכא דפסיק הלכה כר' יוסי, אי משום דגם איהו ס"ל כרב דליתנהו להני כללי דר' יוחנן ומשו"ה איצטריך ליה לפסוק דהלכה כר' יוסי, או אפשר דאיהו ס"ל כר' יוחנן דהתם, אלא משום דר"נ פסיק כר"מ משו"ה הוכרח הוא לפרש דעתיה הכא. דהלכה כר' יוסי. אבל באמת לדידיה גם בעלמא הלכה כר' יוסי לגבי ר"מ וע' בבאר שבע להוריות ד"ב ע"א וצ"ע.

שם ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנים להם אלא שקל, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' צ"ב ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקמ"ב. תוד"ה הא מני. ותימא אי לית ליה ל"ל למימר לא יהא אלא שדה כו' ע' בפתח השער לספר המקח.

דף ע.

אמר רפרם ל"ש אלא שאין שם אפוטרופוס כו'. נ"ב וה"ה ב"ד כמבואר בספר המקח לרב האי גאון שעד שלישי. במשנה המדיר את אשתו מליהנות לו כו', ע' מה שהאריך בזה הגרע"א בדו"ח מערכה ששה עשר.

שם ר' יהודא אומר בישראל חדש אחד יקיים כו', עי' בת' מהרי"ק סי' נון.

שם וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמיניה דמפקע לה לשיעבודה כו', ע' מחנה אפרים ה' שבועות סי' ה' וסי' י"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' סמ"ך אות א' וע"ע בתרומת הדשן סי' רע"ב,

תוד"ה הא קיי"ל. ואור"ת דלא אמדינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשהושלש מתחילה לכך כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ת"כ וסי', תתקס"ו.

תוד"ה אבל. פר"ח דוקא מכר אבל מתנתן מתנה כו'. ע' בת' שארית יוסף סי' י"ד.

תוד"ה המדיר. פי' בקונטרס דאין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משתעבד לה כו'. ע' ברש"י דלעיל ס"א ע"ב ד"ה המדיר את אשתו ובת' הרשב"א סי' אלף רל"ב ובמחנה אפרים ה' נדרים סי' כ"ב ובחידושי פאר יעקב מהגאון בעל שבות יעקב.

תוד"ה יוציא. ור"ח הביא מירושלמי דכל הנך יוציא דמתניתין אין כופין והכי איתא התם אין מעשין אלא לפסולות כו', ע"ל ד"נ ע"א תוד"ה עשיתינהו ובמש"כ בחידושי לחולין ק"י ע"ב ולערכין כ"ז ע"א וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקכ"ז ובשערי תשובותיו שלו

הנדפס בברלין תרנ"א ח"א סי' יוד ובח"ס אה"ע ח"ב סי' סמ"ך וע"ע בת' הריב"ש סי' קכ"ז ובת' ח"צ ס"ס ל"א.
תוד"ה ה"נ. וי"ל דא"כ אפילו שמואל כו'. הנה במהרש"ל ומהר"ם מוחקים תיבת אפילו אכן בת' חו"י סי' ל"ב מקיים תיבה זו,

דף ע:

ואם איתא להא דר"ה א"ר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה כו', ע' בתוס' שבועות מ"ו סע"א ובדרושי הגרע"א מערכה ט"ו ובתשובותיו סי' רכ"ד ובקונטרס פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
שם לא צריכא דרגילה בבית נשא וקא מגלגלא בהדיה דאמרה ליה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קמ"ז.
שם בדליקה התירו לאמר כל המכבה אינו מפסיד בדליקה למעוטי מאי לאו למעוטי כה"ג לא למעוטי שאר איסורים דשבת, ע' בס' התרומה סי' רמ"ו ובחזקה רבה הא"ח סי' מ"ח.
תוד"ה שהגיעו. פי' בקונטרס דמדאורייתא לא משתעבד לה לפיכך הגדר חל וקשה דא"כ מן הנשואין נמי יחול הגדר מה"ט דהא קיי"ל דמזונות נשואה דרבנן. ע' מה שתירץ בזה בס' צבי גאון יעקב סי' כ"ב בהגה"ה.

דף עא.

ואת"ל זוגי זוגי קתני אימא ר"מ ור' אלעזר אומרים היא נתנה ר' יהודא ור' יוסי אומרים הוא נותן, והנה בת' הגרע"א ס"ס קפ"א הביא מת' הרמ"ע מפאנו סי' פ"ה שהקשה לו השואל במשנה דפרה פי"א אזוב שלקחו לחטאת דנחלקו ר' יהודא ור' יוסי ור"ש על ר"מ דליתני סתם וחכמים אומרים והשיב הרמ"ע וז"ל מיום שעמדתי על דעתי אני שונה בה דברי ר"מ ור' יהודא ופליגי עליה ר' יוסי ור"ש. וע"ז כ' הגרע"א וז"ל ובזה תמה אקרא דמה יענה בההיא דגיטין כ"ה הלוקח יין מבין הכותים כו' דברי ר"מ ר' יהודא ור' יוסי ור"ש אוסרין דבההיא ליכא למימר לשנות דברי ר"מ ור' יהודא דהא פרכינן שם בגיטין דר"י אדר"י כו' וכן הביא מהא דסוכה כ"ד בההיא דהלוקח יין כו' ע"ש, ולע"ד תמה אקרא על תמיהתו הלא לפ"ד הגרע"א דבגיטין ובסוכה מוכרח להיות ר' יהודא עם ר' יוסי ור"ש במחלקותן עם ר"מ אם כן תוכל להסתובב קושית השואל גם גבי הלוקח יין כמו במשנה דפרה מדוע לא תני שם ג"כ דברי ר"מ וחכמים אוסרין ועוד אף אם במשנה

דהלוקח יין מוכרחים אנו להעמיד דעת ר' יהודא עם דעת ר' יוסי ור"ש האם בשביל זה מוכרחים אנחנו גם גבי מחלקותן דאזוב לאוקים דעת ר' יהודא עם דעת חבריו הנ"ל, הרי אפשר דהתם מתאים דעתו עם דעת ר"מ כדאמרינן בסוגיין זוגי זוגי קתני. והאחרון הכביד דגבי הלוקח יין גופיה אמדינן בעירובין ל"ז ע"א עולא זוזי זוזי קתני דברי ר"מ ור' יהודא ר' יוסי ור"ש אוסרין. והשתא אף אם יש התקשרות למחלקותם דהלוקח יין עם משנה דפרה, אבל עכ"פ לפי דעת עולא שפיר יש מקום לגרסת הרמ"ע במשנה דפרה.
ובכל אופן הי"ל להגרע"א ז"ל להזכיר ע"פ תירוצו דעת עולא בעירובין שם וצ"ע
תוד"ה אי נמי בסה"ד. ובפ' אע"פ לא גרס ליה בשום ספר ע"כ וכן בנוגע לדברי התוס' שאח"ז ע' בקונטרס פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
תוד"ה ר' יהודא ועוי"ל דאפילו בלישנא דרבנן הוי חדש שלשים היכא דלא מוכח כו', ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' ג' ובתרומת הדשן סי' רט"ז

דף עא:

במשנה המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה כו', ע' בת' הרשב"א סי' תרצ"ד.
תוד"ה כגון דתלינהו. וא"ת ואמאי לא מוקי לה דתלינהו באיסור פירות שבעולם כו'. ע' בס' בני אהובה פי"ג מה' אישות ושם פי"ד ה"י.

דף עב.

ואם אמר לה ע"מ שתאמרי ותימא א"ר יהודא א"ש דברים של קלון. ע' בת' הגרע"א סי' מ"ח
שם או שתהא ממלאה ומערה לאשפה ותיעבד אר"י אמר שמואל שתמלא ונפצת, ע' בת' הגרע"א סי' ע"א ע"ב.
שם המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה כו' יוציא ויתן כתובה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"ח.
במשנה ואיזו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה כו'. ע' בת' פמ"א ה"ב סי' י"א וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' תתס"ח ובשערי תשובותיו ח"א סי' נ"ג וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ד.
שם ואיזוהי דת יהודית יוצאת וראשה פרוע וטווה בשוק כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תקע"א ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתר"כ ובס' הזכות ליבמות פ"ק.
שם דאמרה ליה פלוני כהן תיקן לי את הכרי ואזיל שייליה ואישתכח שיקרא, והביא עה"ג בשם התוי"ט להקשות למה נקט כהן וגם בירושלמי רא"ש וטוש"ע לא נזכר שם כהן

ע"ש, ולכאורה היה מקום לקיים גרסת כהן הכא וגם לקמן בסמוך גבי פלוני חכם טיהר לי את הדם ובפלוני גבל תיקן לי את העיסה דגם שם איירי שהיו כהנים. לפ"מ דמוכח מהא דבסוגיין דלחלק האיסור היינו להוציאה מבעלה נאמן המתקן הכרי והעיסה או החכם בעצמו, כיון דכל עיקר סמיכתה עליה דידיה והוא מכחיש אותה. והא דקאמר בירושלמי בסוגיין כולהון בעדים. הוא משום חלק הממון של הפסד כתובתה כדהבין הרא"ש בסוגיין, וכי" הרמ"א בסי' קפ"ה ס"ג אמרה פלוני חכם טיהר לי כתם והחכם אומר שהיא משקרה החכם נאמן וטמאה היא ע"ש, והשתא קשה איך סמכינן ע"ד המתקן או החכם שמא עיניו נתן בה ועשו קנוניא ביניהם שהוא יכחישה למען תתגרש מבעלה וישאנה הוא כדאשכחן כה"ג שילהי נדרים, ולפ"ז איך מיתוקם דינא דמשנתנו דתצא על ידו. אבל אי איירי שהיו כהנים ניחא שאז תהיה נאסרת עליהם מטעם גרושה. אולם בכ"ז משמע כדעת המוחקים תיבת כהן, דבכגון זה אסרינן לה עליה מפני החשד, כדתנן ספ"ב דיבמות המביא גט ממדה"י ואמר בפ"נ ובפ"נ לא ישא את אשתו כו' וכן החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה ה"ז לא ישאנה ע"ש וא"כ אין נ"מ בין כהן לשאינו כהן כנלע"ד, וע"ע בת' הרשב"א סי' תקצ"ב ובת' מהר"ם ב"ב תתנ"ט ובקצוה"ח ר"ס כ"ג ובתרומת הדשן סי' רי"ב.

שם וספרה לה לעצמה. ע' תוס' יבמות פ"ח ע"א גיטין ד"ב ע"ב ובמהרי"ק סי' ע"ב

שם הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקס"ט ובת' הרמ"א סי' ב' ובח"ס אה"ע ח"א סי' ע"ו וסי' ע"ה ובנה"מ סי' פ"א.

שם ונודרת ואינה מקיימת דאמר מר בעון נדרים בנים מתים כו'. הנה עפ"ז אפשר לפרש הא דאמרינן בנדרים ס"פ ר' אליעזר דאמר ר"ש ימותו כל בני אלמנה, דלכאורה קשה אם קיילל את הבעל שימות משום שהיקל בנדרים ודלא לירגלו למידר כדפירש"י שם וממילא תהיה אשתו אלמנה, אבל בניו מה חטאו, ובאמת ברש"י שם לא נזכר שום קללה על הבנים. אולם לפ"מ דמבואר הכא בעון נדרים בנים מתים. לפ"ז י"ל דלא קלל את הבנים רק היה כמספר והולך עונש נדרים, אכן הר"ן שם ביאר בהדיא דקללה מיוחדת היתה ממנו על הבנים ע"ש וצ"ע, וע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ח'

שם תניא היה רמ"א כל היודע באשתו שנודרת ואינה מקיימת כו' יחזור ויקניטנה כדי שתדור בפניו ויפר לה כו'. ע' בת' הגרע"א סי' קמ"ד.

רשיי ד"ה הוחזקה נדה בשכינותיה שראוה לובשת בגדי נדות כו', ע' חזקה רבה חי"ד סי' קפ"ד ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח ז"ל ס"ס יוד

תוד"ה אי דידע. ונראה לרשב"א דמה שרצתה להאכילו אינה יוצאה בלא כתובה דיכולה לאמר משחקת הייתי כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגאון ר' הלל ז"ל סי' ח תוד"ה וספרה. וא"ת אמאי אין מברכת זבה על ספירתה כמו שמברכין על ספירת העומר דהא כתיב וספרה וי"ל כו'. וכן הקשו התוס' במנחות ס"ה ע"ב ועמש"כ בחידושי שם. וקשה אטו משום שם ספירה שנאמרה אצל זבה כמו גבי עומר האם בשביל זה נצריכה ברכה הלא אין אדם דן גז"ש מעצמו. וההרכבה של שתי הספירות אינן מוכיחות כלל. דענין ברכה נופל רק על מצוה שנוכל לאמר אשר קדשנו במצותיו וצונו וגבי ספירת העומר שפיר שייך כדאמרינן בר"ה ד"ה ע"א מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי, והיא נמי כעין שנה הכתוב עליה לעכב דכתיב וספרתם לכם וכתיב תספרו חמשים יום, ולכן כל מוני המצוות מונים ספירת העומר למצוה, ושפיר מברכינן עליה כמו על כל מ"ע שבתורה, משא"כ ספירת זבה כמו דלא אשכחן בדברי חז"ל שקראו ספירה זו בשם מצוה כמ"כ לא נזכרה אצל מוני המצות, ובע"כ דהאי קרא אתא לכדאמרינן בסוגיין וספרה לה לעצמה. לסמוך על ספירתה. היינו אע"ג דבעלמא אשה פסולה לעדות אבל בזה נאמנת בספירתה, כמו להחמיר ע"י אמירתה שהיא זבה גדולה ושלא יהיה קרבנה חולין בעזרה כמ"כ להקל שהיא רק שומרת יום כנגד יום. ועדותה בזה חזקה כ"כ מדין התורה עד שכל דין עד אחד נאמן באיסורין ילפינן מהא דוספרה לה לעצמה כדכ' התוס' בגיטין ד"ב ע"ב וע' מה שהארכתי בזה בחידושי לזבחים ר"פ כל הפסולין וזה גופה ודאי חידוש גדול בתורה. אכן מה ענין זה למצוה עד שתברך עליה וצ"ע כעת. וע' בת' מהר"ח או"ז סי' קי"ג ובת' הגרע"א סי', כ"ט.

דף עב:

דאורייתא קלתה שפיר דמי דת יהודית אפילו קלתה נמי אסור, ע' תרומת הדשן סי' יוד וסי' רמ"ב ובח"ס חא"ח סי' ל"ו.

במשנה המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה גדרים אינה מקודשת, בירושלמי ה"ז אמרינן עלה אית תניי תני אסורה להנשא בלא גט שלא תלך אצל הזקן ויתיר לה את נדרה כו' ע"ש, ודייק עלה באור שמח פי"ז ה"י מה' אישות א"כ איך אמרינן ביבמות מ"ח ע"א המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור, הלא איך ישא בת חורין דילמא ישאל הרב על הפקירו ונמצא באיסור, ומזה ראיה למש"כ הר"ן בנדרים פ"ה ע"א דאין שאלה בהפקר ע"ש.

ולעד"נ דאי משום הא לא איריא. דאפשר בעלמא יש שאלה בהפקר רק הכא שאני דתיכף כשהפקירו זכה העבד בגופו, כמש"כ התוס' בקידושין ט"ז ע"א בד"ה והרב, וז"ל דכיון שהוא מוחזק בגופו אין לך קנין גדול מזה ע"ש, ולהא דבסוגיין ל"ד כלל דהכא אכתי היא אגידא לראשון אפילו בזמן שהנדרים עליה. דהא אם תשאל על נדריה מקודשת לראשון כמבואר בברייתא לקמן ע"ד ע"ב. ועתה אם תשאל על נדריה ותנשא לאחר הרי נישואין הראשונים קיימים ובניה מן השני ממזרים, ומשו"ה שפיר חששו בירושלמי להתגרש מן הראשון. משא"כ במפקיר עבדו שזכה העבד בגופו כנ"ל. א"כ תיכף נפקע כח הרב ממנו ולא יוכל לשאל עליו עוד.

שם באילו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין כו', ע' בר"ן ובאבני מלואים סי' ל"ט סק"ט.

שם איתמר קידשה על תנאי וכנסה סתם כו' ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קס"ח.

תוד"ה על מנת. תימה לר"י מאי איריא ע"מ אפילו בסתם נמי דהא בפ' אע"פ גזרינן שלא תאכל ארוסה בת ישראל בתרומה גזירה משום סימפון. ע' בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.

דף עג.

אלא טעמא דרב לפי שאין אדם . עושה בעילתו בעילת זנות. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' כ"ו וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קס"ז ובת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ט' ובת' הגרע"א סי' צ"ג ובאבני מלואים ר"ס ל"ג וסי' ל"ח ס"ק ט"ז ובת' מהרש"ם ח"א סי' ג'.

שם קטנה שלא מיאנה והגדילה עמדה ונשאת רב אמר אין צריכה גט משני ושמואל אמר צריכה גט משני, ע' בת' אחיעזר סי' ט' וע"ע בת' שיבת ציון סי' ע"א.

שם ושמואל אמר צריכה גט משני, ע' בשטמ"ק ובחזקה רבה חי"ד ס"ס ק"ע.

תוד"ה לא תימא. פי' בקונטרס ויהא לה כתובה וקשה לרבינו יצחק דא"כ מאי קאמר לא תימא פשיטא כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ג ובאבני מלואים ר"ס ל"ט ובקונטרס פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.

תוד"ה אלא טעמא. צריך לפרש שמחמת כך נתכוין לקדש בבעילה דאם נפרש כו' ע' נובי"ת חאה"ע סי' נ"ד.

דף עג:

קידשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיסא בעיא, ע' בת' הרשב"א סי' אלף רי"ז.

שם וכן א"ר חסדא צריכה גט מדבריהם, ע' אור שמח רפ"י מה' גירושין.
שם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' יוד י"א.
שם וכן קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכן אינה מקודשת כו', ע' מה שהאריך בזה בס' תשובת שמואל קונטרס קידושי קטן וע"ע בת הרא"ש כלל ל"ה סי' ו' ובת' ר"ב אשכנזי סי' ג'
שם התם בהא קמיפלגי מ"ס ע"מ שירצה האב ע"מ שישתוק האב והא שתיק ליה ומ"ס ע"מ שיאמר אבא הן והא לא אמר אבא הן. ע' אור שמח פ"ז ה"א מה' אישות,
שם אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה או שהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתייבמת, ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' יוד.
רש"י ד"ה קטן אין קידושיו כלום דלאו בר קיחה הוא כי יקח איש כתיב, ע' אבני מלואים סי' מ"ג סק"ב ובחזקה רבה חאה"ע סי' ה'
רש"י ד"ה אינה מקודשת ואע"פ ששלח משהגדיל כו', ע' בת' מהרי"ק סי' ל"ב.
בא"ד ולא אמרינן ניהוו סבלונות קידושין כו', ע' תרומת הדשן סי' ר"ז.

דף עד.

מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן כו', ע' אור זרוע לב"מ ס"פ הפועלים.
שם תנאה דלא אפשר לקיומיה ע"י שליח לא הוי תנאה. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קכ"ו ובקצוה"ח סי' רמ"א סק"ט ובמשך חכמה לפ' מטות בפסוק גדרות צאן וע"ע בת' הריב"ש סי' קע"ה ובנובי"ת חי"ד סי' קמ"ז ובת' הגרע"א סי' מ"ח
שם המקדש במלוה ובעל על תנאי ובעל בפחות מש"פ ובעל ד"ה צריכה הימנו גט. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תק"ט ובבני אהובה פ"ד הי"ט מה' אישות וע"ע בת' הריב"ש סי' ה' וסי' שצ"ח ובנובי"ק חאה"ע ס"ס נ"ד.
שם לאפוקי מהאי תנא דא"ר יהודא א"ש משום ר' ישמעאל והיא לא נתפשה אסורה כו', ע' בת' שיבת ציון סי' צ'
רש"י ד"ה ע"י שליח. כי התם שהרי משה צוה ליהושע לתת להם את הארץ שהיה שלוחו של משה כו'. ע' אבני מלואים סי' ל"ח סק"ב ובהעמק שאלה לשאילתות פ' מטות סי' קל"ח אות ז'

תוד"ה תנאי דאפשר לקיומיה ע"י שליח. וא"ת ומאי סברא יש כאן דלא גמרינן מהתם כו'. ע' בת' עונג יו"ט סי' ג'.
תוד"ה ד"ה צריכה הימנו גט. ולא פליגי רב ושמואל אלא בכנסה ולא בעל כו'. ע' מחנה אפרים ה' שבועות סי' יוד.

דף עד:

ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת פירש"י הלכה אחר קידושין אצל חכם, וכוונתו ללמדנו דאע"פ שהנדרים היו קיימין בשעת הקידושין. וטעם הדבר ע' בת' הריב"ש סי' ר"ז.
שם הא ר"מ דאמר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הא ר"א דאמר א"א רוצה שתתבזה אשתו בב"ד כו', ע' חזקה רבה סי' כ"ח.
תוד"ה חכם אלא בקפידת המומין תלוי הטעם שאף עתה אחר שנתרפאת היא נמאסת ב בעיניו כשזוכר שהיו בה מומין אבל נדרים ליכא קפידא כו', ע' אבני מלואים ס"ס ל"ט.
תוד"ה משום. דע"כ הכא בעינן תנאי מדמשני התם הא מני ר"מ היא דאמר בעינן תנאי כפול והכא בדלא כפליה לתנאיה ומאי שייך הכא תנאי כפול אי סגי בגילוי דעת כו' ע"כ. וקשה לפמש"כ התוס' בקידושין ד"ו ע"ב ושם מ"ט ע"ב דאפילו במקום תנאי כפול סגי גילוי דעת גמור אי פירש בהדיא, א"כ תקשה להיפוך אסוגיא דגיטין כיון דפירש בהדיא משום שם רע אני מוציאן. ומדוע צריך תנאי כפול וצ"ע כעת.

דף עה.

ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ר"א סבר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, ע' ראב"ן סי קט"ו.
שם אמר אביי וחד מינייהו עדיף כתרי מינן כו' ע' בריף שילהי עירובין ובת' מהרי"ק סי' צ"א וסי' קפ"א
במשנה היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה היו בה מומין הללו ונסתחפה שדהו כו', ע' בת' הרמ"א סי' כ' וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רס"א ובדו"ח להגרע"א מערכה י"ב וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"ד סי' א'.

דף עה:

במשנה ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ח.

שם רבא אמר רישא כאן נמצאו וכאן היו סיפא נמי כאן נמצאו וכאן היו. ע' בת' אחיעזר חי"ד סי' ג'
שם חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו, ע' בת' מהרי"ק סי' ק"ה ובס' חזקה רבה חא"ח סי' א'.
תוד"ה אבל בסה"ד. ונראה לרשב"א דחזקת פנויה לא חשיבא כלל חזקה לגבי חזקת הגוף, ע' בת' עין יצחק חא"ח סי' א' ובת' נחלת דוד סי' א' ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י ז"ל סי' כ"ז.
תוד"ה ספק טמא. אור"ת דהכי מיירי כשנזקק לטומאה שהיה בו נגע א' שחין או מכוה קודם והיה מוחלט ממנו וקודם שנטהר נולד בו ספק כו', ע' מה שהאריך בזה בהקדמה לת' פמ"א ח"ג וע"ע בנובי"ק חי"ד סי' נ"ה וסי' ס"ג ובת' עין יצחק חא"ח סי' כ"ז.
תוד"ה אמר רבה קיהה וטיהר. ר"ת גריס רבה מההיא דהשוכר את הפועלים בעובדא דרבה בר נחמני. וכ"כ התוס' בנדה י"ט ע"א ובסנהדרין פ"ז ע"ב. ובאמת לפנינו במשנה דנגעים ספ"ד הגרסא ור' יהושע קיהה. ועמש"כ בחידושי לנגעים שם ולב"מ פ"ו ע"א.
תוד"ה רישא כאן. ואיירי בענין שיכול להיות שנאנסה תחת בעלה כו'. ע' תומים קיצור תקפו כהן סי ק"כ.

דף עו.

על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת פרה ותנא תונא כלה כו'. ע' בת' ח"צ סי' ב' ובנובי"ק חאה"ע סי' ל"א.
רש"י ד"ה רב אשי. וגבי אב לא אמרינן בגוף שלה דתיהני חזקתה. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"מ.
תוד"ה רישא. וחזר בו רבינו יצחק דהא משמע מדקאמר על האב להביא ראיה כו', ע' בס' בני אהובה פכ"ה ה"ד מה' אישות.
תוד"ה על בעל החמור. ודוקא גבי מיתת חמור וגבי מום וגבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות אית לן למימר הכי כו'. ע' פני יהושע ובס' חזקה רבה חא"ח סי' נ"ז.
בא"ד ונראה לריב"א דדוקא הכא שמחזיק עצמו מסופק בפרה ואין לו טענה ברורה כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קס"א.

דף עו:

א"ד נחמן בר יצחק כלה בבית אביה ולקידושין. ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ק"ה ובאבני מלואים סי' ל"ט סק"ח.

שם מיתיביה מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות כו' ואמאי ספיקא ברשות טבח אתייליד. ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ה' וע"ע בתומים קיצור תקפו כהן סי' ק"כ.
שם הכי אמר שמואל כל שנולד ספק ברשותו עליו הראיה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ח ובאבני מלואים ר"ס נון.
שם וחכ"א בד"א במומין שבסתר אר"נ ונכפה כמומין שבסתר דמי כו', ע' בת' דברי נחמיה סי' א'.
רש"י ד"ה כלה בבית חמיה. על הבעל להביא ראיה להפקיע כח כתובתה כו'. ע' פני יהושע ובנתיבות סי' רכ"ג סק"ג.
תוד"ה כל שנולד. כדפריך מההיא דמחט דלייתי טבח ראיה כו', ע' בת' הריב"ש סי' שע"ג ושם ס"ס שצ"ד.

דף עז.

במשנה האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא כו', ע' בת' הרא"ש כלל מ"ב.
שם רב יהודא תני נולדו חייא בר רב תני היו כו'. ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ס"א.
שם אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. וה"ג מסקינן בב"מ ל"ח ע"ב, והנה אהא סמיך הר"ן בשילהי מכילתין. במש"כ דלא סמכינן אהאי כללא דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כיון דאמוראי פליגי בזה ע"ש, אולם לפ"ז קשה מאי קא מתמה הש"ס בגיטין ל"ח ע"א ע"פ האי כללא קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן. הרי בזה גופה פליגי אמוראי, וי"ל דאי רק מצי למיקם אטעמא מבלי לאוקים בפלוגתא טפי עדיף ליה.
והנה בת' הרשב"א סי' מ' נשאל אהא דע"ז ל"ב ע"ב דא"ר יוסף א"ר יהודא א"ש הלכה כרשב"ג וא"ל אביי הלכה מכלל דפליגי וקשיא הלכה ל"ל הא קיי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. והשיב הרשב"א ז"ל אין למדין מן הכללות ואף על כלל זה דרשב"ג אין סומכין בו לפסוק כמותו אלא במקום שיש ראיה או דמסתבר טעמיה והביא שם הא דבסוגיין דבמשנתנו קאמר רשב"ג במומין קטנים אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא ועלה קאמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג ורבא אמר ר"נ הלכה כחכמים והלכתא כר"ג דקיי"ל כוותיה בדיני עכ"ל ותמיהני מדוע צריך להשיבו מצד הסברא ולהביא לחמו ממרחק הלא הכא גופא על אתר מסקינן דאמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן הלא ר' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן פליג על רבב"ח בשם ר' יוחנן דס"ל הלכה כרשב"ג במשנתנו ומשו"ה צריך איהו לפי שיטתיה לפסוק בב"מ ל"ח ע"ב הלכה כרשב"ג ועמש"כ בחידושי שם

ולגיטין ל"ח ע"א ואי הוה השיב הרשב"א הכי אז הוה מתאים תירוצו עם תירוץ התוס' בע"ז שם על קושית השואל ע"ש וצ"ע.
במשנה ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין כו', הנה האי אלו הוא דוקא לפמש"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ז ס"ס וי"ו ובכלל מ"ג סי' ג' וסי' ס' ובת' הריב"ש סי' קכ"ז.
שם ועל כולן אמר ר"מ יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל, ע' בת' הרשב"א סי' תתקי"ג
שם יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל, ע' בת' הרא"ש ריש כלל נ"ב
שם עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ורב אין אדם דר. עם נחש בכפיפה. ע' בת' הרשב"א סי' תרצ"ג ובס' התרומה סי' קל"ג ובת' מהר"ם ב"ד ברוך סי' ר"ג תתקכ"ז תתקמ"ו ובת' מהר"ח או"ז סי' קכ"ו קנ"ה ובח"ס אה"ע ח"א סי' קל"א ובת' מהר"ם אלשיך סי' י-א
שם אין מעשין אלא לפסולות, ע' בתוס' לעיל ד"נ ע"א ד"ה עשיתינהו ובר"פ המדיר ד"ה יוציא ובתשב"ץ ח"א סי' א'.
שם ליתני נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה כופין אותו. ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ב.
שם מתקיף לה ר' אבא בדברים לא יוסר עבד כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב סי' יוד ובת' הרא"ש כלל מ"ג סי' ד' וסי' י"ב ובת' הריב"ש סי' ר"נ
תוד"ה כופין אותו להוציא. נראה לר"י דיוציא ויתן כתובה אע"פ שמגרשה בע"כ כו'. ע' חזקה רבה חח"מ סי' א'.

דף עז:

התם כי אמרה דיירנא בהדיה בסהדי שבקינן לה הכא אע"ג דאמרה דיירנא בהדיה בסהדי לא שבקינן לה. ע' בת' הריב"ש סי' רמ"א ובאגודת אזוב מדברי דף ג"ח.
שם ריב"ל מיכרך בהו ועסיק בתורה אמר אילת אהבים ויעלת חן אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא ע"כ, לכאורה לפי דרשת הברייתא בסוטה כ"א ע"א כי נר מצוה ותורה אור תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור כו' ומפרש רב יוסף מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגנא ומצלא ע"ש, לפ"ז הוה מצי נמי

לאתויי האי קרא כיון דתורה מגנא ומצלא אפילו בעידנא דלא עסיק בה מכש"כ כשעוסק בה, וע"ש תוד"ה מצוה.
שם שוור נפל להההוא גיסא כו', במס' ד"א זוטא ספ"א חשיב ט' שנכנסו בחייהם לג"ע ומסיק ויש אומרים אף ריב"ל וע"ש בנחלת יעקב ובהגהות הגרי"ב.
שם אי איתשיל אשבועתא ניהדר אי לא לא ניהדר. ע' בת' הרשב"א סי' תתנ"ד ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קכ"ב.

דף עח.

תוד"ה האשה שנפלו. פי' בקונטרס ונתארסה אבל נשאת לא כו', ע' מה שהאריך בזה בת' פנים מאירות ח"א סי' ק"א.

דף עח:

רבותינו חזרו ונמנו בין שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה וניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקע"ו
שם לימא תנינא לתקנת אושא כו', ע' בת' הריב"ש סי' קנ"ג וע"ע בספר המקח לרב האי גאון שער רביעי.
שם באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות, פי' ואפילו התנה שלא יירשנה כדכ' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב שער שני סי' ל"ד.
שם תנ"ה אלו הן שאינן ידועין כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדה"י, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רמ"ג ובת' הגרע"א סי' רכ"ד
תוד"ה כתבתינהו. ולא הוי דברים שבלב שאינם דברים דהכא ודאי הדבר ניכר שלא נתכונה כו'. ע"ל ע"ד ע"ב ד"ה משום ובגיטין ל"ב ע"א ד"ה מהו ובקידושין מ"ט ע"ב ד"ה דברים ובמש"כ שם עה"ג וע"ע בס' חזקה רבה חי"ד סי' קע"ו.

דף עט.

אם יבא שטר לידי אקרענו כו'. ע"ל צ"ז ע"א תוד"ה זבין ובקידושין מ"ט ע"ב ד"ה דברים ומה שנרשם עה"ג שם ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רפ"ב ובת' הריב"ש סי' קמ"ב,
שם אפ"ה במקום ברתא נפשה עדיפא לה. ע' בת' הרא"ש כלל ל"ד סי' א' וכלל ע"ח סי' ג' וע"ש עוד כלל פ"ו סי' א'.

שם אר"ז ל"ק הא בכולה הא במקצתה. ע' בת' הרא"ש כלל ע"ח סי' ג' ובקצוה"ח סי' צ"ט סק"ו.
במשנה נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ב.
רש"י ד"ה עד שתכתוב בשטר זה מהיום נתונים לך ולכשארצה יש כאן הברחה מבעלה כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקמ"ח.
תוד"ה עשאום כנכסים שאינם ידועים ואליבא דר"ש פסק ר"ח כר"ש בנכסים שאינם ידועים כו' ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' פ' וסי' תקע"ו ובת' מהרי"ק סי' כ"ב וע"ע בת' הרא"ש ריש כלל ט'.

דף עט:

הגונב ולד בהמת מלוג משלם תשלומי כפל לאשה כו', ע' בת' הרשב"א סי' שס"ו.
שם עיילא ליה גלימא פירא הוי מכסי ביה ואזיל עד דכליא, וכ' הרשב"א בתשובה ה"ד סי' קט"ו דלאו דוקא גלימא אלא אפילו גלימות כולהו פירא הוו למכסה בהו פעם בזו פעם באחרת מדלא מפליג בגמרא וה"מ חדא כו' ע"ש.
שם מתקיף לה רב יוסף הרי עבדים ושפחות דכי שדה שאינה שלה דמי ופליגי, ע' לח"מ פכ"ב הכ"ג מה' אישות.

דף פ.

אכלה ערלה שביעית וכלאים ה"ז חזקה ע' תומים סי' קמ"א סק"ז ובחידושי ח"ס לב"ב ל"ו ע"א ובמה שיל"ד בדבריהם מדברי התוס' בפסחים כ"ו ע"ב ד"ה בישלה.
שם שאם היתה הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתס"ט.
שם מ"ש מהיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רמ"ב.
תוד"ה ישבע. אע"ג דאין הבעה"ב מכחישו מ"מ חנוני ופועלים מכחישין זא"ז אבל הכא ליכא שום הכחשה כו', הנה מלשון התוס' משמע דאם היתה מכחשתו ואמרה בשביל עצמך הוצאת היתה ממש בטענתה אולם בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך דפוס ברלין תרנ"א ח"א סי' ס"ד כתב דלא מהימנה בזה אלא בעל נאמן ודברים הללו א"צ קנין דשליח שויתיה ע"ש וצ"ע.

דף פ:

והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום כו', ע' אור זרוע לב"מ סי' ש"ח וע"ע בספר המקח לרב האי גאון שער רביעי.
במשנה שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים כו', ע' יש"ש ליבמות פ"ד סי' י"ג ובחזקה רבה חאה"ע סי' ר"ב.
שם הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ל"ו רש"י ד"ה כל הקודם. קסבר מטלטלי לכתובה לא משתעבדי אא"כ תפסה ומחיים דבעל בעינן תפיסה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קי"ח ובת' הריב"ש סי' שס"ה,
תוד"ה נכסים בחזקתן. פ"ה דכי היכי דפליגי אמוראי בפ' מי שמת בנפל הבית עליו ועל אשתו כו' ה"נ פליגי הכא ואין נראה לר"ת כו', ע' מה שהאריך בזה בס' בני אהובה פכ"ב הי"ד מה' אישות וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקס"ג ובת' מהרי"ק סי' צ"א.

דף פא.

לא ניתנה כתובה לגבות מחיים, ע' גיטין ל"ד ע"ב תוד"ה אין ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בת' מהרי"ק סי' ע"ב.
שם מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה ב"ש כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ג ובת' הריב"ש סי' שפ"ו.
שם והא בעינא כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לכי וליכא א"ר אשי יבם נמי כאחר דמי, ע' בת' הריב"ש סי' ש"ב.
תוד"ה יבם נמי כאחר דמי ואע"ג דבפ"ק דקידושין אמר גבי ואיש כאחר יקחנה דיבם לא מקרי אחר כו', הנה קושית התוס' היא מהא דרב אשי גופיה קאמר שם הכי דאל"ה וכי גברא אגברא קרמית, וכן נראה בעליל בתוס' סוטה דיה ע"ב בד"ה לאחר הראשון דגרסי בסוגיין רב אשי בשי"ן, אולם בת' הרשב"א ח"ד סי' רס"ז שהביא הא דהכא ושם הגרסא רב אסי בסמ"ך ע"ש.
תוד"ה מגרשה. דמילתא דפשיטא היא דאין מקחו בטל אלא באותן ג' שדות כו', ע' ביאורי הגר"א אה"ע סי' צ' ס"ק מ"ח ובחזקה רבה חאה"ע סי' קל"ח.

דף פא:

וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת לך על השלחן כו' עצה טובה קמ"ל, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קי"ג וסי' דע"ו וע"ע שם ח"א סי' תתקס"ט.

שם אי בעי ליה לזבוני ה"נ דלא מצי מזבין כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתע"ב.
שם ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעו אחוה למיפסלה ליה בגיטא מיניה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ד ברוך סי' תתס"ו ובתרומת הדשן סי' ר"כ.
שם א"ד יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבון אע"ג דזבין לא הוה זביניה, כה"ג אמר רב יוסף בנדרים ד"כ ע"א, וע' סמ"ע סי' ר"ח סק"ג ובת' פנים מאירות ח"א סי' ל"ד ובת' הגרע"א סי' קכ"ט וסי' קע"ד ובת' חמדת שלמה חח"מ סי' ד' ובט"ז או"ח סי' תקכ"ד ובעתים לבינה לס' העתים סי' ע"ד ובנובי"ת חא"ח סי' קל"ה ובח"ס חי"ד סי' ז',
שם דילמא ר"מ היא דאמר מטלטלי משעבדי לכתובה, ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך דפוס ברלין תרנ"א שער ב' סי' ע"ב.
תוד"ה לא יאמר. ואית ולמחול לנפשיה כו' וי"ל דשאני הכא דאינו יורש אלא מכחה א"ג כו', ע' בת' שארית יוסף סי' ח'.
תוד"ה ר"מ אור"ת דלא אמר ר"מ לגבות מיתמי אלא דוקא מיניה כו'. ע' ר"ן נדרים ס"ה סוף ע"ב ובדו"ח להגרע"א מערכה י"ב.
בא"ד כתובה דגרייעא דלרבנן אפילו מטלטלי דידיה לא משתעבדי כש"כ דלר"מ לא משתעבדי לה מטלטלי דיתמי. ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ג

דף פב.

לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה אלא אי כר"מ אי כר' נתן. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תק"ב וסי' תק"פ ובקצוה"ח סי' ק"ז סק"ב ובנתיבות שם.
שם מאי דעתיך אי משום נכסי אנא בנכסי פליגנא לך כו' ע' בר"ן ובקצוה"ח סי' רע"ח סקי"ג.
שם התם בידו הכא לאו בידו, ע' בספר המקח לרב האי גאון שער רביעי.
שם ל"ק הא דא"ל קני מעכשיו הא דלא אמר ליה קני מעכשיו. ע' בת' הריב"ש סי' ר"ג ובת' מהרי"ק סי' קפ"א
שם כנסה הרי היא כאשתו למאי הלכתא אמר ריב"ח לומר שמגרשה בגט ומחזירה כו', ע' תוס' יבמות ד"כ סוף ע"ב ובעמק יהושע סי' א'.
תוד"ה הא דאמר. דבכסף ודאי לא בעינן מעכשיו שאם לא תתקדש לו חייבת לשלם כו', ע' בס' שערי רחמים חי"ד סי' ב'.
בא"ד מעכשיו מתחיל הקנין ואינו נגמר עד לאחר שלשים כו'. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רמ"ב.

דף פב:

מ"ט אשה הקנו לו מן השמים, ע' יבמות ל"ט ע"א תוד"ה אשה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תרנ"ה.
שם עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתה, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ד.

דף פג.

במשנה הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ה"ז אוכל פירות בחייה כו', ע' ראב"ן סי' ע"ט ובהגהת אבני שהם שם.
שם רשב"ג אומר אם מתה יירשנה מפני שמתנה עמש"כ בתורה וכל המתנה עמש"כ בתורה תנאו בטל, עמש"כ בחידושי לעיל נ"ו ע"א.
שם האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו כו' לא אמר כלום, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' מ"ו וע"ע בספר המקח לרב האי גאון שער א'.
שם יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רל"ז.
שם רבא אמר ידו עדיפא מידה נ"מ לשומרת יבם, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ל"ז ובישו"ש ליבמות פ"ד סי' י"ג.
רש"י ד"ה נ"מ לשומרת יבם. ופליג רבא אדאביי כו' ואם מתה כשהיא שומרת יבם אין ליורשיה בהן כלום כו', ע' בת' ח"צ סי' א'
תוד"ה כדרב כהנא דכיון דלטובתו תקנה יכול לאמר אי אפשי באותה טובה כו', ע' קצוה"ח סי' ר"ט ס"ק י"א ובנה"מ שם סק"ו.

דף פג:

אמר אמימר הלכתא מגופה של קרקע קנו מידו, ע' בת' הגרע"א סי' קמ"א.
שם א"ל רב אשי לאמימר בעורר או בעומד למאי נ"מ לכדרב יוסף א"ל לא שמיע לי כלומר לא ס"ל, ע' בת' הרשב"א סי' תתק"ז וסי' אלף קמ"ב.
שם ותימא ליה מכל מילי סליקת נפשך אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה כו', ע' בת' מהרי"ק סי' ז' וסי' י"ג וסי' קל"ג ובת' הרמ"א סי' ג' וע"ע בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל דפוס ירושלים ס"ס ק"ב ובת' הריב"ש סי' ר"ז וסי' ת"ד

שם אמר רב הלכה כרשב"ג ולאו מטעמיה כו', ע' אור זרוע לב"מ ס"פ הפועלים וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ט ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' י"א.
שם ורב סבר תנאו קיים וקסבר ירושת הבעל דרבנן כו', ע' מל"מ פ"ח ה"א מה' מלוה.
תוד"ה מיתה שכיחה. שמא משום דרוב פעמים מסתכנת בלידה, ע' בתוס' לעיל נ"ב סוף ע"א ובמשך חכמה לפ' בחקותי בפסוק ואם נקבה.
תוד"ה רב אשי למאי דלית ליה לרב אשי יד בעהש"ט על התחתונה תימה כו'. ע' תומים סי' מ"ב סקי"א.
תוד"ה הוה אמינא. אלא הכי פירושא ה"א עד עולם אפירות ש שבחייה ושבמותה לא יאכל פירות כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף פד.

הלכה כרשב"ג דאמר המתנה עמש"כ בתורה תנאו בטל כו', ע' ירושלמי ב"מ ס"פ הפועלים ובמפרשים שם ובת' הגרע"א סי' צ"ג וסי' רכ"ד.
שם ורב סבר ירושת הבעל דרבנן, ע' נובי"ת חא"ח סי' צ"ד ובת' הגרע"א סי' רכ"ג.
במשנה מי שמת והניח אשה ובע"ח ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר"ט אומר ינתנו לכושל שבהן רע"א אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תתקי"ד ושם ח"ד סי' קנ"ב ובת' מהר"ם ב"ב סי' תק"פ ושם תתקכ"ו תתקפ"א תתקפ"ח ובשערי תשובותיו שער שני סי' ח' וסי' ס"ו ובת' הרא"ש כלל פ"ה סי' ז' ובקצוה"ח ס' פ"ו סק"ו ובס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ג.
שם הניח פירות תלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה בהן כו'. ומסיק עלה בת' הרשב"א סי' אלף ק"ג וז"ל והוא נקבר מן הצדקה. שם מאי לכושל ר"י ב"ר חנינא אמר לכושל שבראיה ר' יוחנן אמר לכתובת אשה משום חינא ע' בת' הרמ"א סי' ק"ח.
תוד"ה וסבר דה"נ לא ידע דמחיל שהרי אינו ברור לו שהיא תמות בחייו כו'. ע' תומים סי' ס"ז סק"י.
תוד"ה משום. תימה לרשב"א דא"כ מאי אירא ביובל אפילו בלא יובל נמי כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' קט"ו.

דף פד:

והוא שתפס מחיים. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שי"ח ובת' הריב"ש סי' מ"ו ושם סי' שס"ה.

שם דון דייני כר' טרפון ואהדריה ר"ל ל לעובדא מינייהו כו', ע' מה שהקשה בתומים ר"ס ק"ז ומה שתירץ בנתיבות שם.
שם ואב"א דכו"ע הלכה כר"ע מחבירו ולא מרבו והכא בהא קמיפלגי מ"ס ר' טרפון רבו הוה ומ"ס חבירו הוה, ע' בת' חות יאיר סי' צ"ד וע"ע באור זרוע סוף ה' בכורות.
שם מגו דיכול למימר לקוח הוא בידי יכול נמי למימר מחיים תפיסנא ליה, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ט ובת' הריב"ש סי' שצ"ג.
שם את תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ואר"י התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, ע' בת' הגרע"א סי' קל"ג.
רש"י ד"ה שכנגדי שקול כמותי, ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' מ"א.
תוד"ה ולר"ע תפיסה לא מהניא כלל פי' ר"ת כו'. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב.
תוד"ה והוא שתפס. דבכולי הש"ס קיי"ל כמר בר רב אשי בר ממיפק שבועה וחיורי, ע' ראב"ן סי' ק"ז ובתוס' שבועות מ"א ע"א ובמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה אית לך. לא גרסינן דלאחר מיתה כו', ע' קצוה"ח סי' צ' סק"ו.
תוד"ה את תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, כאן משמע דאע"ג דעשאו שליח כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' קכ"ד ובשערי תשובותיו דפוס ברלין תרנ"א שער שני סי' רמ"ה ובס' לבוש מרדכי לב"מ סי' י"א
תוד"ה לתקוני דוקא משום דהזכיר לו ליקח שטר או בתחילה או בסוף כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קכ"ג.

דף פה.

ר"פ מימלח מלוחי רב הונא ברדר"י ממתח לה באשלא כו', ע' בת' הריב"ש סי' ק"ז וסי' שס"ד.
שם שדרינהו ביד חמא בריה דרבה בר אבהו. בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקפ"ג הגרסא רמי בר חמא
שם מיגו דיכולין לאמר להד"ם יכולין נמי לאמר סיטראי נינהו כו', ע' בת' הרשב"א סי' תקע"א ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב שער שני סי' ס"ה ובת' הרא"ש סוף כלל ע"א.
שם ולא היא בין כך ובין כך משלם דא"ל לתקוני שדרתיך כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף ק"י ובת' מהרי"ק סי' קנ"ה וע"ע בתוס' גיטין כ"ט ריש ע"ב.
שם ההיא איתתא דהוו מיפקדי גבה מלוגא דשטרי אתו יורשים קא תבעי ליה מינה אמרה להו מחיים תפיסנא להו כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב ובראב"ן סי' ק"ז ובס"

ק"ט ובת' מהר"ם ב"ב סי' ת"ה ובשערי תשובותיו שער שני סי' י"ז ובת' הריב"ש סי' שצ"ב ובקצוה"ח סי' ס"ד סק"ג.
שם ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בי דינא דרבא כו'., ע' ראב"ן סי' קט"ו ובת' מהר"ם ב"ב סי' תי"ג ובווי העמודים לס' יראים סי' א' ובת' אבקת רוכל סי' קע"ט.
שם אע"ג דאיכא מר עד אחד לאו כלום הוא, ע' בת' מהרי"ק סי' כ"ב פ"א פ"ב.
שם השתא דאמר מר קים לי בנויה מילתא היא כגון אבא מר ברי דקים לי בגויה קרענא שטרא אפומיה קרענא ס"ד כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קמ"ו.
שם תיתי ותשתבע במתאי אפשר דמיכספא ומודיא כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רל"א ובשערי תשובותיו שער א' סי' שי"ג.
שם אבל למחזי כשקרא לא חיישינן, ע' שאגת אריה סי' צ' ובטו"א לר"ה ד"כ ע"א בד"ה ניעברה האידנא.
רש"י ד"ה קרענא ס"ד. וכי אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק אפוקי ממונא הוא ותרי בעינן, ע' נחל יצחק סי' ט"ו.
רש"י ד"ה שכבר נמחל שעבודו. ונמצאת מלוה השנייה מלוה ע"פ ואינו גובה מן הלקוחות. ע' במראה הפנים לירושלמי ב"מ פ"א ה"ז.
תוד"ה אית לך סהדי. וא"ת ואמאי צריכה סהדי ניהמני לדידה במינו כו'. ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' קפ"א.
בא"ד והך איתתא לא היתה חוששת אלא לקנות מלוגא דשטרי בלא החוב כו' ע, קונטרס הספיקות להקצוה"ח כלל ח' אות א' ובס' חזקה רבה חח"מ סי' נ"ג.
תוד"ה מרענא. פר"ח בפ' שבועת הדיינין דכל מרענא דבהש"ס לגבי שטר היינו שצריך בעל השטר לישבע כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' קכ"ה.
בא"ד אפילו לא מהימן כבי תרי יתחייב שבועה הבא ליפרע כו', ע' נובי"ת חח"מ סי' כ"ב ובתומים סי' נ"ח סק"ט.

דף פה:

ההוא דאמר להו נכסיי לטוביה שכיב אתא טוביה א"ר יוחנן הרי בא טוביה, ע' אור זרוע לב"מ סי' קכ"ד.
שם קריבתיה דר"ג זבינתא לכתובתה בטובת הנאה איגרשה ושכיבה אתו קא תבעי לה לברתה כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' ס"א ובת' מהרי"ק סי' פ"ט וע"ע בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' ז' ובת' שארית יוסף סי' ח'.
רש"י ד"ה מחול דא"ל לוה ללוקח לאו בע"ד דידי את ע' קצוה"ח סי' ס"ו ס"ק כ"ו

תוד"ה חדא. אע"ג דלא אמיד דאימור מציאה אשכח או מתנה נתנו לו מ"מ לא טענינן ליתמי כו', ע' בס' הצבא לבעה"מ הנדפס סוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ב ובהשגות הרמב"ן שם סי' רכ"ו ובת' מהר"ם ב"ב סי' קכ"ו ובת' הרא"ש כלל ק"ה סי' ח' ובת' הריב"ש סי' שס"ט.
תוד"ה שודא. וי"ל דכל דיין דמקבל אגרא לאו דיינא הוא, עמש"כ עה"ג וע"ע בת מהרי"ט ח"א סי' ס"ט ובת' מהר"ם ב"ב סי' קכ"ז

דף פו.

המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול כו', ע' מה שהאריך בזה בראב"ן סי' מ"ז מ"ח וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' קכ"ח וסי' שי"ן ובת' הרא"ש ריש כלל ס"ט.
שם ואי פיקח הוא מקרקש ליה זוזי וכתיב ליה שטרא בשמיה, ע' תמים דעים להראב"ד סי' ס"א.
שם מאן דלא דאין דד"ג מגבי ביה דמי ניירא בעלמא. ע' קצוה"ח סי' ס"ו סקכ"ח
שם הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבי ביה כי כשורא לצלמי. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קל"ו ובמש"כ בחידושי לב"ק צ"ח ע"ב.
שם לבע"ח מסלקינן ליה בזוזי לאשה מסלקינן לה בארעא כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רס"ו וע"ע בשערי תשובותיו שער שני סי' ע"ב ובת' הרמ"א סי' ט'.
שם ואי לא איכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לבע"ח יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רנ"ט וסי' רס"ב של"ד ובת' הרא"ש ריש כלל ע"ט ושם סי' י"א ובת' הגרע"א סי' קל"ג.
שם ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף כ"ו ושם סי' אלף קכ"ב וסי' תתקמ"ב ובת' מהר"ם ב"ב סי' מ"ז וסי' תת"ד תתקנ"ט ושם תתקס"ט ובמהרי"ק סי' כ"ט ובת' הריב"ש סי' כ"ב. שם א"ל ר"כ לר"פ לדידך דאמרת פריעת בע"ח מצוה אמר לא ניחא לי דאעבידנא מצוה מאי א"ל תנינא בד"א במצות ל"ת אבל במי"ע כו', ע' מיוחסות סי' פ"ח ובת' מהר"ם ב"ב סי' רנ"ח ובת' מהריח או"ז סי' קצ"ה ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' צ"ד ובת' ח"צ סי' א' ובסי' שערי ישר שער חמישי פ"ב וע"ע בת' הרא"ש כלל י"א סי' ז' ובת' הריב"ש סי' צ' וסי' תפ"ד.
רש"י ד"ה פריעת בע"ח מצוה, מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הין צדק שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק. ע' משה"ק על דבריו בשטמ"ק והביא דעת הראשונים האומרים דמקורו הוא מן יוציא אליך העבוט ע"ש. וכה"ד הרשב"ם בב"ב קע"ה ע"ב

בד"ה שיעבודא דאורייתא, ובת' הרדב"ז ח"ב סי' תר"י כתב בשם הרמב"ם דמקורו הוא מן והשיב את הגזילה
תוד"ה תיזיל. ומסיק דבדשמואל קא מיפלגי דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול כו', ע' בקהלת יעקב להגאון בעל נה"מ בחידושיו לאה"ע סי' כ"ח סי"ט.
תוד"ה לבע"ח. אור"ת דג' דינים חלוקים למלוה ולניזק ולשכיר כו', ע' בתוס' ב"ק ד"ט ע"א ד"ה ר"ה ושם מ"ו ע"ב ד"ה ה"ג ובב"ב צ"ב ע"ב ד"ה אי ובר"ן בחידושיו לב"מ קי"ח ע"א תוד"ה לאשה. דאפילו לאחר מיתה יהבינן לבע"ח קרקע או אפילו מטלטלין אחר תקנת הגאונים שתקנו דאשה ובע"ח גובין מטלטלין כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תתקכ"ט ובנובי"ת חח"מ סי' ל"א ובחזקה רבה האה"ע סי' מ'.
בא"ד ואפילו קדים זמן הכתובה לזמן השטר כיון שלא תקנו שתטרוף מן הלקוחות כו' והוי כאילו זמנן שוה. ע' תומים ר"ס ק"ד.
תוד"ה פריעת. דאשכחן דכופין במצוה דרבנן כגון מצוה לקיים דברי המת דאמרינן בהשולח דכופין את היורשים ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב וסי' רס"ד ובת' מהר"ם אלשיך סי' י"ד.

דף פו:

האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר יום קנה ואפילו עומדת באגם, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ר"ב.
במשנה המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפוטרופיא ה"ז משביעה כ"ז שירצה כו', ע' ראב"ן סי' קט"ו ובת' מהר"ם ב"ב סי' תט"ו ובשערי תשובותיו שער שני סי' כ"ד.
במשנה כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקע"א ובת' מהר"ם ב"ב סי' וסי' של"א ובשערי תשובותיו שער שני סי' י"ח
שם נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רי"א.
רש"י ד"ה מכין אותו קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים. ע' ברש"י לקמן צ"א ע"ב ובחולין ק"י ע"ב וקל"ב ע"ב ובמש"כ בחידושי שם, וע"ע בת' פנים מאירות ח"ב סי' קנ"ה ובח"ג סי' ט'.
תוד"ה אינה מגורשת. הרבה יש לתמוה היכי פשיט מדרב ושמואל דבעי למימר דצדי ר"ה כר"ה כו', ע' בת' הריב"ש ס"ס שע"ג.

דף פז.

א"ר נחמן אמר שמואל הלכה כבן אמה מרים, ע' בת' הרשב"א סי' אלף נ"ט ושם סי' אלף ק"מ ושם ח"ד סי' ק"ס ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב שער א' סי' ק' ובת' הרא"ש כלל ע"א סי' ב' ובת' הריב"ש סי' ע"ח וסי' ק"ח וקס"ט ותצ"ד.
במשנה הפוגמת כתובתה כיצד היתה כתובתה אלף זוז כו', ע' בס' בני אהובה פט"ז ה"י מה' אישות.
שם עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד כו' לא תפרע אלא בשבועה. ע' בת' מהרי"ק סי' פ"א.
שם מנכסים משועבדים כיצד מכר נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רי"א.
שם מנכסי יתומים כיצד מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מן היתומים לא תפרע אלא בשבועה, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קפ"ו קצ"ז שי"ד של"ב.
רש"י ד"ה על אפוטרופיא. דכי פטר לה משבועה דקא רמי הוא עלה אבל שבועה דהיא גרמה לנפשה לא פטר לה. ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ג.
תוד"ה אפילו. ולקבורה דמזבני בלא אכרזתא משום כבוד המת, וע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' ל"ד.

דף פז:

במשנה רש"א כ"ז שהיא תובעת כתובתה היורשין משביעין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה, ע"ל פ"ח ע"ב תוד"ה לאפוקי ובת' מהר"ם ב"ב סי' תתקפ"ב ובשערי תשובותיו שער שני סי' ו' ובת' מהר"ח או"ז סי' צ"ה.
שם אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות, ע' במעין החכמה דפוס רעדלהיים דף ט"ז ע"א ובכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ד' ובנובי"ת חאה"ע סי' כ'.
שם אלא אמר רבא מדרבנן. ע' תוס' ב"ב ל"ג ע"א ד"ה מיגו דאי בעי ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ב ובשערי תשובותיו שער א' סי', סמ"ך ובת' הגרע"א סי' קנ"ג.
שם איבעיא להו פוגמת כתובתה בעדים מהו כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' ט"ז ובכלל פ"ז סי' ה'.
שם במאי גביא בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תתע"ב ובתומים דיש קיצור כללי מגו ובקצוה"ח סי' ק"צ סק"ז.

רש"י ד"ה שבועה דאורייתא ונ"מ דלא מפכינן לה, ע' בת' הגרע"א סי' קע"ח.
תוד"ה דמיפרע. אבל בלא פוגם לא אמרינן דלא דייק ולא שייך כאן מיגו כו', ע' קצוה"ח ר"ס נ"ט ובחזקה רבה חח"מ סי' כ"ז.
תוד"ה אבל. ואע"ג דטעמא משום דמיפרע לא דייק וא"כ אפילו שלא בעדים נמי כו', ע' נובי"ת חח"מ סי' כ'.

דף פח.

אי פיקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא יהיב לה כתובתה באפי חד סהדא כו', ע' קצוה"ח סי' פ"ד סק"ג וסי' פ"ז ס"ק י"ג.
שם ומוקים להו להנך קמאי במלוה כו', ע' קצוה"ח סי' צ"ה סק"ז.
שם ורבא אר"ג אפילו בע"ח שלא יהא כל אחד ואחד נועל מעותיו של חבירו והולך ויושב במדה"י ואתה נועל דלת בפני לוין, ע' בת' הרשב"א סי' אלף ע"ד.
תוד"ה ורבא. פסק ר"ח דמעשים בכל יום שאין מוכרים שלא בפניו לבע"ח כו', ע' מה שהאריך בזה בת' הרא"ש כלל ע"ח סי' ג' וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף קמ"ט ושם ח"ד סי' ר"י.

דף פח:

מתקיף לה רב ששת האי יורשין משביעין אותה ב"ד משביעין אותה מיבעי ליה. ע' אור שמח פי"ח הי"ט מה' אישות.
שם כ"ש כאבא שאול ורבנן כרבנן מתקיף לה אביי כו', ע' בס' בני אהובה פט"ז ה"כ מה' אישות.
שם אלא א"ד פפא לאפוקי מדר"א ומחלקותו, ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב שער שני סי' כ"ד.
במשנה הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה כו', ע' ראב"ן סי' ק"ז.
תוד"ה לאפוקי. ומעשה בא לפני ר"ת באשה שהושיבה בעלה חנונית כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' פ"ו ושם סי' קס"ב קס"ה.
תוד"ה הוציאה. מ"מ יהא נאמן לומר פרעתי מנה מיגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך כו, ע' תוס' ב"מ י"ז ע"ב ד"ה לא אמר ובחזקה רבה הח"מ סי' ס"ו.

דף פט.

במשנה וכן בע"ח שהוציא שט"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך כו' בע"ח גובה שלא בפרוזבול. והנה ברמב"ם פ"ט הכ"ד מה' שמיטה פסק כת"ק וכרשב"ג. היינו דבסתם לא יפרעו שלא בפרוזבול רק אם טוען היה לי ואבד אז נאמן, שמזמן הסכנה ואילך בע"ח גובה שלא בפרוזבול והוא דעת רשב"ג. וכ' הכ"מ דאע"פ שעברה הגזירה נאמן לאמר שהיה לו פרוזבול ואבד שלא לחלק בין זמן לזמן ורשב"ג מפרש הוא והלכה כמותו ואת"ל שהוא חולק הא קיי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ע"ש.

אולם עכ"פ קשה מכאן על רב נחמן בגיטין ל"ז ע"ב דקאמר נאמן אדם לאמר פרוזבול היה בידי ואבד ממני מ"ט כיון דתקינו רבנן פרוזבול לא שביק היתירא ואכיל איסורא ע"ש, ולפי המבואר הכא וע"פ הבנת הרמב"ם עם ביאור הכ"מ, מאי חידש ר"ג בעצם הדין הא משנתינו היא זו, ואמאי צריך לחפש טעם חדש משלו דלא שביק היתירא כו' ונאיד מטעמא דרשב"ג דמן הסכנה ואילך סגי בכל הזמנים טענת אבד בפרוזבול.

ולכאורה לפמש"כ ר"ת בתוס' גיטין שם דמטעם לא שביק היתירא נאמן אפילו בלא שבועה ע"ש. וא"כ י"ל דכל חידושא דר"ג באבידת הפרוזבול הוא רק לאשמעינן האי טעמא לפוטרו משבועה. אכן מלשון הרמב"ם שם משמע דגם מטעמא דסכנה ואילך פטור נמי משבועה, ואדרבה מזה קשה נמי ע"ד ר"ת מדוע לא סגי ליה טעמא דרשב"ג לפוטרו מן השבועה עד דאשכח טעמא דר"ג משום לא שביק היתירא ועמש"כ בחידושי לגיטין שם וצ"ע.

שם ש"מ כותבין שובר כו'. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער ראשון סי' צ' ובאור זרוע לב"מ סי' רע"ט ובחזקה רבה חי"ד סי' ל"ב.

שם א"ר ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל במקום שאין כותבין כו'. ע' ברי"ף ובמה שהאריך בזה בת' הגרע"א סי' רכ"ג ובדו"ח מערכה י"ג וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"ו סי' ז'.

שם א"ר יוסף הב"ע כשאין שם עדי גירושין מיגו דיכול למימר לא גירשתיה יכול למימר גירשתיה ונתתי לה כתובתה, סי' ע"ב.

דף פט:

דיקא נמי דקתני גובה את הכל אא"ב דכתב לה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי רס"ח.

שם לרב דאמר גט גובה עיקר ליחוש דילמא מפקא גיטא בהאי בי דינא וגביא והדרא מפקא בבי דינא אחרינא וגביא כו', ע' מיוחסות סי' ק'.
שם לאו איתמר עלה אר"פ ומודה ר"ג דאי אוסיף ביה דקלא לתוספות כתביה ה"נ בדאוסיף לה ע' בת' הריב"ש סי' ת"פ ובת' מהר"ם אלשיך סי' ט'
תוד"ה יכול לאמר. וא"ת ומאי מיגו הוא זה דאם יאמר לא גרשתיך יתחייב בשאר וכסות כו', ע' בס' בני אהובה פי"ב הי"ח מה' אישות.
בא"ד וי"ל דכשאמר לא גירשתיך נמי פטור גם משאר וכסות דדמי לטענו חטין והודה לו בשעורים דקיי"ל דפטור. ע' קצוה"ח סי' פ"ח סק"ח וסק"י.

דף צ.

במשנה קמן שהשיאו אביו כתובתה קיימת, התוס' בסנהדרין ע"ו ע"ב הוכיחו מהכא דנישואי קטן לא הוי בעילת זנות אבל בת' הרשב"א סי' תת"ג כתב דהוי בעילת זנות. וכ' נמי דקרוב הדבר לבא לידי איסור ערוה דאורייתא, ושם בחלק רביעי סי' ר"ז הרחיב לחזק עוד דעתו בזה. והעיר מהא דמשנתנו וכ' דמשו"ה תנן בלשון שהשיאו ולא קתני משיא ולא תנינן לה אלא לאשמעינן דין כתובתה אם השהה אותה לאחר שתגדיל וסמוך לפרקן לאחר שגדלו מיד קאמר ולא סמוך לפרקן שראוים לגדלות כו' ע"ש. ובשו"ע אה"ע סי' א' ס"ג סתים דהוי בעילת זנות וע"ש בביאור הגר"א סק"ו, וע"ע ברש"י סנהדרין ק"ד סוף ע"א ובמק"א הארכתי בזה וע"ע בת' הרשב"א ס"ס אלף קפ"א ובת' מהר"ח או"ז סי' קמ"ז ובת' מהרי"ק סי' קי"ח ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ה' וע"ע בת' ר"ב אשכנזי סי' ג'.
שם א"ר הונא ל"ש אלא מנה מאתים אבל תוספות אין לה כו', ע' בת' הריב"ש סי' תע"ה.
תוד"ה ל"ש. וי"ל דאשמעינן היכא דנשאה בתולה אע"ג דמשגדלה או נתגיירה כבר היא בעולה אפ"ה יש לה כתובה מאתים כו', ע' אבני מלואים ס"ס מ"ג.
תוד"ה ש"מ. ותירץ רשב"ם דבע"ח מאוחר עדיף מלוקח שלא תנעול דלת בפני לוין כו' ע' תומים ר"ס סמ"ך.
בא"ד עוד תירץ דהתם במטלטלין לפיכך מה שגבה גבה אבל במקרקע מה שגבה לא גבה כו', ע' קצוה"ח ר"ס ק"ד ובנה"מ שם וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רס"ה.
בא"ד וכעניין זה היה רגיל ר"ת לפרש ש"מ מה שגבה גבה ממטלטלי כו'. ע' תומים ר"ס ק"ד.

דף צ:

ואמינא להו אנא בבע"ח כו"ע ל"פ דהוי מותר כי פליגי בכתובה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קפ"ה.
רש"י ד"ה כתובה נעשית. דאע"ג דלא תקון כתובת בנין דכרין אא"כ יש מותר על שתי הכתובות דינר דלא מיעקרא נחלה דאורייתא כו', ע' בת' הרשב"א חלק ששי סי' ס"א.

דף צא.

אלא לישמעינן כתובה נעשית מותר לחברתה ואנא ידענא כו', ע' מגיד משנה ולח"מ פי"ט ה"ז מה' אישות.
רש"י ד"ה היו שם. מותר דינר בשתי הירושות אינן כבמוחזק כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רל"ו.
תוד"ה וכי תימא. ועוד גרסינן בפר"ח בהדיא באין בניה של שנייה לאחר מיתה ע"כ פיר"ת אבני שנייה קאי כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קל"ז.

דף צא:

סבר רמב"ח למימר היינו מתניתין אם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יפה דינר א"ל רבא מי דמי התם אית להו פסידא ליתמי כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' יוד.
שם מצוה על היתומין לפרוע חוב אביהן כו', ע' בת' הרמ"א סי' מ"ח וע"ע בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב ובת' מהר"ם ב"ב סי' רנ"ח ובת' הריב"ש סי' שצ"ב ובת' הגרע"א סי' ס"ח ובת' מהר"ם אלשיך סי' י"ד.
שם הני קמאי מצוה עבדיתו כו', ע' קצוה"ח סי' ע"ה סק"ד ובחזקה רבה חאה"ע סי' קפ"ד.
שם ההוא גברא דזבנה לכתובתה דאימיה בטוה"נ וא"ל אי אתיא אם ומערערא לא מפצינא לך כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס קפ"ה.
תוד"ה מאי פסידא בסה"ד. וי"ל דמ"מ כל שעה יסלקנו שישום לו הקרקע כפלים על שויו, ע' קצוה"ח ר"ס ק"ט.

דף צב.

מ"ט בע"ח דיעקב כבע"ח דעלמא דמי, ע' בת' הגרע"א סי' קמ"ח.
שם ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקף עליו במלוה ומת ראובן כו', ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ו.

שם אנן מטלטלי שביק אבון גבך ומטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי. ע' בדרוש וחידוש להגרע"א בסוגיין ובתשובותיו סי' קל"א ובת' באר יצחק חח"מ סי' ב' וע"ע בת' הרשב"א סי' תתע"ט וסי' תתפ"ה ושם ח"ד סי' קנ"ב ובת' הריב"ש סי' תע"ח ובכנסת יחזקאל סי' פ"א.

רש"י ד"ה רצה מזה גובה. הלכך רצה לגבות משמעון עדיות גובה דא"ל אתה לקחת כל השדות כו', ע' ש"ך חו"מ סי' קי"ט סק"ג ובתומים שם סק"א ובחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב. ו

בסה"ד אבל כאן שמעון לאו בעל חובו הוא ואף עליו מכח טירפא הוא בא, ע' קצוה"ח סי' ק"ז סק"י.

תוד"ה אי פקח. מ"מ אם הפסיד הלוה בכך לא יתן לו זוזי כו', ע' תומים סי' ק"א סק"ב ובקצוה"ח שם סק"ה ובנתיבות סק"ו.

דף צב:

אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וקא טריף לה מיניה דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה ולא מצי א"ל לאו בע"ד דידי את כו', והנה משמע מלשון הש"ס שיש בדברי אביי שני דינים, א' דדינא הוא על ראובן להתדיין עם הב"ח, ועוד דהב"ח לא יוכל לדחותו בטענת לאו בע"ד דידי את, ואע"ג דלפ"מ דמסקינן דא"ל אחוי טירפך ואשלם לך, הרי דאין על ראובן חוב להתדיין לכתחילה עם הב"ח אבל זהו רק לאיכא דאמרי, אכן בלישנא קמא אשמעינן אביי שני הדינים ביחד כנ"ל, ולפ"ז בלתי מובן ל"עד דברי הר"ן בחידושיו לב"מ די"ד, שכ' בלשון הראשון דאביי. וז"ל כלומר דאי אזיל לא מצי אידך למימר לאו בע"ד דידי את אבל לאו דינא הוא דליזל ע"כ כדאיתא בסמוך דא"ל אחוי טירפך ואשלם לך ע"ש ולפמש"כ אין זה ענין ללשון הראשו זולת אם הר"ן אשמעינן לדינא דפסיק בלישנא קמא כלשון האחרון. וכפסק הרמב"ם פי"ט ה"ב ממכירה ובשו"ע סי' רכ"ו. ואע"ג דברי"ף לב"ק ד"ח איכא נוסחא דמחקו תיבות דינא הוא ע"ש, ועפ"ז לא נשאר בלישנא קמא רק דהב"ח לא יוכל לדחות את ראובן בטענת לאו בע"ד דידי את, אבל בסוגיין ובב"מ איתנייהו ג"כ תיבות דינא הוא, כמו בכל המקומות בגמרא דידן וצ"ע כעת.

שם אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות. ר"ל שכתב בפירוש בשטר שלא באחריות מכרה דאל"ה אמרינן טעות סופר הוא כדכ' בראב"ן סי' ע"א וע"ש עוד ס"ס צ"ט וסי', ק"י ובת' מהר"ם ב"ב סי' ת"א.

תוד"ה דינא הוא. ומקשים מאי נ"מ שיטעון עמו ראובן ולא שמעון מה ירויח שמעון בכך כו', ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ד,
בא"ד וא"ל דנ"מ כגון עדים המקיימין את השטר של בע"ח קרובים לראובן ואין קרובים לשמעון כו', ע' קצוה"ח סי' ל"ז סק"ה.
בא"ד מ"מ תקשי מדאמר שמואל התם המוצא שטר הקנאה בשוק כו' אלא אית לן למימר כגון דליתיה ללוה דלא טעין מזוייף כו', ע' קצוה"ח סי' מ"ו סק"ד.

דף צג.

אמר שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ד ברוך שער א' סי' רפ"ו ושם צד רע"ח סי' סמיך.
רש"י ד"ה מדין ודברים סליקת נפשאי, לא נתתי חלקי במתנה ומה שגבתה לא בשליחותו גבתה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' צ"ו.
תוד"ה ומאימת. וריב"ם מפרש שראובן מכר שדה לשמעון וקנה ממנו קנין גמור כו'. ע' ת' הרמ"א סי' כ'
תוד"ה וכן שלשה. לא הוי ממש דומיא דרישא כו' ור"ה פי' דאבבא בתרייתא קאי. ל בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
תוד"ה רבי אומר. פיר"ח קיי"ל בהא הלכתא כרבי ואי אפשר להעמיד דבריו כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' ס"ז.

דף צג:

תנן וכן שלשה שהטילו לכיס פחתו או הותירו כך הן חולקין מאי לאו פחתו פחתו ממש הותירו הותירו ממש כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ד.
במשנה מי שהי' נשוי ד' נשים ומת כו' וראשונה נשבעת לשניה ושניה לשלישית כו' ע"כ, שבועות אלו אינן שבועת התורה שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין וזהו נשבע ונוטל אלא שבועת המשנה בנקיטת חפץ כעין דאורייתא כדמפרש בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ח ובת' מהר"ח או"ז סי' רמ"א וע"ע בת' שארית יוסף סי' ל"ד.
שם היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה, ע' קצוה"ח סי' ק"ד סקי"ג.
תוד"ה הותירו. והאי חדתי לאו לאפוקי עתיקי דבהזהב מוכיח בכמה דוכתי דישנים יוצאין בהוצאה יותר מחדשים ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' יתרו סי' נ"ה אות ח'.

תוד"ה מי שהיה נשוי ד' נשים כו' להכי נקט ארבע נשים, לולא דברי התוס' היה נלע"ד עפ"מ דאמרו ביבמות מ"ד ע"א אמשנה דהתם דאגב אורחא אשמעינן התנא עצה טובה ארבע אין טפי לא כי היכי דנמטייה עונה בחדש.

דף צד.

ר"נ אמר רבה בר אבוה דכו"ע מה שגבה לא גבה והכא בחיישינן שמא תכסיף קמיפלגי כו', ע' בת' בני אהובה ר"פ י"ז מה' אישות.

שם הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קל"ז ושם ח"ד סי' כ"ז וסי' ריי"ד ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' של"ב ושם סי' תתקס"א ובת' מהר"ח או"ז סי' רל"ז וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד ר"ז סי' קל"ו ושם צד רפ"ו סי' שמ"א ובת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ן ובשאילתות פ' שופטים סי' ק"נ ובהע"ש שם אות י"א ובחזקה רבה חח"מ סי' יוד.

שם ואילו ראשונה לשלישית לא קתני מ"ט לאו משום דשליחותה עבדא, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רל"א.

שם ולא אמרן אלא דלא איתיה במתא אבל איתיה במתא איבעי ליה למיתי, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקכ"ז. שם ב' שטרות היוצאים ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני כו' ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קכ"ט רס"ב ובס' התרומה סי' קל"א ובת' הרא"ש כלל ק"ז סי' ז'.

רש"י ד"ה דכו"ע. ושבועה דבן ננס טעמא מאי דקסבר שמא תכסיף הרביעית הזאת את השדה כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קי"א.

רש"י ד"ה שני שטרות. מכר שדה אחת לשני בגי אדם ביום אחד ע"כ. וה"ה בשני שטרי מתנה, ורש"י לא בא לאפוקי רק שטרי חוב דבזה חולקים. וע' ברי"ף ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד קס"ג סי' מ"ה.

תוד"ה שנמצאת. ואור"ת דמשביעין אותה כדי שתפרוש אם התפיסה צררי. ע' בת' שארית יוסף סי' ל"ד.

תוד"ה שני שטרות. דלא דמי להא דתנן היו כולן יוצאות בשעה אחת כו', ע' בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב

תוד"ה לימא רב בסה"ד, א"נ ב' בע"ח ביום אחד או שתי כתובות ביום אחד כו"ע מודו דיחלוקו דחשו רבנן להפסד בע"ח משום נעילת דלת ולכתובות אשה משום חינא כו', ע' קצוה"ח סי' רנ"ג ס"ק י"ג.

דף צד:

כתב לאחד ומסר לאחר זה שמסר לו קנה ואי ר"מ אמאי קנה כו', ע' מהרש"א ומש"כ בזה בתומים סי' ל"ט ס"ק כ"ג.
שם אמיה דרמב"ח כתבתינהו לנכסה לרמב"ח בצפרא לאורתא כתבתינהו למר עוקבא בר חמא כו'. ע' ראב"ן סי' פ"ה.
שם אטו בירושלים יתבינן דכתבינן שעות כו', ע' בת' הריב"ש סי' ת"ד.
שם א"ל אידך ואנא אפסיד א"ל את ידך על התחתונה אימא בר כ"ט בניסן את כו'. ע' בת' מהרי"ק סי' קל"ג וע"ע בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל דפוס ירושלים סי' ק"ג ובת' הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ד וכלל ע"ו סי' ב' ובקצוה"ח ס"ס מ"ג ובס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ז.
רש"י ד"ה אנא דיינא על פי דיש גלותא והישיבה ע"כ. לכאורה בלתי מובן דר"נ יאמר לרב ששת ומר לאו דיינא מפני שלא נתמנית כמוני ע"פ ריש גלותא והישיבה ונראה כאילו יאמר הלא בי בחרו ולא בך, האם בשביל זה בטלה תורתו וחכמתו של רב ששת, ונלענ"ד דהלכתא גבורתא קא"ל בזה עד שרב ששת גופיה ג"כ לא יהיה נעלב מדבריו. והוא עפ"מ דאמרינן בברכות נ"ה ע"א אין מעמידין פרנס על הצבור אא"כ נמלכים בצבור, והיינו דאמרינן בר"ה ספ"ב שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר שבאבירים, הרי הוא דוקא אם נתמנה וע' בחו"מ ר"ס ח'. ולהכי שפיר קא"ל אנא דיינא ע"פ ריש גלותא והישיבה ומשו"ה כחי גדול שאין לך כח להוציא מידו שהרי יצא זכאי מב"ד שלי בשודא דדייני, אבל מר לאו דיינא מצד המינוי. ולהכי אפילו יהיה גדול מר"ג אין בכחו לבטל דינו של מי שנתמנה ע"פ הצבור כנלע"ד.
ועפ"ז בלתי מובן מש"כ בתוד"ה אימיה דרמב"ח דשודא דדייני. הוא דוקא בדיין מומחה כר"נ בדורו דהא רב ששת גברא רבה הוה וא"ל ר"נ אינך דיין לעשות שודא דדיינא והוא פלא דלפי הבנת התוס' משמע דר"נ פסליה משום שלא היה נחשב בעיניו לדיין מומחה, א"כ בטלו כל דיני שודא דדייני בכל הדורות. אבל לפמש"כ ע"פ פירש"י הלא קא"ל ר"נ הכי רק מצד העדר ההתמנות לדון ולא נגע כלל מצד שאינו מומחה וצ"ע, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רפ"א.

דף צה.

יכלי למימר ליך את בר חד בניסן את כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תתקס"ב ובת' הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ד.

במשנה מי שהיה נשוי ב' נשים ומכר את שדהו וכתבה ראשונה ללוקח כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ג סי' די'.
שם וכי כתבה ליה מאי הוה והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו כו' ע' קצוה"ח ר"ס קי"ח.
שם רב אשי אמר כולה ר"מ היא וע"כ ל"ק ר"מ התם אלא בשני לקוחות דאמרי לה אי איתא דנחת רוח עבדת לקמא איבעי לך למיעבד כו'. ע' תרומת הדשן סי' שנ"א.
שם התם איהו דאפסיד נפשיה בידים, ע' בת' הרשב"א סי' תתצ"ב ובמיוחסות סי' ע"ט.
רש"י ד"ה מקחן בטל. ובב"ב מוקמינן לה באחת מאותן שלש שדות כו', ע' ברשב"ם שם ד"נ ע"א ובתוד"ה אילימא ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתע"ב וע"ע בספר המקח לרב האי גאון שער רביעי ובהגה"ה שם.
תוד"ה וכי כתבה. אבל הכא אינו יכול למכור שלא תטרוף כל שעה, ע' נתיבות סי' ר"ט סק"ו.

דף צה:

נכסי לך ואחריך לפלוני עמדה וניסת בעל לוקח הוי כו', ע' בת' הרא"ש כלל פ"ד סי' ב' ובקצוה"ח ס"ס ק"ג ובחזקה רבה חי"ד סי ע"ח וע"ע בספר המקח לרב האי גאון שער רביעי.
שם ניזונית תנן וכאנשי גליל ולא סגי דלא יהבי לה א"ד הניזונית תנן וכאנשי יהודא כו', ע' בת' הרא"ש כלל נו"ן סי' ט' ובראב"ן סי' צ"ח וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ה.
תוד"ה וכן בע"ח. וי"ל דצריכי דאי מקמייתא ה"א הראשונה מוציאה מיד השניה כיון דאין לשנייה כ"כ פסידא כו'. פסידא ע' במהרש"א ובתומים ס"ס קי"ח.
תוד"ה אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן גרסינן בלא וי"ו כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב.
תוד"ה ניזונת תנן. אלא נ"ל ה"פ ניזונת תנן וכאנשי גליל שהיא ניזונת על כרחן של יתומין כו', ע' אבני מלואים סי' י"ג ס"ק י"ז.

דף צו.

אר"ז אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' פ"ו.
שם א"ר אלעזר אלמנה שתפסה ממטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רל"ט ובראב"ן סי' צ"ו ובת' מהר"ם ב"ב סי' שניו וסי' תקס"ג תת"ע

ובת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ט ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד קל"ה סי' ג' ובת' הריב"ש סי' ק"ז.
תוד"ה ת"ש. אלא כי היכי דלא תיקשי דשמואל אדשמואל כו', ע' בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
תוד"ה אלמנה שתפסה. פי' הריב"ן דמיירי שתפסה לאחר מיתת הבעל וא"ת מ"ש דלמזוני מהני תפיסה טפי מכתובה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ובשערי תשובותיו צד קמ"ח ובת' מהרי"ט ח"א סי' כ"ד.
בא"ד וקשה שהרי פסק בתשובות הגאונים בכולי הש"ס הלכתא כמר בר רב אשי בר ממיפק שבועה ואודיתא כו', ע' בת' חות יאיר סי' צ"ד.

דף צו:

דתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסת על היתומים להביא ראיה ניסת עליה להביא ראיה כו'. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב סי' י"ז צד קמ"ב.
שם מוכרת וכותבת אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי דברי ר' יהודא כו'. אין כן הגרסא בספר המקח לרב האי גאון שער ששי.
שם ר' יוסי אומר מוכרת וכותבת סתם וכן כחה יפה כו', בירושלמי דפרקין ה"ג מסיק עלה באת מלוה בעדים אומרת למזונות מכרתי באת מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי כו'. וע' תומים סי' ק"ד ס"ק י"א.
רש"י ד"ה ור' יוסי סבר. לפיכך הסתם יפה לה מפני לקוחות שלקחו שדות כו'. ע' בהקדמה לת' ושב הכהן.
תוד"ה נכסי. א"נ מזונות שאני דכתובה מיד שנפרעה נסתלקה אבל מזונות לעולם יש לה כו', ע' בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
תוד"ה נשאת. מדלא משכח עליה להביא ראיה אלא בנשאת ש"מ דנתקבלה כתובתה או דתובעת כתובתה בב"ד כו'. ע' ראב"ן סי' ק"ז ובחזקה רבה חאה"ע סי' קע"ט.
תוד"ה רצה בחובו. וקשה לרבי דבשילהי יש נוחלין תניא שכמ"ר שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו כו' ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רמ"ו.
בא"ד ונראה דאי הוה גריס התם לבעל חובי הוה ניחא דודאי כי לא אמר לפלוני אלא דקאמר לבעל חובי משמע דבחובו קאמר כו'. ע' בת' פמ"א ח"א סי' ל"ד.

דף צז.

בעו מיניה מרב ששת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה כו', ע' קצוה"ח סי' רכ"ו סק"ב.
שם ניהי דאחריות דעלמא לא קבילת עילוך אחריות דנפשך מי לא קבולי קבילת ע' בת' הריב"ש סי' רמ"ד.
שם איבעיא להו זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני או לא הדרי זביני כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קכ"ט וע"ע בת' הרא"ש כלל פ"ו סי' א.
במשנה אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד. ע' בספר המקח לרב האי גאון שער ששי.
שם בשלמא מן הנשואין משום מזוני כו', ע' בחידושי פאר יעקב להגאון בעל שבות יעקב.
תוד"ה זבין. וכגון שגילה דעתו בשעת המכר דאמר דליזבן תורי קא זבין כו', ע' תוס' קידושין מ"ט ע"ב ד"ה דברים ובת' מהר"ם ב"ב סי' רפ"ב וסי' תתר"י ובת' הרא"ש ריש כלל ל"ד ובחזקה רבה חי"ד סי' קע"ו ובאור שמח פי"ב הי"ב מה' גירושין.
תוד"ה אי הכי. פירש"י אי הכי היינו ודאי כו' נראה כמו שפי' רשב"ם אי הכי קושיא היא כו' ע"כ. ע' בס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ה' ובת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שנ"ו.

דף צז:

אלא מן האירוסין מ"ט אמר עולא משום חינא ר' יוחנן אמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד מאי בינייהו איכא בינייהו גרושה כו', ע' בת' הרמ"א סי' ט' וע"ע בת' הרשב"א ח"ד סי' מ"א וסי' קמ"ב ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד קע"ח וצד קפ"ב ובת' הרא"ש כלל נון סי' ה'.
שם כל שאין לה מזונות לאתויי מאי לאו לאתויי גרושה, ע' בת' הריב"ש סי' ש"ג.
שם מתניתין מני ר"ש היא דתניא מכרה כתובתה משכנה כתובה כו', ע' בספר המקח לרב האי גאון שער ששי.

דף צח.

ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה קתבעה מזוני אתאי לקמיה דרבא כו'. ע' ראב"ן סי' ק"ז.

שם מאן שם לך, ע' בת' הרא"ש כלל צ' סי' ו' וכלל ק"ה סי' ב' ובת' הריב"ש סי' שצ"ו ובתומים סי' ק"ג ס"ק ט"ז
שם והלכתא צריכה שבועה וא"צ הכרזה ע' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ח
במשנה רשב"ג אומר לעולם מכרה קיים עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה בת תשעה קבין כו', ע' לח"מ פי"ז הט"ו מה' אישות.
תוד"ה מוכרת. ואיכא למימר ההיא באלמנה מן האירוסין כר"ש דאמר כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד כו', ע' אור שמח פט"ז הי"א מה' אישות
תוד"ה אלמנה שמכרה. ור"ל אמר אין אונאה לקרקעות א"ר יוחנן אם היה דבר מופלג יש לו אונאה כו'. ע' בספר המקח לרב האי גאון שער ששי.

דף צח:

אר"פ הילכתא דבר שיש לו קצבה חולקין דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות, ע' בת' הרשב"א סי' תרע"א ובמיוחסות סי' סמ"ך ובת' מהר"ם ב"ב סי' רפ"ה.
שם איבעיא להו א"ל זבין לי ליתכא ואזיל וזבין ליה כורא מאי מוסיף על דבריו הוא וליתכא מיהא קני א"ד מעביר ע"ד הוא כו', ע' במעין החכמה דפוס רעדלהיים דף כ"ח ע"א וע"ע בת' הריב"ש סי' רי"ד ובת' משאת בנימן סי' צ"ז.
תוד"ה א"ר פפא. ועל טעות שאינו בא בזלות המקח אלא שהטעה בחשבון שאל ר' יעקב ישראל את ר"ת כו' ושוב חזר בו כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רנ"ב וסי' תת"ג וע"ש סי' שכ"ו ובקצוה"ח סי' קפ"ג סק"ו
תוד"ה דאמר להו. תימא אכתי אם מעביר על דעתו הוי שליח אמאי מעל שהאורחין העבירו על דעתו של שליח, ע' מה שתירץ בת' עונג יו"ט סי' ל"א

דף צט.

מאי רע רע בדמים כו' דיקא נמי דקתני מודה ר' יהודא בקטנית כו'. וקשה מדוע צריך להביא ראייתו מהא דמסיק בתוספתא מודה ר' יהודא בקטנית הלא ממשנה גופה הי"ל להוכיח. דלפ"מ דפתח בטענתו גדול הייתי מבקש הי"ל לסיים והבאת לי קטן ומדוע מסיק ורע, ובע"כ דכוונתו ורע בדמים, היינו דאילו היה גדול הייתי מוחל על מקח הדמים. משא"כ עכשיו דהוא תרתי לגריעותא קטן ורע בדמים, ואף אם נפרש רע בתכונתו ג"כ הכוונה רע בדמים לפי טיב הסחורה וצ"ע כעת.
שם דא"ל אי איתיית לי בשית כש"כ דהוה שוה תרתי סרי, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רנ"ב.

תוד"ה אי הכי שליח. וא"ת מעיקרא נמי אין מעילת השליח אלא בטלית וי"ל כו'. ע' במעין החכמה דפוס רעדלהיים דף ל"א ע"א.

דף צט:

לאחד ואפילו לשנים לאחד ואפילו למאה, ע' בת' הריב"ש סי' רי"ד.
במשנה שום הדיינין שפיחתו שתות או הוסיפו שתות מכרן בטל ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תנ"ט.
רש"י ד"ה לאחד ואפילו לשנים דלאו אורחייהו דאינשי דקפדי כו', ע' בס' שערי רחמים חח"מ סי' ה'.
תוד"ה ה"ג בסה"ד. משום דאיכא למימר לתיקוני שדרתיך, ע' תומים סי' ס"ו ס"ק ס"ה ובמה שהאריך בס' חזקה רבה חאה"ע סי' צ"ה.

דף ק.

והלכתא שליח כאלמנה. ע' בת' הריב"ש סי' קע"ט וסי' רי"ד.
שם התם כיון דאיכא דתורם בעין רעה ואיכא דתורם בעין יפה א"ל להכי אמדתיך אבל הכא טעותא היא א"ל לא איבעי לך למיטעי. ע' ירושלמי תרומות פ"ד ה"ד ובמה"פ שם.
שם א"ר יוסף ארמלתא דזביני אחריותא איתמי וב"ד דזבין אחריותא איתמא. ע' בספר המקח לרב האי גאון שער ששי.
תוד"ה רבא אמר. ופיר"ת דהכא מיירי בשליח דדיינים כו', ע' בת' הריב"ש סי' רכ"ח:
תוד"ה אמר ר"נ. בריש האיש מקדש גרסינן אמילתיה דר"ג הא דאמרינן יתר משתות בטל מקח לא אמרן כו', ע' בת' הרא"ש כלל צ"ח סי' ה'.

דף ק:

משום דקרו להו בני אכלי נכסי דאכרזתא. ע' מיוחסות סי' נ"ד.
במשנה הממאנת השנייה והאילונית אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רל"ב ובת' הרא"ש כלל נ"ג סי' ה' ובאור זרוע ה"א סי' תקצ"ז וסי' תקצ"ט.
שם רב תני קטנה יוצאת בגט אין לה כתובה ובש"כ ממאנת שמואל תני ממאנת אין לה כתובה אבל יוצאת בגט יש לה כתובה כו', ע' בס' תשובת ש שמואל סוף קונטרס קדושי קטן.

תוד"ה אלו דברים. ולשטרות כגון שייחדו לה לכתובה א"נ דתפסן מחיים דאל"ה לא גביא להו לא אשה ולא בע"ח, ע' תומים סי' ק"א סק"ד.

דף קא.

ל"ש אלא מנכסי מלוג אבל נכסי צ"ב אית לה הוי בה ר"פ אהייא אילימא אממאנת אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב סי' ע"ח צד קפ"ו קפ"ז.
שם אמר שמואל ל"ש אלא מנה מאתים אבל תוספות יש להן כו'. ע' בת' הרא"ש כלל נ"ג סי' ה'.
שם נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להן תוספות וכש"כ מנה ומאתים כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ט'.
רש"י ד"ה אליבא דר"א. שהרי כשתקנו חכמים נשואין ליתומה ע"י אמה ואחיה להנאתה ולטובתה תקנו כו', ע' בס' תשובת שמואל קונטרס קדושי קטן דף כ"ח ע"ב.
רש"י ד"ה אבל תוספות יש לה דמתנה בעלמא יהיב לה בחיבת ביאה, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ג'.

דף קא:

אם היא זינתא כליה מי זנאי תני לא הפסידה בלאותיה קיימין. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ז.
שם אלמנה אשה גמורה בין הכיר בה בין לא הכיר בה יש לה כתובה. ע' נובי"ת חאה"ע סי' נון ושם סי' פ' ובס' עולת שמואל ח"א ס"ס י"ח.
במשנה הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים כו'. ע' בת' הרמ"א סי' סמ"ך.
שם מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני הורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים. ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רי"ג.
שם והב"ע דא"ל חייב אני לך מנה בשטר ר"י אמר חייב אלימא מילתא דשטרא כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קמ"ה וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רכ"א וסי' שכ"ג ובקצוה"ח סי' ס"ט סק"ו ובת' מהר"ם אלשיך ס"ס ט"ז.
תוד"ה דא"ל. ולא מיירי כשכתב לו חייב אני לך מנה וחתם תחתיו דהיינו הוציא עליו כתב ידו וגובה לכו"ע מנכסים ב"ח כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד כ"ז סי' ס"ד.

דף קב.

דא"ר גידל א"ר כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו כו', ע"ל ק"ט ע"א תוד"ה תשב ובראב"ן סי' ל"ח ובת' הרמ"א סי' פ"ט וע"ע בת' מהר"ם ב"ד ברוך סי' רמ"ט.

והנה בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך צד קצ"א סי' פ"ד הביא מה שנשאלה שאלה זו בפני ב"ד אהא דרב גידל דהכא אי דוקא אבי חתן ואבי כלה כדאמר כמה אתה נותן לבנך וכמה אתה נותן לבתך א"ד אפילו שאר קרובים והאריך בזה טובא ומסיק דאבי חתן ואבי כלה לאו דוקא אלא כל אדם שוים לקנות דבר זה באמירה אלא שדברו חכמים בהוה ע"ש. ופליאה גדולה דבירושלמי דמכילתין פ"ה ה"א מבואר בהדיא להיפוך דדוקא אב אבל לא אשה ע"י בתה ולא אח ע"י אחותו:

ודברי הירושלמי מובא ברי"ף ובמרדכי בסוגיין וכן הוא מובא בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ז וכן נקט הרמב"ם לדינא בפכ"ג הי"ד מה' אישות כדאמרו בירושלמי וע"ש בהגהות מיימונית ובש"ע ומפרשים סי' נ"א ובת' אבקת רוכל סי' פ' דפוס לייפציג דף ע"א ע"א וע"ע בתוס' לקמן ק"ט ע"א סד"ה תשב ובראב"ן סי' ל"ח ובאבני שהם שם ובת מהרי"ק סי' קפ"א.

שם דבר תורה בנו פדוי לכשיתן ומ"ט אמרו בנו אינו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות. ע' אבני מלואים סי' כ"ט ס"ק י"ג

תוד"ה אליבא דבן ננס. י"ל דלא חשיב האי שטר לאשתעבודי ביה כיון שאין כתוב בו שם הערב אלא כתיבתו כו', ע' קצוה"ח סי' נ"א

דף קב:

ור"ל ע"כ ל"ק ר' ישמעאל התם אלא דשייך ליה לשיעבודא דאורייתא אבל הכא לא שייך שיעבודא דאורייתא. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל"א אות ו'.

שם בההיא הנאה דקמיחתני אהדדי גמרי ומקני להדדי, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קמ"ה.

שם הב"ע בשקנו מידו אי הכי בנות נמי כו', ע' תומים סי' סמ"ך סק"ז.

שם כיון דאיתנהו בתנאי ב"ד אימר צררי אתפסינהו, ע' ב"ב ד"ה ע"ב תוד"ה ואפילו ובגיטין ל"ד ע"ב תוד"ה אין ובמש"כ בחידושי

שם א"ר חסדא זאת אומרת בת אצל אמה כו'. ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ק"צ ובת' הרא"ש כלל פ"ב סי' ב'.

שם מי שמת והניח בן קטן לאמו יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו ואמו אומרת יהא בני גדל אצלי מניחין אותו אצל אמו כו'. ע' מיוחסות סי' ל"ח.
רש"י ד"ה לא ניתנו ליכתב דלא ליטרוף ממשעבדי כו', פי' אבל מבני הרי גבי כדכ' בת' הריב"ש סי' קכ"ט.
תוד"ה אימר צררי. ותירץ רבי דודאי לענין דלא גבי ממשעבדי לא חיישינן כי התם אבל הכא למגבי ממשעבדי אמרן כו'. ע' חזקה רבה חאה"ע סי' קצ"ב.

דף קג.

ולא אמרן אלא דלית ליה טחינה לריחיא אבל אית ליה טחינה לריחיא כגון זו כופין אותו על מדת סדום, ע' בת' מהרי"ק סי' ט'.
במשנה אלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי אין היורשין יוכלין לאמר לה לכי לבית אביך כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקכ"ג ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב שער ראשון סי' י"א
שם אר"נ יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו כו' ע' בס' בית מאיר סי' צ"ד סעיף ד' ובס' אור גדול סי' י"ז.
שם הזהרו בכבוד אמכם דאורייתא הוא כו', ע' בסה"מ שרש שני וברמב"ן שם ובת' הרא"ש כלל ט"ו סי' ו'.
שם וי"ו יתירה לרבות את אחיך הגדול ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה לא ע' בת' הגרע"א סי' ס"ח ובת' כנסת יחזקאל סי' כ"ה.

דף קג:

הושיבו ישיבה לאתר שלשים יום דלא עדיפנא ממשה רבינו דכתיב ויבכו ב"י את משה בערבות מואב שלשים יום. והנה לפ"ז י"ל טובא על יצחק אבינו שהתאבל על אמו שרה שלש שנים עד שנשא את רבקה כמבואר בפרקי דר"א פל"ב ע"ש, מאי דלא אשכחן אבילות מרובה כזאת בתורה שבכתב ולא בתושבע"פ, די"ל ע"פ המבואר בב"ר והובא ברש"י חיי שרה בפסוק וינחם יצחק אחרי אמו. שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מע"ש לע"ש וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל ומשמתה פסקה וכשבאה רבקה חזרו ע"ש, ולפ"ז י"ל דאותות אלו שנראו מן השמים על צדקת אמו ופסקו משמתה, חסרון זה החזיק אצלו כעין אבילות. עד שבאת רבקה וחזרו באותו האהל היה לו בזה

תנחומין והפסק זה ארך שלש שנים דהא בן ל"ז היה בשעת העקידה ואז מתה אמו. ובן ארבעים שנה היה בקחתו את רבקה.
שם תלתין יומין ספדין ביממא וליליא מכאן ואילך ספדי ביממא וגרסי בליליא כו'. ע' בתורת האדם להרמב"ן ענין שבתות וי"ט.
שם ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא ואמר כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב. ע' בפתח השער לס' נחל יצחק.
שם אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא. ע' בת' הריב"ש סי' רע"א ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ל"ג.
שם זה יהושפט מלך יהודא כשהיה רואה ת"ח הי' עומד מכסאו ומחבקו כו'. בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם זיל דפוס ירושלים סי' ו' משמע שהי"ל ג"כ הגרסא בגמרא ומושיבו בצדו
תוד"ה אותו היום שמת רבי בטלה קדושה. דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה כו', בתורת האדם ענין הכהנים משמע דלהרמב"ן היתה הגרסא בגמרא בטלה כהונה.

דף קד.

במשנה כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם כו', ע' ראב"ן סי' ק"ז ובת' הרא"ש כלל ל"ו סי' ב'.
שם אל אביי לרב יוסף אתאי קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקה"ח לא גביא בההיא פורתא אחילתה א"ל כל מדת חכמים כן הוא בארבעים סאה טובל כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' קע"ד ובמש"כ בחידושי לזבחים כ"ו ע"א

דף קד:

במשנה מי שהלך למדה"י ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה נחלקו עליו בני כהנים גדולים כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד ק"נ סי' כ' וצד קנ"ט סי' ל"ה.
תוד"ה שני דייני. דהא לר"מ דאמר בפ' חלק דאבשלום אין לו חלק לעוה"ב היכי מסקינן בשמיה כו', ע' תוס' יומא ל"ח ע"ב ובת' הרמ"א סי' מ"א

דף קה.

במשנה תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד קנ"ג סי' כ"ד.
שם ה"מ בטילה דלא מוכחא קרנא בטילה דמוכח הוה שקיל כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ד.
שם הבו לי גברא דדלי לי בחריקאי ואידון לכו דינא, ע' בת' מהרי"ק סי' ט"ז וע"ע בת' הרא"ש כלל נ"ו סי' ה'.
רש"י ד"ה תשבע בסוף כשישמעו בו שמת כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קמ"א ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קצ"ב.
רש"י ד"ה אגר בטילה שהיה בטיל ממלאכתו, נראה בכוונת רש"י ממלאכתו דוקא. היא מלאכתו הפרטית כדביאר בבכורות כ"ט ריש ע"ב וע"ש בתוד"ה כפועל בטל ובשאילתות ר"פ דברים ור"פ שופטים ובהע"ש שם ובמש"כ בארוכה בחידושי לבכורות שם.
תוד"ה קשיא. וא"ת אדרבה אי גזילה וגזירה תרי מילי נינהו תלתא אתרי לא קשיא כו', ע' מה שהאריך בזה בשער התירוצים.
תוד"ה גוזרי. אור"ת משום דלא אסור אלא מבעלי דינים אבל הכא משל צבור כו'. ע"ל דק"ו ע"א תוד"ה מבקרי ובמש"כ בחידושי שם:

דף קה:

לא לידון אינש דינא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה כו'. ע' בת' הרא"ש סוף כלל נ"ו.
שם השתא דאמרת לי טעמא מקבילנא שדריה לקמיה דר"נ שלח ליה נדינייה מר להאי גברא כו'. ע' תומים ס' ז' סק"י.
תוד"ה לא למאן. אבל הכא באוהב כי הנך דפרח גדפא אריש אתא ההוא גברא שקליה דאינן אלא חומרא בעלמא כו', ע' בת' מהרי"ק סי' כ"א.

דף קו.

עשה דכבוד תורה עדיף סלקיה לדינא דיתמא כו', ע' כ"מ ולח"מ פכ"א ה"ו מה' סנהדרין ובת' חו"י סי' כ"א.
תוד"ה מבקרי מומין שבירושלים היו נוטלין שכרן. תימה דהתנן בבכורות כ"ח ע"ב הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שוחטין אותה על פיו וי"ל כמו שתירצתי למעלה

ועוד דהתם דוקא בבכורות שיש לחוש שמא משום שכר יתירנו אבל הכא מיירי בבדיקת מומי שאר קדשים כו', קש הנה התוס' כמו שתירצתי למעלה. כוונתם אמש"כ לעיל ק"ה סע"א לחלק בין יחיד לצבור ע"ש, אמנם גם בזה לא ביארו דיש לחלק דאפילו כשנוטל מתרומת הלשכה, הוא דוקא כשנוטל בין כשהיא תמימה או בעלת מום בלי הבדל, דאז אין עליו שום חשד. משא"כ אם נוטל מכל בהמה בפ"ע אכתי איכא חשדא דילמא משום אגרא קשרי לה. והנה חילוק זה מבואר בק"ע לירושלמי שקלים פ"ד ה"ב. אולם בדבריו יש לדון טובא, לפ"מ דהתם איירי בהדיא במבקרי מומי קדשים כמו שהביאו התוס' הכא בסה"ד. ואחרי דהתוס' החליטו הכא דכל איסור נטילת שכר להיות רואה מומין, הוא רק לענין בכורות, אבל בקדשים בכל אופן שרי ליטול שכר. והשתא בשקלים דאיירי כמו בסוגיין, א"כ מה מקום שם לחלק בין אם הוא נוטל שכירות קבועה או מכל בהמה בפ"ע, הרי לחילוק זה היה מקום אלא גבי בכורות. ולפי תירוצא קמא דתוס'. אבל לא לענין קדשים, וצ"ע כעת.

דף קו:

זו היא ששנינו חומת העיר ומגדלותיה וכל צורכי העיר באין משירי הלשכה. הנה מה שלא בנו בני ירושלים עצמן משלהן משום דירושלים לא נתחלקה לשבטים ולכל ישראל יש להם ישוב בה הלכך באין משירי הלשכה שנתנו כל ישראל כדכ' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד . דע"ו סי' נ"ח.
שם אין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד מ"ה סי' רצ"ט.
שם בשל הקדש מ"ט לא אין עניות במקום עשירות, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ס"ג.
תוד"ה כדאמר. תימא אמאי איצטריך האי דרשה דרבא תיפ"ל כו' כדקתני טעמא מלבד עולת הבקר פו', ע' קרבן אהרן לתו"כ פ' צו פרק ב' משנה יוד ובבאר שבע לתמיד ד"ל ע"ב ולהוריות י"ב ע"ב ובש"א סוף סי' כ' ובת' מקום שמואל סי' ס"ב.

דף קז.

ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן. פי' בשבועת היסת כדכ' הרשב"א בתשובותיו סי' תתפ"ד. שם אם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיו רשאי, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי קפ"ז ובשאילתות לפ' משפטים סי' סמ"ך ובהעמק שאלה שם אות ה'.

שם בניו ובנותיו דאי בעי למיחת לנכסיו בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו, ע' בת' הריב"ש ס' קנ"ה ובנובי"ק חאה"ע סי' ל"ג וסי' ל"ה ובת' שיבת ציון סי' פ"א.
רש"י ד"ה בששמעו בו שמת כו"ע ל"פ דפוסקין דמאי ניחוש לה אי לצררי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע כו', ע' פני יהושע ובחזקה רבה חאה"ע סי' קצ"ב.
בא"ד ואי לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה כו', ע' בס' בני אהובה פי"ב ה"ד מה' אישות.

דף קז:

גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ה"נ כששמעה בו שמת, ע' מיוחסות סי' ל"ג.
במשנה מי שהלך למדה"י ועמד אחד ופירנס את אשתו חנן אומר איבד את מעותיו כו', דוקא היכא דעמד ופירנסה מדעתו אבל לותה היא גם חנן מודה לבני כהנים גדולים כדכ' הרשב"א בתשובה סי' תרצ"ב וע"ש ח"ד סי' ס"ח ובראב"ן סי' קט"ו וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' פ"ב רל"ב תקפ"ב ובשערי תשובותיו צד קנ"ד וצד קנ"ט וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ק"צ ובה' הריב"ש סי' תפ"א ובתרומת הדשן סי' שי"ז וסי' שמ"ח.
רש"י ד"ה איהי היא דאפסדה אנפשה. וכ"ת כיון דשמעה שמת תגבה כתובתה יחד אין ה"נ כו', ע' משה"ק במהרש"א ומה שתירץ בת' באר יצחק חאה"ע סי' ה'. דה תוד"ה עמד בדין. בפ' החולץ דוקא ברח אבל חלה הוא או חלתה היא לא כו', ע' מה שהאריכו נמי בתוס' יבמות שם ובת' הריב"ש סי' שס"ג.
תוד"ה חנן אומר אלא שהצילו מגביית בעל חובו ולא מידי יהיב ליה והוי כמבריח ארי מנכסי חבירו כו' ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד רפ"ז סי' שמ"ח.
בא"ד ולפ"מ שפיר"ת דדוקא במפרנס את אשתו קאמר חנן לפי שיכולה לצמצם ולהתפרנס בדוחק כו'. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב שער א' סי' י"א.

דף קח.

רש"י ד"ה ועל העתיד לגבות נמצא שכר המצוה על הנותן. ע' בת' חמדת שלמה חי"ד סי' ל"ב.
תוד"ה ועל העתיד. פי' בקונטרס אפילו לא נגבה לבסוף וקשה לרבי חדא דהו"ל למיתני ועל העתיד לגבות ותו לא כו'. ע' תומים סי' ס"ו ס"ק ס"ו.
תוד"ה הא מני חנן ור"ת מפרש דאיירי דוקא במזונות אשתו ומשו"ה פטור כו'. ע' שעה"מ פי"ב הכ"א מה' אישות.

בא"ד הגע בעצמך דהוה גביה משכון מפייס הוינא ליה ויהיב לי משכוני כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רט"ז.

דף קח:

במשנה הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תשב עד שתלבין ראשה כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ק"נ.
תוד"ה אדמון אומר. ועוד דלעיל פרק הנושא אמרינן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו כו', ע' בת' אור גדול סי' יוד.

דף קט.

במשנה עכשיו שאבא פסק מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור כו', פי' ובזה כפינן ליה וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רנ"א ובח"ס אה"ע ח"א סי' קנ"ב
שם למאן אילימא לאב איפכא מיבעי ליה. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קמ"ז.
במשנה העורר על השדה והוא חתום עליה בעד אדמון אומר כו' וחכ"א איבד את זכותו, ע' בת' הרשב"א ס"ס תתקס"א ושם ח"ד סי' קמ"ב.
שם עשאה סימן לאחר איבד את זכותו. ע' בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' כ"א ושם ריש כלל פ"ו וריש כלל צ"א ובת' הריב"ש סי' קמ"ה רנ"ב
רש"י ד"ה איבד את זכותו אפילו לאדמון דאין לומר כאן השני נוח לי. ע' בת' הרמ"א סי' ל"ג.
תוד"ה תשב אבל התנו עתה וקדש לאחר זמן כו'. ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ב.
בסה"ד ודוקא באב הפוסק ע"י בתו ולא האשה , ע"י בתה ולא אח ע"י אחותו. ע' ראב"ן סי' ל"ח ובמש"כ בחידושי לעיל ק"ב ע"א
תוד"ה אדמון. לא הי"ל לחתום ולעשות דבר הנראה הודאה משום ניחותא דשני אבל התם לאו הודאה הוא ע' שער המשפט סי' סק"א

דף קט:

אבל הדיינין חותמין אע"פ שלא קראוהו, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קמ"ו ובת' הריב"ש סי' שפ"ב.
שם אמר אביי האי מאן דמוקים אפוטרופוס נוקים כי האי דידע לאפוכי בזכותא דיתמי.
ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ט"ו ובקצוה"ח סי' ק"ח סק"ה.

שם בארבעה דאתו מכח ארבעה וארבעה דאתו מכח חד כו"ע ל"פ דמצי מדחי ליה כי פליגי בחד דאתא מכח ארבעה כו'. ע' בת' הרא"ש ריש כלל י"ח וסוף כלל פ"ו.
שם אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעוי דינא בהדייהו ע' ראב"ן סי' ק"י ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד ר"כ סי' קע"ז
תוד"ה א"ל. דאילו היה זכור היה הוא עצמו טוען בשביל היתומים כדקי"ל טוענין ליורשין. ע' ראב"ן סי' ק"ז אות ב'.
תוד"ה אם טען. דמיירי כגון שאין כ"י העדים יוצא ממק"א ולכך נאמן לאמר חזרתי ולקחתי ממנו מגו דאי בעי אמר מזוייף הוא כו' ע' קצוה"ח סי' פ"ב ס"ק י"ג ובס' חזקה רבה חח"מ סי' קי"ז.
תוד"ה ורבנן סברי. אבל הא לא מצי למימר בחד דאתי מכח חד מזבנינא ליה לארבע כו', ע' קצוה"ח ר"ס קמ"ח.

דף קי.

באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא כו"ע ל"פ כו', ע' ראב"ן סי' ק"ט.
שם כי פליגי באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קל"ו ושם ח"ד סי' י"ט ובת' הריב"ש סי' קמ"ה.
שם דכו"ע עידית ועידית בינונית ובינונית זיבורית וזיבורית ודאי הפוכי מטרתא הוא, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קי"ב.
שם לא צריכא דאית ליה לחד עידית ובינונית ואית ליה לחד זיבורית כו', ע' בת' הרא"ש כלל ע' סי' א' ובכלל ע"ב סי' ב' וכלל צ"ח סי' ז'
שם תרגמא ר"נ אליבא דרב ששת כגון שלוה זה לעשר וזה לחמש כו':
ע' בת' הריב"ש סי' ק"ט ובתומים סי' ס"ז ס"ק י"א,
שם לא צריכא דאתא בההוא יומא דמשלם חמש מ"ס עביד אינש דיזיף ליומיה ומ"ס לא עביד אינש דיזיף ליומיה. ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.
תוד"ה ורבנן. דמה שעשאה סימן לא הוה כל כך הודאה כו'. ע' חזקה רבה חח"מ סי' קי"ז.
תוד"ה שלש ארצות לנשואין. תוספתא בד"א בזמן שהיה מיהודא ואירס ביהודא כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קמ"ז ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד קפ"ח סי' פ"א וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קפ"א ובת' הריב"ש סי' פ"א וסי' קע"ז ובתרומת הדשן סי' רט"ו.

דף קי:

במשנה נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל דפוס ירושלים סי' פ"ב.
שם רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא קסבר כתובה דאורייתא, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רפ"ד.
שם ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד קפ"ו סי' ע"ח וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ק"פ.
שם המוציא שט"ח על חבירו כתוב בו בבבל מגבהו ממעות בבל כתוב בו ארץ ישראל מגבהו ממעות א"י כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ר"ל.
שם כל הדר בחו"ל כאילו עובד ע"ז וכן בדוד הוא אומר כי גרשוני היום מהסתפח כו'.
ע' בסה"מ במ"ע להרמב"ן עשה ד' ובמגילת אסתר שם ובת' הרשב"א סי' קל"ד.
שם דא"ר יהודא כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם כו', ע' דורש לציון דרוש ג'.
תוד"ה הוא אומר לעלות. והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כו', ע' בת' חות יאיר סי' ר"י ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"א סי' י"ד ובנובי"ת חי"ד סי' ר"ו, תוד"ה היא אומרת. האיך תוכל לדוחקו לצאת ממקומו כו' ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ר"ג

דף קיא.

כל הקבור בא"י כאילו קבור תחת המזבח כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שע"ב.
שם א"ר אלעזר מתים שבחו"ל אינם חיים כו'. ע' תוס' סוטה ד"ה ע"א ובנובי"ת חי"ד סי' ר"ה ר"ו ובמש"כ בספרו אהבת ציון דרוש ח'.
שם כל המהלך ארבע אמות בא"י מובטח לו שהוא בן העוה"ב. ע"ל ק"י ע"ב תוד"ה הוא אומר ובס' שערי רחמים חי"ד סי' כ"ז.
שם ואם אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים אל תרבה בישיבה כו', ע' בעתים לבינה על ס' העתים דפוס קראקא צד ק"פ.

דף קיא:

פרידה שתבעה אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה כו', ע' בס' המכריע דפוס לובלין חי"ד סי' ב'.
שם חזינהו להנהו עזי דקאכלן תותי תאיני וקנטיף דובשא מתאיני וחלבא טייף מינייהו ומיערב בהדי הדדי אמר היינו זבת חלב ודבש. ע' ירושלמי פאה פ"ז ה"ג ובתנחומא פ' תצוה סי' י"ג.

דף קיב.

ריב"ל איקלע לגבלא חזנהו להנהו קטופי דהוו קיימי כי עיגלי כו', ע' ח"ס חא"ח ס"ס קפ"א.
שם אבל בברכותיה כתיב ויזרע יצחק בארץ ההיא כו'. ע' קונטרס בכור שור.
שם ר' אבא מנשק כיפי דעכו. ע' תוס' גיטין ד"ב ע"א ד"ה ואשקלון ובס' כלכלת שביעית לגיטין שם.
רש"י ד"ה אני ראיתי בבקעת בית שאן שהיא משאר ארצות. ע' בת' אבקת רוכל סוף סי' יוד.

דף קיב:

א"ר חייא בר אשי אמר רב עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות שנאמר כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם. וקשה דהכא משמע דהיא רק דרשת אמוראים. ובת"כ ר"פ בחקותי ברייתא מפורשת היא שאף אילני סרק עתידים להיות עושים פירות, והכא סמך אקרא דדברי קבלה ושם דריש מקרא דהתם ועץ השדה יתן פריו. ורש"י שם הביא לדרשת התו"כ ע"ש. וקרא דעץ השדה מורה יותר על אילני סרק. משא"כ קרא דעץ נשא פריו אפשר לפרש על עץ פרי דוגמת תאנה וגפן דמסיק בהאי קרא. וע"ש בתרגום ובירושלמי שביעית ספ"ד וצ"ע.